

Ελευθερα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΒΑΤΟ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 6^β
(ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΑΕΤΟΣ...") ΤΗΛ. 21-081

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΒΑΤΟ 2 ΙΟΥΝΙΟΥ 1945
ΤΙΜΗ ΔΡ. 100 — ΑΡΙΘΜΟΣ 4

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ: 'Η «ἀλήθεια»
Δ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ: Νεολογισμοί
ΗΛ. ΒΕΝΕΖΗ, Α. ΚΟΥΚΟΥΛΑ: Συνέντευξη
Γ. ΚΟΡΑΤΟΥ: Τὰ Κυκλαδικά τοῦ 1862
Ν. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ: 'Ο «Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου»
Β. ΡΩΤΑ: Κολοκοτρώνης

ΗΛ. ΒΕΝΕΖΗ: Τουρκολίμανο (ἀφήγημα)
ΙΑΚ. ΠΟΥΛΑ: Τὸ φρόνημα.
ΜΕΛΠΩΣ ΔΕΙΩΤΗ: Τὸ σπίτι
Σ. ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΥ: Τὸ πρῶτο σκαλί
Α. ΚΟΥΚΟΥΛΑ, ΓΕΥΚΡΟΥ ΑΝΘΙΑ,
Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ: Ποίηση
Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Ἐπεισόδιο

Π. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ: 'Ο Γιώργης πὺ λεντέ-
ρωσε τὸ νερό
Γ. ΧΑΤΖΙΝΗ, ΘΡ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ, Γ. ΜΑ-
ΚΡΗ: Κριτική
Ν. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: 5 τοῦ Μάρτη 1943.
Γ. ΡΙΤΣΟΥ: Ἐνὰ ταξίδι μετὰ τὸ τραῦμα
Σ. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΗ—ΠΑΠΑΔΑΚΗ: Οἱ νεκροὶ

Ἡ "ΑΛΗΘΕΙΑ,"

Τοῦ Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ

Πάνε κάμποσες μέρες, πὺ κυκλόφρησε τὸ βιβλίο ἑνὸς νέου πολιτικοῦ, μετὰ τὸν τίτλο: «Θά σὰς πῶ τὴν ἀλήθεια!» Δὲν εἶδαμε ἀκόμα τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ ὁ τίτλος του, χωρὶς ἄλλο, θά νει σὲ σκέψεις πολὺ μελαγχολικὰς. Τὸ ψυχολογικὸ θάθος τοῦ τίτλου αὐτοῦ, εἶναι μὴ τραγικὴ αὐτοκαταδίκη καὶ ἐπιβεβαιώνει τὸ θρίαμβο τῆς ψευτιάς. Εἶναι ἕνα εὐλάχιστο ἀλλὰ τόσο ἐνδειχτικὸ σύμπτωμα τῆς χρεωκόπιας μῆς ἐποχῆς καὶ ἑνὸς κόσμου. Εἶναι μὴ τρομερὴ ἀναγνώριση, ὅτι στὴν πολιτικὴ, — τουλάχιστον ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνεται ὁ συγγραφέας καὶ ὁ κόσμος του, — ἐπικρατεῖ τόσο πολὺ τὸ ψέμα, πὺ δταν ἀποφασίσει κάποτε, νὰ πει τὴν ἀλήθεια, θάπρεπε νὰ εἰδοποιήσῃς εἰδικὰ τὸν ἀναγνώστη σου. Προσοχή, κύριοι! Θά σὰς πῶ τὴν ἀλήθεια!

Ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ ὅμως εἶναι πὺς δλα τοῦτα δὲν ἀποτελοῦν καὶ καμμιὰ καινούρια ἀνακάλυψη. Ὅταν ὁ λαὸς μας λείει γιὰ κάποιον πὺς «κάνει πολιτικὴ» ἐννοεῖ ἀπλὰ καὶ καθαρὰ πὺς λείει ψέματα. Ἐνα σκοπὸ ὑστερόβουλο. Στὸ λαὸ λοιπὸν αὐτόν, πὺ μετὰ τὸ γερὸ ἠθικὸ κριτήριό του ἔχει καταδικάσει σὲ τέτοιο βαθμὸ τὴν πολιτικὴ, σ' αὐτὸν μένει μοιραία καὶ ὁ ρόλος νὰ τὴν ἐξιλεώσει, δταν ἀρχίσει νὰ τὴν ἀσκεῖ ὁ ἴδιος. Σήμερα τὸ βασικὸ μέσο τῆς κυβέρνησης τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ ἀπάτη, γιὰ τὴν ἀπὸ μὴν ἀμάδα ἐπαγγελματιῶν μετὰ ἰδιαίτερα συμφέροντα, γιὰ λογαριασμὸ μῆς ὀλιγαρχίας. Ὅταν ὁ λαὸς αὐτοκυβερνιέται ἢ πολιτικὴ θά πάρει ἐντελῶς νέο περιεχόμενο ἀνεβαίνοντας αὐτόματα στὸ ἐπίπεδο ὄλων τῶν πνευματικῶν ἀξιών τοῦ λαοῦ.

Ἐτσι, ἀπὸ μὴν ἀποψη, εἶναι στὸ ἐνεργητικὸ τοῦ κ. Κανελοπούλου, πὺ καὶ γιὰ μὴν φορὰ, ἱποφάσισε νὰ πει τὴν ἀλήθεια, ἔστω καὶ κάνοντας εἰδικὴ προειδοποίηση γιὰ τὸ γεγονός. Χωρὶς νὰ τὸ θέλει, ἐξέφρασε καὶ μὴν ἄλλη ἀλήθεια. Μονάχα πὺ ἂν τὸν κρίνουμε μετὰ τῆς ἴδιας αὐτῆς ἀντιλήψεως του, πρέπει νὰ δεχτοῦμε πὺς εἶναι κακός... «πολιτικός»!

ΝΕΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Τοῦ Δημήτρη ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Ὅρισμένος κύκλος διανοουμένων τοῦ τόπου μας ἔχει περιέργες ἀντιλήψεις, γιὰ τὸ ρόλο τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Ἐχει τὴ γνώμη πὺς οἱ λογοτέχνες καὶ οἱ καλλιτέχνες δὲν πρέπει ν' ἀσχολοῦνται μετὰ τὰ προβλήματα, πὺ ἀφοροῦν ἄμεσα τὴν τύχη τοῦ λαοῦ μας, τοῦ ἔθνους μας, τῆς ἀνθρωπότητος. Ὑποστηρίζουν πὺς ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ καταγίνεται ἀποκλειστικὰ μετὰ τὰ μέτρα τοῦ στίχου του καὶ ν' ἀδιαφορεῖ ἂν ὁ φασισμὸς γέμισε καὶ γεμίσει μετὰ τάφους τὸν κόσμον. Ὁ ἐκπαιδευτικὸς νὰ εἶναι ἀφοσιωμένος στὸ συνταχτικὸ καὶ τὰ ρήματα καὶ νὰ μὴν τοῦ καίγεται καρφί, γιὰ τὴν τραγικὴ τύχη ἑκατοντάδων χιλιάδων νεανικῶν ὑπάρξεων τοῦ τόπου μας. Ὁ διηγηματογράφος νὰ προτιμᾷ ἀποκλειστικὰ εἰδυλιακὰ θέματα καὶ νὰ μὴν περιγράφει τὴ φοβερὴ μοῖρα τῆς ἐργατικῆς τῆς χώρας μας, πὺ τὴν ἔχουν καταδικάσει στὴν ἐξαθλίωση καὶ τὴν ἐξόντωση. Ὁ μυθιοτοριογράφος νὰ γεμίσει τῆς σελίδες τοῦ βιβλίου του μετὰ σεξουαλικῆς σκηνῆς καὶ ν' ἀγνοεῖ τὴ μαρτυρικὴ ζωὴ ἑκατοντάδων χιλιάδων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων. Ὁ ζωγράφος

(Συνέχεια στὴ σελίδα 2)

Β. ΣΕΜΕΡΤΖΙΑΔΗΣ, Χειμῶνας τοῦ 41

Χρονικά

«ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»

Ἡ Κυβέρνηση ἔβαλε σὲ διαθεσιμότητα τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου Σβάλο, Ἄγγελο-λόπουλο Γεωργιάδη καὶ Κόκκαλη καὶ ἀντικατάστησε ἀπὸ πρῶταν τὸν Πολυτεχνεῖο τὸν καθηγητὴν Κιτσίκη γιὰ τὴν λήψαν ν' ἀγωνιστοῦν στὸ πλευρὸ τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ κατακτητῆ.

Στὴ Γαλλία, Βέλγιο, Γιουγκοσλαβία, Ὀλλανδία, Νορβηγία, Τσεχοσλοβακία, τοὺς καθηγητὰς τῶν Πανεπιστημίων τους, πὺ κράτησαν τὴν ἴδια στάση μετὰ τοὺς δικούς μας, τοῦτε τιμοῦν καὶ τοὺς δοξάζουν.

Τὴ νὰ σκεφτοῦμε: Τάχα πὺς ἐδῶ ζεῖ καὶ βασιλεύει ὁ φασισμός; Ποτέ! Δὲν ἔχουμε καμμιὰν ὄρεξη νὰ χροακτηρισθοῦμε σὰ... δοσίλογοι.

Καταλήνουμε λοιπὸν, σ' ἄλλο συμπέρασμα: εἶναι σ' ὄλογο ννωστό, πὺς οἱ ἀπελευθερωμένους γῶρες τῆς Εὐρώπης πὺ ἀναφέραμε εἶναι καθυστασμένοι ἀπολίτιστοι καὶ ὀπισθοδρομικὲς καὶ δὲν ἔχουν τὴν παροαικὴ ἰδέα τὴ θά πει «δημοκρατία».

Ν. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

Χαιρετίζουμε στὸ πρόσωπο τοῦ ἡρωικοῦ ἀγωνιστῆ γιὰ τὰ δίκαια τοῦ λαοῦ τὸν ἀβούλωτο πνευματικὸ ἀνθρώπο. Ἐννὰ χρόνια φυλακῆς, ἐξορίας, στρατόπεδα συγκέντρωσης, βασανιστήρια στάθηκαν ἀνίκανα νὰ λυνίσουν τὸ κορμὶ τοῦ καὶ τὸ πνεῦμα του.

Τὸ περιοδικὸ μας θά δημοσιεύσει, ἀπὸ τὸ σημερινὸ φύλλο, ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ μελέτη του γιὰ τὸν «Δωδεκάλογον τοῦ Γύφτου» τοῦ Κωστή Παλαμά. Ὁ Νίκος Ζαχαριάδης τὴν ἐνοσάφη μέσα στῆς φυλακῆς τῆς Κέκκουρας, κρυφὰ ἀπὸ τοὺς δέσμοφύλακες του. Μέσα στὴ μελέτη αὐτὴ οἱ ἀναγνώστες μας θά γνωρίσουν τὴ ρωμαλέα σκέψη ἑνὸς ἐξαιρετικοῦ στοχαστῆ ἀπάνω στὰ πνευματικὰ προβλήματα τῆς νέας Ἑλλάδας.

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΟΛΙΓΩΝ Κ' Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΥΩΝ

Τὸν τελευταῖο καιρὸ γράφοντες σὺν περιοδικῷ τύπῳ ἀνώτερους εκπαιδευτικοὺς καὶ φιλοσόφους μερικά ἄρθρα γιὰ τὴν ἔννοια τῆς Ἐλευθερίας. Στὰ ἄρθρα αὐτὰ ἡ ἔννοια τῆς Ἐλευθερίας ἐξετάζεται ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ τῆς πλευρᾶς, σὰν ἓνα πρόβλημα ἐσωτερικοῦ τοῦ ἀτόμου, σὰν μιά σχέση τοῦ ἀτόμου μὲ τὴν συνείδησή του, σὰν μιά ὑποκειμενικὴ ἠθικὴ νίκη. Μὰ ἐξῆς ἀπὸ τὴν ἀκαθόριστὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἐλευθερίαν πᾶν φιλοσόφων καὶ τῶν ὀλίγων, ὑπάρχει μιά ἄλλη ἐλευθερία, ποὺ δὲν ἀπαγορεύει ζῶς τώρα τὴν ἐπίσημὴ ἑλληνικὴ σοφία: ἡ ἐξωτερικὴ ἐλευθερία κ' οἱ συνθήκες ποὺ τὴν ἐξασφαλίζουν, ἡ ἐλευθερία, ὅχι σὰν ὑποκειμενικὸ ἀγαθὸ τῆς συνείδησης καὶ σὰν ἀγαθὸ τῶν ἀρσῶν καὶ τῶν ὀλίγων, ἀλλὰ σὰν ἀγαθὸ ἀντικειμενικὸ, πολιτικὸ, κοινωνικὸ, οικονομικὸ, ἡ ἐλευθερία τῶν πολλῶν, ἡ ἐλευθερία τῶν λαϊκῶν μαζῶν ἡ ἀποψη αὐτὴ δὲν ἀπαγορεύει τὰ περιοριζόμενα αὐτὰ ἄρθρα. Καὶ θέθετε καλεῖται νὰ ρωτήσῃ τοὺς διακεκριμένους αὐτοὺς κυρίως, ποῖα ἐλευθερία μποροῦν νῶσιν ὅχι οἱ ἀκαθόριστοι κύκλοι, ποὺ ἔζησαν ἡσυχὰ τὴ ζωὴ τους, σπουδάσαν ἡσυχὰ μέσα στὶς βιβλιοθηκῆς τους καὶ δὲ γνώρισαν καμμιὰ μπόρα σπῆ ζωὴ τους, μὰ οἱ χιλιάδες ἄνθρωποι, ποὺ δὲν ἔχουν τὸ ἐλεύθερο νόημα πάντα δουλειά, ποὺ δὲν ἔχουν τὸ ἐλεύθερο νόημα πάντα ψυμῆ σὲ τραπέζι τους, ποὺ δὲν εἶναι ἐλεύθεροι νὰ γιαιτρευτοῦν ὅταν ἀρρωστήσουν, ἐλεύθεροι νὰ σπουδάσουν τὰ παιδιὰ τους, νὰ νοικιάσουν μιά ὑγιεινὴ κατοικία, νὰ ἐκκουραστοῦν ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπο μόχθο. Ὁμολογοῦμε πὼς τοὺς προτείνουμε ἓνα τρόπο σκέψης, ποὺ εἶναι κάπως θάνατος καὶ δὲν εἶναι ὀφθαλμική, μὰ εἶναι ἕνας ὁ μόνος τρόπος νὰ γίνῃ ἡ σοφία τους. Ἄρτος τῆς ζωῆς κ' ὄχι ἄρτος φρέσκος καὶ καβουρνιστός, ὅπως εἶναι σήμερα.

ΔΕ ΘΑ ΞΕΧΑΣΤΕΙ

Ἄν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν εἴχε θυσιασθεῖ στὰ θανάτους τῆς Ἀλβανίας, στὰ ὄχρα τῆς Μακεδονίας, στὴν Κρήτη καὶ στὴν τετραχρονὴ ἐπικὴ ἀντίστασή του κατὰ τοῦ κατακτητῆ, εἶναι θέθαιο, ὅπως τὸ ἔχουν ἐπιειλημμένα τοῖνοι τόσο καὶ τόσο ἔξνοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ, πὼς οἱ δυνάμεις τοῦ Ἄξονα θὰ καταλάμβαναν τὴ Μέση Ἀνατολή.

Ὁ λαὸς μας θέλει τώρα νὰ ἐξηγητᾶ ἡ ὑπέριττη αὐτὴ ὑπηρεσία του, ἀπὸ κείνους ἀκριβῶς ποὺ ὠφέλησε περισσότερο. Ἀκουσε ἀντίθετα, πὼς ἄλλοι θυσίασταν γιὰ μᾶς, ἀσκοπα μάλαστα! Γιὰ τὴν ἀγνωμοσύνη αὐτὴ δὲν παραπονιέται. Ἀπὸ τὴν σημεῖο καὶ γίνετα σοφώτερος. Ξερεῖ πὼς ἡ συμβολὴ του στὸν ἀγῶνα τῆς λευτερίας δὲ θὰ ξεχαστεῖ, ἀπὸ κείνους ποὺ ἀξίζει νὰ μὴν ξεχαστεῖ. Ἀπὸ τοὺς λαοὺς καὶ τὴν ἱστορία.

ΥΣΤΕΡ' ΑΠΟ ΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Εἶναι ὀλοτέλα δικαιοσύνη ἡ χαρὰ ποὺ αἰσθάνετα ὁ λαὸς μας γιὰ τὴν ἀπόδοση τῶν μαρτυρικῶν δωδεκαησῶν στὴ μέτρα Ἑλλάδα ὑστερ' ἀπὸ τοὺς αἰῶνες σκλαβιάς καὶ τυραννίας. Μὰ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ποὺ θυσίασε τὰ πάντα γιὰ τὸ συμμαχικὸ ἀγῶνα, ἔξρει πολὺ καλὰ πὼς τὸ δικαίωμα τῆς ἀυτοδίαθεσης τῶν λαῶν ποὺ ἴσχυσε σὰν ἀρχὴ στὴν περίπτωση τῶν ἑλληνικῶν δωδεκαησῶν. Ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν Κύπρο ποὺ ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς εἶναι ἐξασφαλιστός ἀπὸ τὸν πληθυσμὸ καὶ πᾶν δώδεκα μαζί ἰσῶν τὸν Ἀγιάου. Καὶ ἔξρει ἀκόμα πὼς ἐντὶ γιὰ τὴν ἀπόδοση τῶν δωδεκαησῶν στὴν Ἑλλάδα χρειάστηκε ἡ συγκάθεση καὶ τῶν τριῶν Μεγάλων, ἀντίθετα γιὰ τὴν ἀπόδοση τῆς Κύπρου δὲ χρειάζεται παρά τῆς Ἀγγλίας μόνον ἡ ἀπόφαση νὰ παρατηθεῖ ἀπὸ τὰ κυριαρχικὰ δικαίωματα τῆς παραχώρησε τὸ 1878 ἡ Τουρκία πᾶν στὴν ἑλληνικὴ μεγαλόνησο. Καὶ περιμένει γι' αὐτὸ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μὲ ἀγωνία καὶ τῆς Κύπρου τὴν ἀπόδοση, δυσκολευόμενος νὰ πιστέψῃ ὅσα ὁ τύπος δημοσιεύει τὴς τελευταῖες μέρες γιὰ τὸν κατατρεγμὸ καὶ τὴς διώξεις τῶν Κυπρίων ἀδερφῶν μας, ποὺ δὲν ἔχουν ἄλλη ἀφορμὴ ἀπὸ τοῦτη: πὼς δὲν ξεχνάμε ὅτι εἶναι καὶ αὐτοὶ Ἕλληνες.

ΜΙΑ ΠΟΡΤΗ

Ὅταν οἱ λογοτέχνες ἀγωνίζονται γιὰ νὰ ἀναγνωρισθεῖ ἡ δημοτικὴ ἢ ἑθνικὴ γλῶσσα, πρῶτο μὲν θὰ γίνονται ἀντικείμενα τῆς ἐπιθετικῆς ἐπιβολῆς τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν ὀλίγων, ἀλλὰ σὺν τῆς ἀντικειμενικῆς ἀπορίας τῆς ἐλευθερίας, τὴν ἐλευθερίαν πᾶν φιλοσόφων καὶ τῶν ὀλίγων, ὑπάρχει μιά ἄλλη ἐλευθερία, ποὺ δὲν ἀπαγορεύει ζῶς τώρα τὴν ἐπίσημὴ ἑλληνικὴ σοφία: ἡ ἐξωτερικὴ ἐλευθερία κ' οἱ συνθήκες ποὺ τὴν ἐξασφαλίζουν, ἡ ἐλευθερία, ὅχι σὰν ὑποκειμενικὸ ἀγαθὸ τῆς συνείδησης καὶ σὰν ἀγαθὸ τῶν ἀρσῶν καὶ τῶν ὀλίγων, ἀλλὰ σὰν ἀγαθὸ ἀντικειμενικὸ, πολιτικὸ, κοινωνικὸ, οικονομικὸ, ἡ ἐλευθερία τῶν πολλῶν, ἡ ἐλευθερία τῶν λαϊκῶν μαζῶν ἡ ἀποψη αὐτὴ δὲν ἀπαγορεύει τὰ περιοριζόμενα αὐτὰ ἄρθρα. Καὶ θέθετε καλεῖται νὰ ρωτήσῃ τοὺς διακεκριμένους αὐτοὺς κυρίως, ποῖα ἐλευθερία μποροῦν νῶσιν ὅχι οἱ ἀκαθόριστοι κύκλοι, ποὺ ἔζησαν ἡσυχὰ τὴ ζωὴ τους, σπουδάσαν ἡσυχὰ μέσα στὶς βιβλιοθηκῆς τους καὶ δὲ γνώρισαν καμμιὰ μπόρα σπῆ ζωὴ τους, μὰ οἱ χιλιάδες ἄνθρωποι, ποὺ δὲν ἔχουν τὸ ἐλεύθερο νόημα πάντα δουλειά, ποὺ δὲν ἔχουν τὸ ἐλεύθερο νόημα πάντα ψυμῆ σὲ τραπέζι τους, ποὺ δὲν εἶναι ἐλεύθεροι νὰ γιαιτρευτοῦν ὅταν ἀρρωστήσουν, ἐλεύθεροι νὰ σπουδάσουν τὰ παιδιὰ τους, νὰ νοικιάσουν μιά ὑγιεινὴ κατοικία, νὰ ἐκκουραστοῦν ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπο μόχθο. Ὁμολογοῦμε πὼς τοὺς προτείνουμε ἓνα τρόπο σκέψης, ποὺ εἶναι κάπως θάνατος καὶ δὲν εἶναι ὀφθαλμική, μὰ εἶναι ἕνας ὁ μόνος τρόπος νὰ γίνῃ ἡ σοφία τους. Ἄρτος τῆς ζωῆς κ' ὄχι ἄρτος φρέσκος καὶ καβουρνιστός, ὅπως εἶναι σήμερα.

ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΛΑΘΗΝΟΙ

Σὲ μερικά γινώσκοντες ἔγραψε μιά διατριβὴ ποὺ ἀπαγορεύει, στὰ παιδιὰ ν' ἀνήκουν σὲ συλλογικὲς, σωματικὲς, ὀργανωτικὲς. Ἐπιτρέπεται μόνον νὰ γίνων προκόποι!

Δὲν πιστεύουμε νὰ εἶναι ἀλήθεια. Γιατί ἀκριβῶς, οἱ ἀθλητικοὶ, ἐκδομικοὶ, φιλολογικοὶ, καλλιτεχνικοὶ σύλλογοι καὶ ὀργανώσεις, τρέβησαν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν καρεναία καὶ τὴν καπηλειὰ καὶ τοὺς καλλιεργῶσαν ἀνώτερα ἐπιστημονικὰ, κοινωνικὰ, καλλιτεχνικὰ, ἠθικὰ ἐνδιαφέροντα. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ βέβαια ἦσαν καὶ ὁ Προσοκαλισμός. Ὅλοι ἔχουν ἴσα δικαιώματα νὰ ὑπάρχουν.

Μάλιστα ὅλοι οἱ ὄλλοι σύλλογοι, σωματικὰ καὶ ὀργανωτικὲς ἔχουν ἓνα λόγος πὼς πολλοί. Τὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς στήσαν πλάγι στὴ νεολαία, ὀργάνωσαν τὴν πύλη γιὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς, γιὰ τὴν ψυχολογία τῆς, κράτησαν τὴν ἀγωνιστικὴ τῆς διάθεση καὶ τὴν ὀργάνωσαν γιὰ τὴν ἠρωτικὴ τῆς πύλη κατὰ τὸν κατακτητῆ καὶ γιὰ τὴν λευτερίαν.

Σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ προσοκαλισμὸς εἶχε ἐξασφαλιστῆ, γιὰ νὰ μὴ ποῦμε τὴν βαρεὰ λέξη «πιστοαχίνας». Γι' αὐτὸ, ἀπὸ ὅλα τὰ σωματικὰ, στὴ συνείδηση τῆς νεολαίας τὴς λιγώτερες παραμυθίες ἔχει ὁ προσοκαλισμὸς. Πρῶτο εἶναι ν' ἀρεθεῖ ἐλευθερία

στὰ παιδιὰ ν' ἀνήκουν ὅπου οἱ κλίσεις τους κ' οἱ πόθοι τους τὰ ὀδηγοῦν.

Ο ΓΟΛΓΟΘΑΣ

Ὅποτε τὸ κτῆριο τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου θὰ γίνῃ φυλακὴ. Ὁ Διευθυντῆς του παρατήθηκε γιὰ νὰ μὴ ὄσκει αὐτὸς τὰ κλειδιά στοὺς δεσποφύλακες. Ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ποὺ σὸ κατὰ-κάτω αὐτὸς ἔχει καὶ μιά θεσοῦλα στὸ Πανεπιστήμιον δὲν παρατήθηκε. Ποῖος ἔαίρει τί λογίς ὑψηλότες ἑθνικὲς ἀνάγκες τὸν ἀναγκάζουνε ν' ἀνεβαίνει κ' αὐτὸς καθυμέρα, σὰν τὸν καυμένο τὸ Λούβαρι, τὸ Γολγοθὰ τῆς Ἐξουσίας.

ΔΕ ΘΑ ΞΕΧΑΣΤΕΙ

Ἄν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν εἴχε θυσιασθεῖ στὰ θανάτους τῆς Ἀλβανίας, στὰ ὄχρα τῆς Μακεδονίας, στὴν Κρήτη καὶ στὴν τετραχρονὴ ἐπικὴ ἀντίστασή του κατὰ τοῦ κατακτητῆ, εἶναι θέθαιο, ὅπως τὸ ἔχουν ἐπιειλημμένα τοῖνοι τόσο καὶ τόσο ἔξνοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ, πὼς οἱ δυνάμεις τοῦ Ἄξονα θὰ καταλάμβαναν τὴ Μέση Ἀνατολή.

Ὁ λαὸς μας θέλει τώρα νὰ ἐξηγητᾶ ἡ ὑπέριττη αὐτὴ ὑπηρεσία του, ἀπὸ κείνους ἀκριβῶς ποὺ ὠφέλησε περισσότερο. Ἀκουσε ἀντίθετα, πὼς ἄλλοι θυσίασταν γιὰ μᾶς, ἀσκοπα μάλαστα! Γιὰ τὴν ἀγνωμοσύνη αὐτὴ δὲν παραπονιέται. Ἀπὸ τὴν σημεῖο καὶ γίνετα σοφώτερος. Ξερεῖ πὼς ἡ συμβολὴ του στὸν ἀγῶνα τῆς λευτερίας δὲ θὰ ξεχαστεῖ, ἀπὸ κείνους ποὺ ἀξίζει νὰ μὴν ξεχαστεῖ. Ἀπὸ τοὺς λαοὺς καὶ τὴν ἱστορία.

ΥΣΤΕΡ' ΑΠΟ ΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Εἶναι ὀλοτέλα δικαιοσύνη ἡ χαρὰ ποὺ αἰσθάνετα ὁ λαὸς μας γιὰ τὴν ἀπόδοση τῶν μαρτυρικῶν δωδεκαησῶν στὴ μέτρα Ἑλλάδα ὑστερ' ἀπὸ τοὺς αἰῶνες σκλαβιάς καὶ τυραννίας. Μὰ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ποὺ θυσίασε τὰ πάντα γιὰ τὸ συμμαχικὸ ἀγῶνα, ἔξρει πολὺ καλὰ πὼς τὸ δικαίωμα τῆς ἀυτοδίαθεσης τῶν λαῶν ποὺ ἴσχυσε σὰν ἀρχὴ στὴν περίπτωση τῶν ἑλληνικῶν δωδεκαησῶν. Ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν Κύπρο ποὺ ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς εἶναι ἐξασφαλιστός ἀπὸ τὸν πληθυσμὸ καὶ πᾶν δώδεκα μαζί ἰσῶν τὸν Ἀγιάου. Καὶ ἔξρει ἀκόμα πὼς ἐντὶ γιὰ τὴν ἀπόδοση τῶν δωδεκαησῶν στὴν Ἑλλάδα χρειάστηκε ἡ συγκάθεση καὶ τῶν τριῶν Μεγάλων, ἀντίθετα γιὰ τὴν ἀπόδοση τῆς Κύπρου δὲ χρειάζεται παρά τῆς Ἀγγλίας μόνον ἡ ἀπόφαση νὰ παρατηθεῖ ἀπὸ τὰ κυριαρχικὰ δικαίωματα τῆς παραχώρησε τὸ 1878 ἡ Τουρκία πᾶν στὴν ἑλληνικὴ μεγαλόνησο. Καὶ περιμένει γι' αὐτὸ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μὲ ἀγωνία καὶ τῆς Κύπρου τὴν ἀπόδοση, δυσκολευόμενος νὰ πιστέψῃ ὅσα ὁ τύπος δημοσιεύει τὴς τελευταῖες μέρες γιὰ τὸν κατατρεγμὸ καὶ τὴς διώξεις τῶν Κυπρίων ἀδερφῶν μας, ποὺ δὲν ἔχουν ἄλλη ἀφορμὴ ἀπὸ τοῦτη: πὼς δὲν ξεχνάμε ὅτι εἶναι καὶ αὐτοὶ Ἕλληνες.

ΜΙΑ ΠΟΡΤΗ

Ὅταν οἱ λογοτέχνες ἀγωνίζονται γιὰ νὰ ἀναγνωρισθεῖ ἡ δημοτικὴ ἢ ἑθνικὴ γλῶσσα, πρῶτο μὲν θὰ γίνονται ἀντικείμενα τῆς ἐπιθετικῆς ἐπιβολῆς τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν ὀλίγων, ἀλλὰ σὺν τῆς ἀντικειμενικῆς ἀπορίας τῆς ἐλευθερίας, τὴν ἐλευθερίαν πᾶν φιλοσόφων καὶ τῶν ὀλίγων, ὑπάρχει μιά ἄλλη ἐλευθερία, ποὺ δὲν ἀπαγορεύει ζῶς τώρα τὴν ἐπίσημὴ ἑλληνικὴ σοφία: ἡ ἐξωτερικὴ ἐλευθερία κ' οἱ συνθήκες ποὺ τὴν ἐξασφαλίζουν, ἡ ἐλευθερία, ὅχι σὰν ὑποκειμενικὸ ἀγαθὸ τῆς συνείδησης καὶ σὰν ἀγαθὸ τῶν ἀρσῶν καὶ τῶν ὀλίγων, ἀλλὰ σὰν ἀγαθὸ ἀντικειμενικὸ, πολιτικὸ, κοινωνικὸ, οικονομικὸ, ἡ ἐλευθερία τῶν πολλῶν, ἡ ἐλευθερία τῶν λαϊκῶν μαζῶν ἡ ἀποψη αὐτὴ δὲν ἀπαγορεύει τὰ περιοριζόμενα αὐτὰ ἄρθρα. Καὶ θέθετε καλεῖται νὰ ρωτήσῃ τοὺς διακεκριμένους αὐτοὺς κυρίως, ποῖα ἐλευθερία μποροῦν νῶσιν ὅχι οἱ ἀκαθόριστοι κύκλοι, ποὺ ἔζησαν ἡσυχὰ τὴ ζωὴ τους, σπουδάσαν ἡσυχὰ μέσα στὶς βιβλιοθηκῆς τους καὶ δὲ γνώρισαν καμμιὰ μπόρα σπῆ ζωὴ τους, μὰ οἱ χιλιάδες ἄνθρωποι, ποὺ δὲν ἔχουν τὸ ἐλεύθερο νόημα πάντα δουλειά, ποὺ δὲν ἔχουν τὸ ἐλεύθερο νόημα πάντα ψυμῆ σὲ τραπέζι τους, ποὺ δὲν εἶναι ἐλεύθεροι νὰ γιαιτρευτοῦν ὅταν ἀρρωστήσουν, ἐλεύθεροι νὰ σπουδάσουν τὰ παιδιὰ τους, νὰ νοικιάσουν μιά ὑγιεινὴ κατοικία, νὰ ἐκκουραστοῦν ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπο μόχθο. Ὁμολογοῦμε πὼς τοὺς προτείνουμε ἓνα τρόπο σκέψης, ποὺ εἶναι κάπως θάνατος καὶ δὲν εἶναι ὀφθαλμική, μὰ εἶναι ἕνας ὁ μόνος τρόπος νὰ γίνῃ ἡ σοφία τους. Ἄρτος τῆς ζωῆς κ' ὄχι ἄρτος φρέσκος καὶ καβουρνιστός, ὅπως εἶναι σήμερα.

ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΛΑΘΗΝΟΙ

Σὲ μερικά γινώσκοντες ἔγραψε μιά διατριβὴ ποὺ ἀπαγορεύει, στὰ παιδιὰ ν' ἀνήκουν σὲ συλλογικὲς, σωματικὲς, ὀργανωτικὲς. Ἐπιτρέπεται μόνον νὰ γίνων προκόποι!

Δὲν πιστεύουμε νὰ εἶναι ἀλήθεια. Γιατί ἀκριβῶς, οἱ ἀθλητικοὶ, ἐκδομικοὶ, φιλολογικοὶ, καλλιτεχνικοὶ σύλλογοι καὶ ὀργανώσεις, τρέβησαν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν καρεναία καὶ τὴν καπηλειὰ καὶ τοὺς καλλιεργῶσαν ἀνώτερα ἐπιστημονικὰ, κοινωνικὰ, καλλιτεχνικὰ, ἠθικὰ ἐνδιαφέροντα. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ βέβαια ἦσαν καὶ ὁ Προσοκαλισμός. Ὅλοι ἔχουν ἴσα δικαιώματα νὰ ὑπάρχουν.

Μάλιστα ὅλοι οἱ ὄλλοι σύλλογοι, σωματικὰ καὶ ὀργανωτικὲς ἔχουν ἓνα λόγος πὼς πολλοί. Τὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς στήσαν πλάγι στὴ νεολαία, ὀργάνωσαν τὴν πύλη γιὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς, γιὰ τὴν ψυχολογία τῆς, κράτησαν τὴν ἀγωνιστικὴ τῆς διάθεση καὶ τὴν ὀργάνωσαν γιὰ τὴν ἠρωτικὴ τῆς πύλη κατὰ τὸν κατακτητῆ καὶ γιὰ τὴν λευτερίαν.

Σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ προσοκαλισμὸς εἶχε ἐξασφαλιστῆ, γιὰ νὰ μὴ ποῦμε τὴν βαρεὰ λέξη «πιστοαχίνας». Γι' αὐτὸ, ἀπὸ ὅλα τὰ σωματικὰ, στὴ συνείδηση τῆς νεολαίας τὴς λιγώτερες παραμυθίες ἔχει ὁ προσοκαλισμὸς. Πρῶτο εἶναι ν' ἀρεθεῖ ἐλευθερία

ΝΕΟΛΟΓΙΩΤΑΙΣΜΟΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 1)

φορὸς νὰ φτιάχνει εἰκόνας εὐχάριστες στὸ μάτι τοῦ καλοχորτασιμένου ἀγοραστή καὶ νὰ μὴ χρησιμοποιεῖ τὸ χρωστῆρα του, γιὰ ν' ἀπεικονίσει τὰ κατορθώματα τῆς ἀντίστασης ἢ τὴν ἀφάνταστη δυστυχία τοῦ λαοῦ μας.

Μὲ λίγα λόγια «διανοούμενος», σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμὸ τοῦ κύκλου αὐτοῦ, εἶναι μόνον ἐκεῖνος, ποὺ ἀδιαφορεῖ ἀν τὸ ἔθνος μας ἔχασε τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἀξιοπρέπειά του, ἀν τὰ ἑκατομμύρια τοῦ ἐργαζόμενου κόσμου δὲν ἔχουνε νὰ φάνε καὶ νὰ ντυθοῦν, ἀν οἱ ἐγκαταλειμμένοι ἀγρότες μας ζοῦν μιά φριχτὴ ζωὴ τρόμου, ἀν οἱ ἐιομηχίμοι κερδίζουν 400-800 οἶο ὅταν ὄλοι οἱ ἄλλοι ὑποφέρουν, ἀν οἱ ἥρωες τῶν ἑθνικῶν μας ἀγῶνων σπαίρνουν στὶς φυλακῆς, ἀν ἀπ' ὄλες τὶς συμμαχικῆς χώρες μὲ ὄ ν ἄ χ α ἢ ἔ λ λ ἄ δ α ἔχασε τὴν ἐμπορικὴ ναυτιλία τῆς, ἀν 10.000 ἀξιωματικοὶ στρατιῶτες καὶ ναῦτες, ποὺ δόξασαν τὴν Ἑλλάδα στὸ Ἑλ Ἀλαμείν, στὴ Μεσόγειο καὶ στὸν Ὠκεανὸς θρίσκοντα ἓνα τώρα χρόνο σὲ στρατόπεδα συγκέντρωσης στὴν Τριπολιτίδα, στὴ Λιβύη, στὴν Αἴγυπτο στὸ Σουδάν, στὴν Ἐρυθραία καὶ τὴν Κένυα, ἀν ἔπειτα ἀπὸ τὴς τόσες θυσίας μας οἱ ἐπίσημοι περιφέρουν τὸν δίσκο τῆς ἐπαιτείας καὶ κατέχουνται ἀπὸ τὴ μοναδικὴ φιλοδοξία νὰ ὑπηρετήσουν ὡς λακέδες, ἀν, τέλος, καταστήσαμε ἡ κοινωνικὴ κόλαση τῆς Εὐρώπης.

Μὲ τὰ ζητήματα αὐτὰ ἄς ἀσχολεῖται ὁ «συρφετὸς τῶν ἀνθρώπων». Ποιὲ ὁ διανοούμενος! Αὐτὸς ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ ζεῖ μέσα σ' ἓνα γυάλινο πύργο, ἀπλὸς παρατηρητῆς, ἀδιάφορος κ' ἀσυγκίνητος γιὰ τὰ καθήκοντα προελλήματα τῶν συναβιθῶν του.

Ὁμολογῶ, ὅσο κ' ἂν κινδυνεύω νὰ χαρακτηριστῶ σὰν ἀντιπνευματικὸς ἄνθρωπος, πὼς ἓνα τέτοιο διανοούμενο τέρας ἀδιαφορίας κ' ἐγωῖσμοῦ μοῦ εἶναι ὀλοτέλα ἀκατανόητο. Ἐπειτα, ποθενὰ δὲ συνάντησα τὸ πρόσωπό του. Εἶδα ἀντίθετα, ὄλους τοὺς μεγάλους ἔξνοους συγγραφεῖς νὰ καταπιάνονται μὲ τὰ «μικρά», τὰ «κατενῶν» καὶ τ' «ἀνάξια» αὐτὰ ζητήματα. Ἐχτὸς ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ θέση ποὺ παίρνουν στὰ ἔργα τους, γράφουν σ' ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ ἄρθρα μὲ θέματα πολὺ «πεζά»: Γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου τους, γιὰ τὴν ἀνεργία, γιὰ τὶς ἐκάστοτε ἐκλογές, γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ κ' ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς χώρας τους καὶ γι' αὐτὰ ἀκόμα τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα τῶν ἄλλων κρατῶν. Πρόκειται, ἀρκετῆς φορές, γιὰ συγγραφεῖς μὲ παγκόσμια φήμη, ποὺ δὲ γράφουν τὰ «δέξηλα» κ' «ἀνορθόδοξα» αὐτὰ ἄρθρα κινούμενα ἀπὸ ὀποιαδήποτε φιλοδοξία. Τὰ γράφουν ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶναι μεγάλοι. Γιατί μεγάλος θὰ πεί νὰ ἔχεις εὐθύνες κ' ὄχι νὰ εἶσαι διανοητικὰ ἀσύνδοτος. Μεγάλος θὰ πεί νὰ ἐργάζεσαι, γιὰ νὰ καλυτερέψῃς τὴν τύχη τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ λαοῦ σου. Μεγάλος θὰ πεί νὰ ὑπηρετῆς τὸ καλὸ καὶ ν' ἀντιμᾶχεσαι τὸ κακὸ. Γιὰ τοὺς ἀληθινὰ μεγάλους δὲν ὑπάρχουν μικρὰ θέματα — ἀν θάβαια μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ γιὰ τέτοιο ἡ τύχη τῶν ἀνθρώπων. Οἱ μικροὶ κινηθοῦν ἀποκλειστικὰ τὰ «ὑπερκόσμια» κ' «ὑπεράνθρωπα» θέματα, γιὰ νὰ περάσουν γιὰ μεγάλοι.

Ὁ κύκλος τῶν διανοουμένων, πὼς ἀνάφερα ἀνήκει, ἀσφαλῶς, στὴν ἴδια κατηγορίαν, ἀπ' ἐθῶ, πρὶν μερικά χρόνια, ἔθβαιαν στὸν τόπο μας οἱ λογιώτατοι. Δὲν εἶναι καμμιὰ σημασία ἀν οἱ σύγχρονοι πνευματικοὶ «ἀναχωρητῆς» δὲ φοροῦν ἡμίψηλο καὶ γράφουν στὴ δημοτικὴ. Κατέχονται ἀπὸ τὴν ἴδιαν οὐρανοφάνεια, διαπληκτίζονται ὅπως ἐκεῖνοι «περὶ ὄνθ σκιάς» καὶ πιστεύουν πὼς τὸ σῆμα τὸς πᾶρακόλουθεῖ, ἐνῶ κανεὶς δὲν ἀσχολεῖται μ' αὐτοὺς, ἐξὸν ἀπὸ μερικοὺς ἄλλους ὁμοια παραστρατημένους. Ἀλλήλεξουμαζοῦνται καὶ ἀλληλομισοῦνται. Ἐμποροῦνται τὸν καλὸ λόγος καὶ ἐκστρατεύουν ἐναντίον ὀποιοῦδήποτε τολμήσει νὰ ἔχει ἐπιφυλάξεις γιὰ τὸ ἔργὸ τους. Πιστεύουν πὼς ἔχουν τὴν θείαν ἀποστολὴν νὰ γίνων αὐτοὶ οἱ πατέρες μᾶς νέας Σκέψης. Συμπαθητικοὶ ἀφελεῖς, ἱκανοποιημένοι ἀπόλυτα ἀπὸ τοὺς εαυτοὺς τους, ἀρνούνται τὰ πάντα κ' εἶναι εὐτυχεῖς. Δὲν τοὺς φαντοῦμε. Ἀς μᾶς ἐπιτρέψουν ὁμοί, ὅση κ' ἂν εἶναι ἡ περιφρόνησή τους, ν' ἀνῆκουμε ἐμείς στὸν «ἀνθρώπινο συρφετὸ». Νὰ μᾶς ἐνδιαφέρει πρὶν ἀπ' ὄλα, ἡ τύχη τοῦ ἔθνους μας καὶ τοῦ λαοῦ καὶ νὰ θέταμε στὴν ὑπηρεσία του τὴν πένα μας, ὅσο φτωχὴ κ' ἂν εἶναι αὐτή.

Νόταν ἀν πρόφτανε νὰ δημοσιευτεῖ στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τὸ σχετικὸν διάταγμα ποὺ τὸ κράτος ἡ κυβερνήση μὲ τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι εἶναι ὑπερηφανία, λογοτεχνικὰ σωματικὰ ὀργανῶνται ἐπίσημες γιορτῆς γιὰ ποιητῆς ποὺ δὲν εἶναι παρὰ δημοτικιστῆς καὶ ἀφίνουν τοὺς διωχθέντες τοὺς νὰ μιλῶν σὲ ἀπαισιῆ καθυστερούσα.

Ἐχουμε ὑπ' ὄψη μας τὴ γιορτὴ ποὺ ὀργάνωσε στὴν αἴθουσα τοῦ Παρθενῶν ὁ Σύνδεσμος Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν γιὰ τὰ 85 χρόνια τοῦ ποιητῆ Γ. Δροσίνη καὶ ποὺ τὸσο ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Παρθενῶν, ὅσο καὶ ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἀκαδημίας μίλησαν σὲ ἀπαισιῆ καθυστερούσα. Νομίζουμε ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται σὲ λογοτεχνικὰ σωματικὰ νὰ κύνουν τέτοιες ὑποχωρήσεις καὶ νὰ υποστηρίζουν ὄλους ἀντιδῶντες στὴν ἑνωτικὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ μας καὶ τοῦ ἔθνους.

Ἡ ἔρευνά μας

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ ΕΜΠΡΟΣ ΣΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Μιλῶν οἱ Ἡλ. ΒΕΝΕΖΗΣ καὶ Α. ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

Ο ΗΛ ΒΕΝΕΖΗΣ

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ παρουσιάσουμε πὸν κ. Ἡλ. Βενέζη στοὺς ἀναγνώστες μας. Ξαίρουν τὰ διόλγα του, τὸ «Νούμερο», τὸ «Αἴγιο», τὴν «Αἰολικὴ Γῆ», τοὺς «Ἀνέμους», ποὺ ἀποτελοῦν ἓνα ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους σταθμοὺς τῆς νεοελληνικῆς πεζογραφίας καὶ ποὺ ἀγαπήθηκαν ἀπὸ τὸ κοινὸ ὄσο ἐλάχιστὰ ἔργα.

Μᾶς δέχεται στὴν Τράπεζα ἔ-που ἐργάζεται ἀπὸ χρόνια. Ἐ-χει πολλὰ ἄσπρα μαλλιά, φορεῖ γυαλιὰ, ἀλλὰ εἶναι ἠλιόκαμμένος σὰ νέος. Νεανικὴ ἐπίσημη ἡ φωνή του καὶ χαρούμενος οἱ χειρονομίες του. Αἰσιόδοξος, γεμάτος ζωντανία κ' ἐνθουσιασμὸ.

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ *

Του Βασίλη ΡΩΤΑ

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ:
Στο γέφυρα του ήλιου άχνίζει ο φλογισμένος κάμπος, όταν κινά ο στρατός με στριμωχτή προεμούρα, πότε να θγει άπ' την κόλαση της Αργολίδας στής Κόρθος τις δρασιές και την κερποφορία. Τόν Δράμαλη τόν ιδιον θιάζει ο γαίρος πάθος στην άγκαλιά της χήρας του Κισμήλ-Μπέη νάβρει ραχάτι, δροσισμό και νιόπαντρες γλυκάδες. Κεφάλι της πορείας με σπουδή περίσσια προχώραγε ο πασάς άπ' την Μυνησία Γισακόπ Άγας Κασάμπασα, τρισχιλίες καθολαρέους θριακιώτες και πολλές γκαμήλες. Πίσω του μισοστάρουχοι πεζοί Άρβανίτες με τόν Χασάν πασά Κασάμπασα, τρισχιλίες ψυχές λιμάρικες, για φάει, για πιει, για φόνο. Κατόπι με δυσχίλιους κασαλοούς Κονιάρους καθολαρία και άλλους τσόλους πεζολάτες. Δερέμπης Έμην Άγας ο Κισουρούλης, σκυλι στις μάχες, στα φαγιά και στις γυναικές, πού έβερνε πάντα πίσω του στις μάχες όλες και τρεις γκαμήλες με χαρμί για τη χρεία του, κι άλλες σαράντα τρεις για χρεία του χαρμιού του. Κοντά ο Έριπ Άχμέτ-Πασάς, Καστοριανός, σκληρός και σέβηλος σαν τ'ο δαρμασκι σπαθί του με τέσσερες χιλιάδες Βλάχους και Βουργάρους μουλαρακαθαλήρηδες με τις χαντζάρες. Άγερτα με ρουσούτριχους κρεμανταλάδες, άρκοδοκουνήγους άπ' τα δουιά της Κρένας Ισούφ Μπεης, άπ' τ'ο Νεβροκόπ, ένα θεριό, πού με τ'ο θάρσο του έσκαε σταους άνηφόρους μουλάρια και γκαμήλες. Άγερτα ο Έμην Μπεης ο παραλής της Ξάνθης, πού άστραφε στον ήλιο καπλαντισμένος με μιλάματα και σμάλτα με την ζωνθή γενειάδα του πλεχτή κοτσίδες. Κι' άλλστερος ο Δράμαλης με τούς πασάδες τούς άλλους, τόν άλλωτιών αρχιεζύρη Τοπάλ Άλή Πασά τόν λαμπροφορέμενον, τόν Τσαρκαση Μαχμουτ πασά τόν όμορφάντρα,

Πεζοί και καθολαρήδες, θάρβαρο πλήθος, τριάντα χιλιάδες κι' άλλες ως σαράντα πέντε περσάποδα μουλάρια, αλόγατα, γκαμήλες, με τ'α φορτία τους, ότλα, έφόδια τού πολέμου, κι' άλλα με πλάστιακα, όλα θαρροφορτωμένα, πούχε πολλά ο καθάνας τους στο δρόμο άρπάξει, σαν κατεβαίνα και ρημάζαν την Έλλάδα, κάγοντας τ'α χωριά, ληστεύοντας τ'α σπίτια. Ξεκίνησε με σάλαγο και ζετυλίχτη η μερμηγκιά θουερή και γοργοποδαρούσα, λογιά λολιές, ντυτές, κοφές, άρματοστόλια. Κονιάροι, Τουρκοί, Βλάχοι, Βούλγαροι, Άρβανίτες, μια παραλή σουρηή κακουνητριάριμένη με τη μαυροφυχιά και την αιμοθρία. Και πίσω γυφτομάνη, σκυλολόι καταπέλοιο, πού τ'α άποφάγια του Άρη αούτο ξεκαθαρίζουν και ξετελειώνουν τ'ο έργο τού χαμού κλεμένα και χαλασμένα κλέβοντας κι' άποχαλώντας. Κι' άπάνω άπ' τ'α κεφάλια τους φτεροκοπώντας με λιμασμένη όσμη για τις θρωμοσάρκες τους καράκια κι' όρνια σύννεφο τούς άκλουθούσε. Άλλ' όμως στις κορφές, πού τού ήλιου ή γλαρωμένη τις χρύσωνε ή στερήνη ματιά, και μέσ' οτ' άπόσκια δεξόζερβα, στής Χούνης τ'α ξερολαγκάκια, σταίνα οι άρματολοί τού γδικιωμού τ'α θρόγια. Ο Γέρος στον Άη-Γιώργη κάνει τ'ο νυχτέρι τού Δράμαλη τ'ο μαυρο σάθανο να ύφάνει: μοιράζει διάτες, σταίνει βίγλες και φυλάχτρες, σιάζει καρτέρια, σατέβης ταχυδρόμους, ταμπούρια κομποδένει και τ'α προσταγίει με βέλια και φουσεκία και με νιοφερμένους έβελοντές, πού έρχονται αδιάκοπα όπλιμένοι με κλαδευτήρια και θρεπάνια και παλούκια, κουρελεζυπολιάδες όλοι μ' έναν ζήλο μά πλιαστικολογήσουν άρματα και ρούχα. Κι' ο Γέρος με σοφές όρμηγιες τού πολεμού

τη φλόγα συδοβλίζει μέσα στις καρδιές τους.
Έκει κοσάει καρτέρι φοβερό ο Άντώνης τού Θοδωρή Κολοκοτρώνη με διακόσους. Πιό πέρα προς τ'ο Άηόρι με άλλους πεντακόσους φυλάχτρα είν' άγρυπνη ή τριάδα: ο Ύψηλάντης με τόν Νικηταρά και τόν παπά Δικαίο. Ός τ'ος ή μερμηγκιά προβαίνει μέσ' τη χούνη κι' ως έπιανε τ'ο κλώσισμα, ρίχνουν άπό πάνω, κάνοντας την άρχην δυό-τρεις, σκαρφαλωμένοι ψηλά σε θρόχων φρόδια. Στέκεται ή πορεία και, δίβουλη να κάμει έμπρός ή πίσω, δέχεται έρρηχ' τα όθλια σε όλο τ'ο κορμι της. Κι' ως πού να νιώσει μέσα στο πυκνό σκοτάδι, να μωριστεί τόν κίνδυνο και να κρατήσει κεφάλι για διαφέντεμα και σωτηρία, προγκάει άλαφιασμένο τ'ο στρατό τ'ο πλήθος, κι' άλλοι χυμάνε έμπρός, άλλοι κολώνουν πίσω στην κατηφόρα, σέροντας φωνή τού τρώμου, κι' άλλοι δεξιά, ζερβά, στούς όχτους, στα κτρόνια και στα χαντάκια πέτρουν, και ταμπουραμένοι, ρίχνουν με τ'α στραβά ντουφέκια τους στούς Ίσκιους, σκετώνοντας δικούς και συμπολεμιστάδες. Μά ή μόρα στα κεφάλια τους, καφτό χαλάζι ρίχνοντας, όλο δ'ναμώνει και στον τόπο σβουρίζοντας ή μερμηγκιά κλωθογυρίζει με ποδοβλητό, με όβγο και με σκούσμα κι' όλλη θογγάει ή χούνη, αντίθωγουν τ'α θράγια, και τ'α λαγκάδια άχολογούνε άπό τ'ο σάλο, ντυφέκια και σπαθιά και θρόνιο τού πολέμου, και στις κορφές ψηλά και οτ' άστρα αντίθωλουνε τού χαλασμού τ'ο σύθρηνο, τ'ο χουγιατό της νίκης. Σ'υγκαιρα οι πολλοί για να γλυτώσουν παίρνα τ'ο πλάι δεξιά και τόν Άη Σώστη. Μ'ά εκεί, καθώς κοσάει εκάρισαν στούς όχτους και με φωτιά ο Άντώνης τούς περιλαβαίνει, χυθήκανε όλοι άντάμα, σπρώχνοντας, σπρωγμένοι, σαν τ'ο νερό πού θρσκει ρέμα, στον γκρεμό, και πέφτουν, ο ένας πίσω άπό τόν άλλον, μέσα στην κατασθόθα, άνθρωποι, αλόγατα, γκαμήλες. Γέφτουνε στούς σωρούς σωροί, στη στίβα στίβες, κι' άκούγονταν σαν άπ' της κόλασης τ'α θάθη σπαραχτικά θελάσματα άπό τις γκαμήλες κι' αλογολιμνιτρίσματα, κι' ανθρώπων θόγγοι. Όπόσο ή νύχτα μόνον θλέπει αούτους τούς φόνους, γυρνώντας με σπουδή τ' αστερίνας της μάτια, και τ'ο λευκό φεγγάρι έβγήκε ξαφνιασμένο, κι' οτ' ειθε βιαστικά τ'ο λέει της αούούλας, κι' εκείνη ρόδινη σε ξάγγατο άνεβαίνει και κράζει τ'α πουλιά πού τρέμου λουφασμένα να άνασθάρησουν έξω με τ'ο λάλημά τους. Κι' ετύς οι κατοουλιέρηδες και τ'α περδίκια τ'ο διαλαλούνε όλόγυρα, μακρὰ και πέρη πώς ο στρατός τού Δράμαλη κακά χαλιέται.

Κι' ή μέρα τέλος πρόβαλε φλογουαναμμένη να ιδεί τόν χαλασμό και τόνε μετρήσει, Μισόν άπ' τόν στρατό τόν έφαι τ'ο σκοτάδι μέσα στη χούνη. Μέρος άπ' την κεφαλή του χωρίς έφόδια μόνον οι άντρες ξεκοπήκαν κατά την Κλένια ήσαν τ'ο φύσημά τους, όπου τούς κυνηγάει άπόκοντα ο Άντώνης, κακός γιατρός για να τούς γειάνει τις πληγές τους, και πίσω τους, πετώντας πέτρες τ'α παιδιά τούς κάνουν τ'η φυεγάλα π'ο λαχνασμένη. Άλλες ως τρεις χιλιάδες πάν κατά τ'ο Άηόρι, τόν Ύψηλάντη, Παπαφλέσα και Νικητά, κυνηγιμένοι κατά πέδι άπ' τ'ην τριάδα πού μόνα αούτος έσφαζε τ'όσους, πού όνομα άλλο, αίματοθεατισμένο τούθγαλεν ή δόξα, γιατι όλοι τώρα τονε κράζου Τουρκοφάγο, Στερνή μερίδα, ή π'ο καλή και ή π'ο κακότηχη, (με π'ότερους πασάδες και αξιωματικούς και πλούσια αλόγογκάμηλα, παρά στρατιώτες,) γύρισαν πίσω στο Άργος, μέσ' στην κόλαση τους, όπου ταμπουραμένοι κλαίν τ'η σφορά τους.

* Άπό τ'ο έργο «Κολοκοτρώνης» ή «Η Νίκη τού Δράμαλη», κομμάτι άπό την τελευταία σηνή. Ο Έξαγγελος έγγειαι και άναγγέλλει από κορό τ'η νίκη και περιγράφει τόν χαλασμό της στρατιάς τού Δράμαλη στα Άρβανίτα.

“Ο ΔΩΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΓΥΦΤΟΥ,”

Μελέτη τού Νίκου ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜ Α ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΖΕΒΓΟΥ

“Ο Παλαμάς ήταν ένας κολοσός, Σάν ποιητής και σάν διανοητής. Και άκριβώς γιατι ήσαν διανοητής βαθυστόχαστος, ήσαν και ποιητής μεγάλος. Είναι ήρόφωνη ή γνώμη, πώς ο Παλαμάς ήταν κολοσός. Μά ο άληθινός Παλαμάς είναι άγνωστος. Όταν πέθανε πέσοι, λόγια και έπιστήμονες γράψαν άρθρα και μελέτες για τ'ο νεκρό ποιητή και τ'ο έργο του και γύρισαν τόμους όλόκληρους. Και όποιος ξεφύλλισε αούτα τ'α γραφά άντι να γνωρίσει τ'ο έργο τού μεγάλου ποιητή, γνώρισε τ'ην καταπληκτική κινήσι της άστικής διανοής; άρκέστηκαν ο' αούτα σε τριμένες κοινοτοπίες, έπισαν στοιχεία άντιδραστικά και στάθησαν άνίκανοι ν' άγγίξουν τ'ο ζωντανό, τ'ο πλαστογού, τ'ο άθάνατο πνεύμα της Παλαμικής δημιουργίας.

“Ο Νίκος Ζαχαριάδης μάς παρουσιάζει τόν άληθινό Παλαμά με τη μελέτη του άνω στο «Δωδεκάλογο τού Γύφτου», τ'ο «π'ο όλοκληρωμένο και φιλοσοφημένο έργο» τού Παλαμά. Ο Ζαχαριάδης έμφανίζει τόν Παλαμά στη θέση πού παίρνει ο ποιητής όλόθως, έπιβλητικός, τρανούνταμος, γκεμιστής και δημιουργός μαζί, άντίκρου στο καθολικό νεοελληνικό πρόβλημα, πού με την καθολικότητά του είναι και πανανθρώπινο πρόβλημα. Σάν αυτική σφίγη, αούτ'ο πρόβλημα, σημαίνει πρόοδο ή καθυστέρηση, πολιτισμό και δημιουργία ή στασιμότητα και βυζαντινολογία; ζωή και κίνηση ή σαπλία, νέκρω, καινούργια Έλλάδα, με άναγεννημένο, λεύτερο, πλούσιο λαό ή φροροκόσταινα, με φτωχό, πεινασμένο, ξεαθλωμένο λαό. Αούτ'ο πρόβλημα τ'ο εκφράζει συμπυκνωμένο, μεσά, ή σκληρή πάλη πού διεξάγεται στη νεοελληνική κοινωνία γύρω άπό τ'ην «άνεχτήμη όσο και καταθλιπτική κληρονομία». Θά πάσουμε άπ' τ'ην άθάνατη δημιουργία τού άρχαιοελληνικού κόσμου τ'α διοφρα, τ'α ζωντανά, τ'α φρενιτά στοιχεία, σ'ο φως και σ'ο σέμα ζωής και θά τραβάμε προς τ'ην πρόοδο σε όλο και άνώτερο πολιτισμό; Η θά κλειστούμε στα ζιβούρια τ'α βυζαντινά, θά μά; σκεπάζουν οτ' άποτέρες και θά πνιγούμε και θά εκφυλιστούμε, σαν έθνος και ού λαός, με τη συντηρητικότητά;

“Η πλουτοκρατική όλιγαρχία, οι λομώτατοι, άπ' τόν καιρό της Τουρκίας άκόμα, κρυτούν τ'ο έθνος καρφομένο στο δεύτερο δρόμο. Με τ'ο λάβαρο τού μεγαλοϊδεατισμού στραγγαλίζουν τις ζωανιές δυνάμεις τού λαού, τόν προσωτολιζούν σε ξεπερασμένα νεκρά βυζαντινά ιδανικά, για να τόν βυζαντινούν, ού βρκοκόλαζοι, φτωχό, άμφοφοτό, άρρωστο, πεινασμένο. Έμποροι τού αίματος και τού ιδρώτα τού λαού, κάληλοι παλιών και καινούρων αξιών και ιδανικών, φροσβέστες, φροσιτες οι ίδιοι, κατήνησαν να συμπαγήσουν με τούς π'ο μαύρους φροσβέστες και ν' άδερφωθούν με τ'α π'ο αίματοςγ'η θρία πού γνώρισε ή ιστορία, με τούς επιδρομείς φροσιτες.

“Τ'η θέση τού Παλαμά, τού ποιητή και διανοητή, άντίκρου ο' αούτ'η φοβερή και θανάσιμη πάλη άνάμεσα στις ζωντανές, τις προοδευτικές δυνάμεις τού έθνους και τις μαύρες δυνάμεις της πλουτοκρατικής άντίδρασης, μάς παρουσιάζει με τη μελέτη του αούτ'η ο Ν. Ζαχαριάδης. Και έδω ο Παλαμάς όρθώνεται μεγαλόπνοος, φοβερός, άπειλχτος, πύμιος ένάντια στη μαύρη άντίδραση, πού με τ'ην άτιμία και τ'ην ψευτιά, με τ'η φωτιά και με τ'ο σίδερο ζητάεινά πνίξει τ'η ζωή:

“Αναθε φωτιές, καλόγερε, κάμει κάμει, στα χουμένα καίς άπ' τ'η στάχη της φωτιάς σου τ'ης ιδέας ο χρουσαφός τις φτερογες του τεντώνει π'ο πλατιές π'ος τ'α ύψη, π'ος τ'ο φός:

“Ο μεγαλόστομος ποιητής διακηρύχτει στούς φροσιτες, δειστά χαμένα καιν, δει άπ' τις σά χτες εναντίον π'ο πλατιές π'ος τ'α ύψη τις φτερογες του ο' φρονίκας ο χρουσαφός, π'ο προσωγγέλλει τ'ην άναγέννηση της Έλλάδας. Ο ποιητής διαλαλει δει:

“Η προκοπή δέν είναι για τούς δούλους ή προκοπή για τούς έλευτέρους, για μάς-

“Όραματίζεται τ'ο τωρινό ξεσίκωμα τού λαού και ξεποστάνει φλογερό θηνο στούς φτωχογέννητους, πού ζυμώνουν με τ'ο αίμα τους τ'ην καινούργια Έλλάδα:

«Κι' ήρρα σάν πρωτάρη ένα λαό και κυλούσε άπ' τις κλεισοόρες κι' άπ' (τούς ζυγούς...

στα ταμπούρια τάχει τ'α σχολεία κι' έχει γνώμη κι' έχει δύναμη και θέλει... και τούς τρέμουνε τ'ων κάμπων οι κιοτήδες και μ' όνόματα τούς κράζου πονηρά κλέφτες κι' άπελάτες και προδότες τούς μισούν οι βασιλιάδες κι' όλοι οι τύραννοι κι' είναι μέσα στούς σκουφούς τ'α παλληκάρια κι' είναι μέσ' στούς κοιμισμένους οι στρα-

ότι πολεμάει για ν' άδράξετε μ' έτοι άδεια λόγου όρημ' να ζήτηνε αούτοι με τ' άρματα στα χέρια και δέ σκύβουνε γυρτούς θαμους ν'ο άρ- (θώσουν

κι' είναι σάν πατέρες τ'ων παιδιών πού θά πλάσουνε βασιλεία, τού ήλιου (ταρία...»

Αούτ'ον τόν άθάνατο Παλαμά μάς παρουσιάζει ο Ν. Ζαχαριάδης τόν Παλαμά, πού άπό σαράντα χρόνια πριν τραγουδάει με τ'ο προφητικό του βιολι τόν τωρινό μας άπελευθερωτικό άγώνα, κεραυνοβολεί τούς κιοτήδες και τούς τυράννους, πού με πονηρά όνόματα βρίζουν τούς άγωνιστές και έξυμνεί τ'ο λαό και τ'α παλληκάρια, πού με τ' άρματα στο χέρι πλάθουν μιά Έλλάδα, πού με θάχει ταίρι της τόν ήλιο.

“Ο Ζαχαριάδης έγραψε τη μελέτη του στα 1937, άπ' τις φυλακές της Κέρκυρας. Σε κείνο τόν ύψο τάφο τόν έρωξε ή φροσιτική δικτατορία. Δέν πρόλαβε να τελειώσει τη μελέτη του, γιατι τού πήσαν τ'ο βιβλίο, όπως σημαίνει ο ίδιος, οί δήμοι τού φροσοβέστη φροσιμού, για να τού πάρουν άρόγισα και τ'ο μολιβι και τ'ο τελευταίο κομμάτι χαρτί. Και μέσα ο' αούτες τις συνθήκες ή ρωμαλέα διανοήση τού Ζαχαριάδη, γονιμοποιημένη με τ'ην τέλεια γνώση της μεθοδολογίας τ'ων Μαρξ-Λένιν-Στάλιν, έδωσε ένα έργο μνημειακό.

“Η βαθιά αναλυτική δύναμη και ή σπάνια συνθετική ικανότητα της σκέψης του, ταιριασμένες σε μεθοδική άρχιτεκτονική ταξινόμηση, ή πυκνότητα και διαγείνα σε νοήματα, ή ζωντανία, ή δύναμη, ή παραστατικότητα και ή άκριβολογία σε έκφραση κάνουν τη μελέτη τού Ν. Ζαχαριάδη κλασσικό δημιούργημα για τ'η νεοελληνική διανοήση.

“Ο Ζαχαριάδης ειθε, μορφοποίησε και ζωντάνεψε τόν άληθινό Παλαμά, γιατι ήταν ο ίδιος άγωνιστής και άρχηγός τού Έλληνικού λαού. Κλείνει τη μελέτη του με τ'ην χαρηγή δει έχουμε πίστη και πεποιθήση π'ος ο εργαζόμενος λαός της Έλλάδας περιζείνει όλες τις δυνατοτητες και έχει όλη τ'η δύναμη για ένα π'ο γρήγορο και όλοκληρωμένο κοινωνικό π'ηδημα. Στη χώρα μας έχουν όριμάσει οι άντικειμενικές συνθήκες γι' άποφασιστικές μεταβολές, πού, συντριβοντας κάθε άντίσταση, θά δημιουργήσουν μιά λαϊκή Έλλάδα π'οσούα, δυνατή, πολιτισμένη και εύποροισμένη.

“Ο ίδιος ο φυλακισμένος Ζαχαριάδης ήταν και έξικουοθαι άντι τ'ο ζωντανό, τ'ο δραματικό σύμβολο της άνίκτης δυνάμης τού Έλληνικού λαού, πούνα σλαβωνιένος, μά άνταλαείνει και κατακτάει τ'η νίκη και τ'η ζωή. Και είναι εύχρημα και για τόν Παλαμά και για τόν άγώνα τού λαού, δει ο Ζαχαριάδης έμφάνισε τ'ο μεγάλο, τόν άληθινό ποιητή.

“Ο Παλαμάς πέθανε και ο Ζαχαριάδης μένει άκόμα δεσμώτης τού φροσιμού. Μά ο Έλληνικός λαός μετατρέπει σε ζωντανή πραγματικότητα τ'ο άθάνατο, τ'ο φλογερό κήρυγμα τού Παλαμά, τ'ην πίστη και τις προσοτικες τού Ζαχαριάδη. Οι έργατες, οι άρόγιστες, όλο τ'ο εργαζόμενο έθνος με τ' άρματα στο χέρι δίνουν τ'ην ιστορική λύση τού μεγάλου νεοελληνικού πρόβλημα, τ'η λύση πού όνειρωτόλησε και τραγώδησε με πάθος ο Παλαμά, τ'η λύση πού χάραξε ο Ζαχαριάδης. Χτες άκόμα τ'ο Έθ'ο Συμβούλιο καθιέρωσε τ'η λαοκρατική άναγέννηση της Έλλάδας και έβαλε τ'α π'οτα τ'ης βάθρα, τ'ην αδοτιοίωση, λαϊκή δικαιοσύνη, γλώσσα τού λαού, ίσοπολιτεία τ'ων

φύλων, λαϊκές έλευθερίες, λαϊκό στρατό, κλπ. Τά θεμέλιωσε στο αίμα και στο μεγάλο άπελευθερωτικό άγώνα τού λαού, πού άποτελεί τόν πρωταρχικό σκοπό, τ'ο ύπέρτατο καθήκον της στιγμής. Σ' αούτ'ον τόν έθνικο-άπελευθερωτικό και λαο-άπελευθερωτικό άγώνα, ή μελέτη τού Ν. Ζαχαριάδη δίνει ένα καινούργιο πολύτιμο όπλο. Προσθέτει έναν καινούργιο γίγαντα πολεμητή στις γραμμές μας, τόν ποιητή Παλαμά.

31 Μάη 1944

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

“Η σημερινή έπίσημη Έλλάδα άποφάσισε να στήσει τ'ην προτομή τού Παλαμά στον Έθνικό Κήπο. Έτσι φτηνά και εύκολα πάνε να ζοφλήσουν με τόν ποιητή, πού ή δημιουργία του στο π'ο θαθό και π'ο πραγματικό νόημα της, τόσο τούς είναι ξένη και τόσο τ'η φοβούνται. Οποιος έχει λίγο-πολύ γερό μάτι δέν δυσκολεύεται διόλου να ξεδιαλύνει τούς πραγματικούς σκοπούς της χειρονομίας της προτομής. Η άντίδραση διάταει μιάν ώρα άρχήτερα να ξεφορτωθεί τόν Παλαμά, να τόν χώσει ξετρανό τόν τάφο, να γλυτώσει άπ' τ'ο θραχνά του.

Είναι άραγε άληθινά ότ' αούτα; Γιατι ή πολυπρόσωπη Έλληνική άντίδραση, έπίσημη και άνεπίσημη, ν' άντιπαθεί τόν Παλαμά και να τόν φοβάται; — πού, μ'ο λαταούτα, τόσο τόν «έτίμησε» και τότε «δοξάζει»;

Τ'ο πρώτο πού θάχε κανένας να πει είναι ότι τέτοια έπιβλητικότητα και τέτοιος όγκος, μιά τόσο μεγάλη ποιητική δόξα, δύσκολο είναι να μη τιμηθεί και να μη δοξαστεί κατά έναν όποιο τρόπο. Όστε οι τιμές και οι δόξες πού γίνονται στον Παλαμά είναι ίναγκαστικές και όπορε ωτικές, γιατι δέν μπορούσε να γίνει και άλλωτικα. Ούτε και ούσιαστικά πρόσθετα στον τίποτα στο μεγαλειό τού ποιητή. Τ'ο δεύτερο είναι πώς όλες αούτες οι «τιμές» και δόξες και ή βιαστική «χειρονομία» της «προτομής» κρύβουνε μιά μεγάλη ύστεροβουλία. Με τόν γιορταστικό κάθε ζορπά ντόρο γίνεται προσπάθεια να χαντακωθεί ή ούσία, τ'ο θαθό και πραγματικό νόημα της Παλαμικής δημιουργίας. Δέν θέλουνε ν' άποκαλύψουμε στα π'ο πλατεία λαϊκά στρώματα τ'ο άληθινό περιγόμενου τού Παλαμικού έργου, γιατι αούτ'ο δέν συμφέρει στην πολυκεφαλή και τ'ην ποικιλόμορφη άντίδραση.

“Η μοναδική άξια για τόν Παλαμά τιμή θά είτα, κοντά οτ' άλλα, και ή κρατική έκδοση τ'ων άντίων του σε πολλές δεκάδες χιλιάδες αντίτυπα και ή π'ο πλατεία έκλαύκευση, με όλα τ'α μέσα, τού έργου του.

Αούτ'ο τ'ο προτεινόμενός έμεις, πού όμως έχουμε τις π'ο μεγάλες ούσιαστικές και βέσιμες άντιρρήσεις για όρισμένες πλευρές τού έργου του. Αούτ'ο δείχνει ότι, παρ'όλες τις έπιφυλάξεις μας νοιώθουμε πραγματικά τ'ο Παλαμικό έργο και δέν τ'ο φοβόμαστε διόλου. Τις άρνητικές πλευρές του τις ξεπερνάμε κριτικά - δημιουργικά. Ένώ ή πολυπρόσωπη άντίδραση μιά τέτοια πρόταση ούτε και να τ'ην ακούσει θέλει, γιατι μοναδική της έγνια είναι ν' άποκλείσει τόν Παλαμά άπ' τ'α πλατεία στρώματα τού εργαζόμενου έθνους και να ζοφλήσει μαζί του με μεοικές ογνές φέστες και παρτές φτηνές. Οι άλλθεις πού ξεπηδών λαμπρές και κοφτερές άπό τ'ο καλύτερο μέρος τού έργου τού ποιητή, δέν πρέπει να φτάσουν οτ' αούτιά τού λαού. Αούτ'η ή κατευθυντήρια γραμμή καθορίζει τις σχέσεις τ'ων κάθε λογής άντίδρασης άπέναντι στον Παλαμά.

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ: Η συνέχεια

ΤΑ ΚΥΚΛΑΔΙΚΑ ΤΟΥ 1862

Του Γιάννη ΚΟΡΔΑΤΟΥ

Κρατούσε ακόμα η λαϊκή εξέγερση τ' Αναπλιού όταν από Παλάτι ήρθαν κακά μηνύματα από τις Κυκλάδες. "Αναψε κ' εκεί η επαναστατική πυρκαϊά. Στη Σύρα από καιρό τα πνεύματα ήταν ερεθισμένα και οι ουριανοί φανερά κατακρίναν την Αόλη. "Ο «τριάνταετής τύραννος» - έτσι αποκαλούσαν τον Όθωνα, γιατί τριάντα χρόνια κυβερνούσε απολυταρχικά τον ελληνικό λαό - και η Υαίνα - ήταν το παρανόμι της Αμαλίας - πρέπει να ζεκομπιστούν από την Ελλάδα. Φτάνει πιά, το μαχαίρι έφτασε στο κόκαλο, πρέπει να κινηθούμε. Αυτά και άλλα τέτοια έλεγαν οι ουριανοί, οι τριανταετείς και οι άλλοι ησιώτες, αποφασισμένοι να πάρουν τα όπλα και να χτυπήσουν τα θωρικά καθάρματα που τρομοκρατούσαν τη χώρα. "Ο Νομάρχης Κυκλαδων στις 28 του Γενάρη 1861 σε έμπιστευτική του έκθεση στην Κυβέρνηση έγραφε μαζί με άλλα:

"Εξεδηλώθησαν ενταύθα φρονήματα αντιδυναστικά, όχι μόνον εις τα κατώτερα στρώματα της κοινωνίας της Ερμούπολεως συνατά κανείς φανατικούς ύβριστας των σεπτών προσώπων του Ανακτος και της Ανάσσης, αλλά και παρά τη καλύτερη κοινωνική τάξει, ιδίαι μάλιστα οι έμποροι και οι θιομήχανοι έμφορονται υπό αντίδυνασικών φρονημάτων. Πρέπει να ληφθούν δραστηικά μέτρα προς πρόληψιν άπεικτέων..."

"Η «Χιακή Λέσχη» της Σύρας ήταν το πολιτικό κέντρο των «εοιδεατών και συνταγματικών και απ' τις τρεις ουριανές έφημερίδες ή «Σάλπιγγ» και η «Ενωσις» είχαν μεγάλη κυκλοφορία γιατί ήταν αντιπολιτευόμενες και αντιδυναστικές, ενώ ο «Αστήρ των Κυκλαδων» που ήταν κυβερνητικό φύλλο, δεν διαβάθρονταν καθόλου. "Η νεολαία της Σύρας εξέδωκε, όπως και στην Αθήνα, Πάτρα, Τρίπολη κ' άλλοι πρωτοστατούσε σε κάθε αντικυβερνητική και δημοκρατική εκδήλωση. "Ο σχολάρχης Τσάτσος, ένας γενικά μορφωμένος φιλόλογος και πιστός λάτρης της δημοκρατικής ιδεολογίας, είχε φανατίσει τη ουριανή νεολαία και παράλληλα οργάνωσε συνταγματικό σύλλογο, όπου έκανε ταχτικές διαλέξεις. "Η οργάνωση αυτή δεν άργησε φυσικά να συνδεθεί με την Αθήνα. Το Δεκέμβριο του 1861 ήρθε στη Σύρα εξεπιπέθεδες άποσταλέμενοι από τις δημοκρατικές και συνταγματικές οργανώσεις των Αθηνών ο αξιωματικός Λεωτσάκος, το φημισμένο παλληκάρι που στη Θεσσαλία, τον καιρό του Κριμαϊκού πολέμου, είχε δράσει σαν ανάρτη. "Ετσι ο Λεωτσάκος και ο Τσάτσος ύστερα από πολλές σκέψεις οργάνωσαν τη λαϊκήν εξέγερση, έχοντας μαζί τους μια έπιτροπή από τους πιο αποφασιστικούς συνταγματικούς και αντιπολιτευόμενους της Σύρας. "Αφού λοιπόν μυήθηκαν και άλλοι και καταστρώθηκε και μελετήθηκε καλά το σχέδιο της λαϊκής εξέγερσης, κυκλοφόρησαν το θράδυ στις 27 του Φλεβάρη

1862 μια πρόσκληση στο λαό της Σύρας που έλεγε: "Ερμούπολιτα, όταν ακούσητε την εις την πρωτεύουσαν επανάστασι, μη φανήτε αδρανείς, αλλά τρέψατε και εις όπωσ βοηθήσετε εις τας σφαγάς των τα της πολιτείας διεπόντων".

Κατά τα μεσάνυχτα της ίδιας μέρας το σύνθημα δόθηκε και τα σημειώματα της άλλης μέρας άκούστηκαν τυροβολισμοί από το στρατώνια, το Φρουραρχείο και από διάφορα σημεία της πόλης, ενώ ο Λεωτσάκος με διακόσους ένστολους πολίτες που τον ακολούθησαν κατέβηκε στην πλατεία και κήρυξε την επανάσταση. Οι πρώτες ζητωκραυγές που άκούστηκαν ήταν «Ζήτω το Σύνταγμα, Ζήτω ο Έλληνας λαός, Ζήτω το Έθνος». Οι επαναστάτες μπλοκάρησαν τη Νομαρχία και άνοιξαν τις φυλακές που κρατούσαν οι πολιτικοί ύπόδικοι και κατάδικοι. "Υστερα άνοιξαν τις στρατιωτικές αποθήκες και μοίρασαν στο λαό όπλα, φυσίγγια και μπαρούτι. Την ίδια στιγμή κατασχέσαν και τα δύο έμπορικά θαπόρια, που ήταν άραγμένα στο λιμάνι της Σύρας την «Καρτερία» και τον «Όθωνα», στα όποια ύψωσαν κόκκινη σημαία. "Ενωείται πώς καταλύθηκαν οι βασιλικές και κυβερνητικές άρχες και από τη λαοσύναξη, θγήκε μια Λαϊκή Έπιτροπή από τους Λ. Εύμορφόπουλο, Δ. Παρασκευά, Ι. Παλαιόλογο, Δ. Καλάρη, Δ. Παπαδάκη, Ν. Παπανικολάου και Ι. Σακάρρα, με πρόεδρο τον δήμαρχο Α. Δαμυλά, που συγκέντρωσε όλες τις έξουσίες στα χέρια της.

"Ο Λεωτσάκος, άμα κατέλαβε την «Καρτερία» την έστειλε στην Τήνο για να πάρει απ' εκεί τους επαναστάτες, δεν τα κατάφερε όμως, γιατί οι τριανταετείς αντιδραστηκοί είχαν πάρει τα μέτρα τους. "Ετσι γύρισε η «Καρτερία» άπραχτη. Τότε ο Λεωτσάκος που είχε συνεργάτη του τον αξιωματικό Μωραϊτίνη ένα νέο άγγελωκαμωμένο παλληκάρι με πολλά προσόντα, ύπλισε την «Καρτερία» με 4 κανόνια και μητρε σ' αυτή παίρνοντας μαζί του και το Μωραϊτίνη, τους άρχηγους του λαού Τσάτσο, Ίουστινιάνη, Δ. Κρίνο, Ν. Βακή, Θ. Βρεσάτο, Λιμπέριο και Ι. Χούμη και άλλους πενήντα όπλοφόρους και το θράδυ της 28 του Φλεβάρη σάλαρήσαν για την Τήνο, όπου τσάκισαν την αντίδραση και άφου πήραν δεκαεφτά στρατιώτες δικούς τους από τη φρουρά της Τήνου, τράθηξαν για το ηθαόκι Κόθνο, όπου κρατούσαν οι Αθηναίοι συνταγματικοί και αντιδυναστές "Οδ. Ίάλεμος, Δ. Καλλιφρονάς, Έπαμ. Δελιγιώργης, Α. Καλός, Καλλιπέρις, Αθ. Πετσάλης και άλλοι. Το σχέδιο του Λεωτσάκου ήταν, άφου έλευθερώσει τους πολιτικούς ύπόδικους, να τραθήξει για την Εβθία, όπου ύπηρχαν πολλοί μνημένοι στο κίνημα και άπκε να περάσουν στον Ωρωπό και να χτυπήσουν την Αθήνα. Οι Κυβερνητικοί όμως τα κατάφεραν από τον Πειραιά την 1η

Μάρτη με το πολεμικό «Αμαλία» να μπαρκάρουν ένα λόχο από τους πιο άφοσιωμένους στο Παλάτι με έπικεφαλής το λοχαγό Τσίρο, καθώς και πολλούς χωροφυλάκους με άρχηγό τον ύπομοίραρχο Φωτοβάσο. Μόλις η «Αμαλία» άνοιχτηκε στο πέλαγος και έφτασε κοντά στην Κύθνο, με τα κιάλια του ό καπετάνιοσ ειδα την «Καρτερία» με ύψωμένη την κόκκινη σημαία και στρατό να θυαίνει από το πλοίο. "Ο Τσίρος έχοντας κανόνια καλύτερα χτύπησε την «Καρτερία» πριν προφτάσει να θγάλει όλους τους επαναστάτες. "Αμα όμως οι πολιτικοί κρατούμενοι έλευθερώθηκαν, η «Καρτερία» έκανε στροφή και πήγε στον εκεί κοντό κόρφο της Άγιας Ειρήνης και άραξε, απ' όπου της «Αμαλία» δέ φτάναν τα κανόνια.

"Ο Τσίρος έθγαλε άγλημα στη θόρεια άκρογιαλιά του ησιού και κίνησε για να χτυπήσει τους επαναστάτες που ήταν ταμπουραμένοι στη θέση «Λεωτσάκος» στην πρώτη άψιμαγία ο Λεωτσάκος μη μπορώντας να κρατήσει τη θέση που κατείχε, γιατί τον θαρούσαν τα κανόνια της «Αμαλίας», τραθήχτηκε σ' ένα ψηλοτερο μέρος, και άπκε έρχισε το ντουφεκίδι. «Ζήτω το σύνταγμα, Ζήτω ο λαός», φώναζαν οι άντρες του Λεωτσάκου και του Μωραϊτίνη. «Κάτω ο δεσποτισμός, κάτω ο Τύραννος, κάτω η Υαίνα» άκούονταν οι φωνές των επαναστατών μέσα στην όχλοσθ της μάχης. "Ο Σκαρθέλης, ο ψυχωμένος φοιτητής που ήταν έπικεφαλής της νεολαίας, τραγουδούσε τη μασσαλιώτιδα του 62:

"Εως πότε η ξένη άκρίδα έως πότε κουφός Βαυαρός να γυμνώνει τη δόλια πατρίδα νεαρόητε, άδέρφια, έμπρός!".

Ρίγη ένθουσιασμού έκαναν τους επαναστάτες θερια άνήμερα και μ' ένα τους γιουρούσι πήσαν φαλάγγι τους κυβερνητικούς. Μά άμα ζύγωσαν στο γιαλό διακόσια μέτρα μακριά από τ' άφρισμένο κύμα που έξοπώντας στην άκρογιαλιά μουρούριζε, λές και σεκοτάριζε τους επαναστάτες που τραγουδώντας ρίχτηκαν στη φωτιά, το κυβερνητικό πολεμικό έριριζε πολλές κανονίες στο μέρος που η κόκκινη σημαία άνεμίζονταν. "Ο Λεωτσάκος και πάλι τραθήχτηκε για να μην έχει θύματα.

"Ο άρχηγός του κυβερνητικού στρατού λοχαγός Τσίρος, θ' έβενοντας πώς δεν μπορούσε να τσάθγαλει πέρα και ντροπισαμένος γιατι ο Λεωτσάκος τονε στρώωζε εις την άκρογιαλιά, σοφίστηκε άμέσως την άτιμία. "Εστειλε ένα έμπιστό του στρατιώτη στο Λεωτσάκο και του πρότεινε άνακαγή, δηλώνοντας του πως προχωρεί στην επανάσταση. Τόνε κάλεσε λοιπόν να πάει σε άντάμωση του, για να κανονίσουν τα παραπέρα. "Ο Λεωτσάκος πίστεψε και πήρε μαζί του και τον Μωραϊτίνη και τον Σκαρθέλη, κ' όλος χαρά, άνύποπος ήπιανε στο μέρος που είχαν όρσει ο Τσίρος,

Μά σαν έφτασε πενήντα μέτρα μακριά, έπεσαν μπαταρίες απ' όλες τις μεριες. "Ο Τσίρος μπαμπέσικα πους ειχε στήσει παγιδεύσει οι τρεις άρχηγοί χτυπήθηκαν και κυλίστηκαν στο χωμα σπαρταρώντας. Τότε ο Τσίρος διάταξε γενική έφοδο και δέ θέλει ρώτημα πώς κέρδισε εύκολα με τη μπαμπέσικα τη νίκη. Οι επαναστάτες τσά έχασαν γιατι ήταν ξενόιστοι και δεν κρατούσαν όλοι τα όπλα τους. Μα η άτιμία των κυβερνητικών δέ σταμπεσε ως αυτού. "Ο Χρυσοβέργης το δεξι χέρι του Τσίρου, πήρε τους τρεις δολοφονημένους άρχηγους των επαναστατών, τους ξεγυμνωσε, κόπρισε επάνω τους και τους κρέμασε από κάποια ξεροδέντρα.

Προσπάθησαν μερικοί να σεκπάσουν το έγκλημα του Τσίρου και να τον παρυσιασουν για πατριώτη και αξιωματικό που εχτελώντας διαταγές των ανωτέρων που πάωσ στη μάχη, χτύπησε και σκότωσε τους τρεις άρχηγούς της λαϊκής εξέγερσης.

"Αμα ο Τσίρος έγινε κυριος της Κύθνου μήκε με το άγλημα του στην «Καρτερία» και τράθηξε ίσα για τη Σύρα. "Εδωκε το σήμα του Λεωτσάκου και λαός και στρατός στην προκυμαία με άλαλαγμούς χαράς και ένθουσιασμού νόμισαν πως ύποδέχονταν τους επαναστάτες. Δέν άργησαν να καταλάβουν πως άπατήθηκαν. Μόλις θγήκε έξω ο Τσίρος κ' έπιασε τσά γύρω μέρη της Πλατείας, έδωκε σινιάνο στην «Αμαλία» να πλησιάσει. "Ο λαός πάγωσε, μην έχοντας τί σμυθαίνει. Βέβαια έμασε σε λίγο όλη την άλήθεια μά ήταν πιά ζργά. Το κακό δέ διορώωναν: "Ετσι στις 3 του Μάρτη προς το θράδυ η Σύρα ύπόκυψε και πάλι στην κυβερνητική θία. Κ' όμως σε πρεις μέρες κατόπι στη θήρα οι κρατούμενοι αξιωματικοί Ι. Ζυμβρακάκης, Αρ. Κανάρης και Μ. Αντώνοιτις κήρυξαν στα Φυρά την επανάσταση. Δέν μπόρεσαν όμως να κρατήσουν άντισταση. "Ο Τσίρος μ' ένα του άγλημα πήγε εκεί και τους χτύπησε. Οι επαναστάτες έφυγαν και πήγαν στο ρωσικό προξενείο. "Ο ρώσος πρόξενος τους έδωκε άσυλία, αλλά ο Όθωνας χάλασε τον κόσμο, ζητώντας την παράδοση τους στις ελληνικές άρχες και στο τέλος τα κατάφερε, έχοντας την ύποστήριξη της άγγλικής και αουστριακής προσβείας.

Λίγο πιο ύστερα, όταν έκθρονίστηκε ο Όθων και διώχτηκε από την Ελλάδα στην Έθουσυνέλευση του 1862 όμνήθηκε η άντρεία του Λεωτσάκου και Μωραϊτίνη και οι δυο αυτοί άγωνιστές με ψήφισμα ονομάστηκαν ήρωες της πατρίδας και ύπερασπιστές των λαϊκών έλευθεριών, ενώ ο Τσίρος και ο Χρυσοβέργης προδότες και έχρηστα λαού. Στερήθηκαν όμως τα πολιτικά τους δικαιώματα και έζησαν ως τα γρηατέια τους περιφρονημένοι. "Η Έθουσυνέλευση θέσπισε για αυτούς την ποινή της άτιμίας.

Το ελληνικό άφηγημα

ΤΟΥΡΚΟΛΙΜΑΝΟ

Του Ηλία BENEZEH

4
"Ο μπάρμπα - Σταύρος δέν το ειχε σκεφτεί. "Ετσι πό έμαθε, σαν ήταν μικρός, απ' τόν γονιό του, έτσι το λέει, δέν τούτα τσά ξένα παιδιά που τον άκούει, έτσι θά το λενε αυτσά σά μεγαλώσουν στα παιδιά τους. Ναι, φαίνεται ειαι σά ναι: η Γοργόνα πάντα θά ταξιδεύει, πάντα θά χει να γυρσει το χαμένο άδερφό της, κ' εκείνος κα άπως φαίνεται θα βασιλεύει πάντα κάπου σ' ένα βασίλειο μακρινό.
-Ναι, θά γυρίζει, όλο θά γυρίζει, γιε μου... Λέει ο μπάρμπα - Σταύρος. Μιά φορά κ' ήρθε στη ναλασσα με η κυρά - Γοργόνα δέν μπορεί πιά να φύγει...
Το λέει έτσι άπλα, με τον άπλο τρόπο που ζει στο στόμα του λαού η σοφία και το ένστιχτο.
-Κ' είναι όμορφη, μπάρμπα - Σταύρο, η κυρά - Γοργόνα;
-Όύ! Είναι όμορφη, κ' άγρια περισσά! Τα μαλλιά της είναι σαν τα φίδια, τσά χέρια της είναι σαν το μπρούτζο, και στις πλάτες έχει χρυσά φτερούγια...
"Όπου, μην μπορώντας πιά να θασάξει άλλο, ο καπτα - Βασιλης πού από ώρα σάπαινε, πετάγεται με κακία:
-Βρέ άνετρόκοπε, που ειδες εσύ, θρέ, τη Γοργόνα για να θέλεις κιάλας να μάς τη ζουγραφίσεις; Πότε έφευγες εσύ από τούτα τσά λιμνοβάρια...
-Δέν την ειδα, καπτα - Βασιλη, λέει ήμερα, λίγο πικραμένα ο μπάρμπα - Σταύρος. "Όμως κ' αν δέν την ειδα την ξέρω. Την έχω δω - κ' έβειξε την καρδιά του. Την πήρα απ' τόν γονιό μου, απ' τόν πάμπο μου...
Σπάθηκε λίγο. Κ' έπειτα:
-Εσύ, καπτα - Βασιλη, που ταξιδιφες όσω απ' τόν μουγάκι μας, την ειδες;
-Δέν την ειδα! Λέει γινωτομένος ο έβλος. Τι να δω; Δέν έχει γοργόνες η θάλασσα! Δέν έχει τίποτα! Σκύλα είναι η Γοργόνα!
Στάζει το φαρμάκι απ' τόν στόμα του. Είναι φανερό πώς το θέλει να το πιστέψει κ' ο ίδιος πώς μάγια είναι όλα αυτσά, πώς η θάλασσα που τον θασάνισε είναι νερό και τίποτα άλλο.
-Δέν έχει γοργόνες! Δέν έχει τίποτα! Τίποτα!...
-Βασιλη! φωνάζει σιγανά η γυναίκα του τρομαγμένη και σταυροκοπιέται. Μη λές κακό για τη θάλασσα...
Και γυρίζοντας στον μπάρμπα - Σταύρο:
-Μην τον άκούς, λέει. Πικράθηκε πολύ, γι' αυτό.
"Ο μπάρμπα - Σταύρος είναι σίγουρος πως όχι, δέν είναι αυτό που λέει η γυναίκα. "Όχι, ο καπτα - Βασιλης φαίνεται πως δέν ήταν παιδί της θάλασσας. "Όσο και να σε θασάνισει, όσο και να χαροπαλέμεις στη δούλεψη της, δέν την παρατάς άμα την έχεις μέσα σου. Δέν την άφηνης, άκόμα κ' αν σου πάρει το ένα χέρι, άκόμα κ' αν σου πάρει τρία κακία...
-Έγινες πιά σκέτος μωλωνάς, λέει ο μπάρμπα - Σταύρος και

είναι λυπημένος για το φίλο του. Την έχασες τη θάλασσα.

Το τρεχαντήρι είναι πιά έτοιμο στον παρσανά. Πριν μπούνει λαδομπογιες, θαμνέ όλο το ακαρί με τόν μίνιο σφάνταζε χτυπητά στο μουράγιο, μοναχικό και άσυμφόριστο. Γωρα, με τόν κίτρινο, τόν πράσινο και τόν γαλάζιο δέθηκε άρμονικά με τσά χρώματα που ζούν στο Τουρκολιμάνο. Πότε - πότε οι ψαράδες κρεμάνε γύρω - γύρω στο καϊκι τσά δίχτυα τους άπλωμένα να στεγνώσουν. Τότε το καϊκι είναι σαν άλογο στολισμένο με φλάμουρα. Απ' τόν πλωρίσιο κοράκι του οι μάσ όροι κατεθάσαν πιά τόν ζωλιε σταιρά. "Αντίς γι' αυτό καρφωσαν στο προμηνησο ποδόσταμο άσημένα νομίσματα στο σχήμα του σιαουρού, να φυλάγει ο σταυρός τόν τρεχαντήρι σ' όλη του τη ζωή. Με κόκκινη μογοιά γράφανε και τ' όνομά του. Το λένε:

«Ο ΑΓΙΟΣ ΚΗΡΥΚΟΣ»

Σήμερα, άσριο θά το ριζούν στη θάλασσα.
"Ο καπτα - Βασιλης, όσο έρχεται η μέρα, που το καινούργιο τρεχαντήρι θά πέσει στο νερό τόσο γίνεται πιο άμύλητος και πιο στυφός. Μόλις γυρίζει απ' τη δουλειά του στο μώλο πάει και κάθεται κατάγιαλα, πλάι στον «Άγιο Κήρυκο». "Όσο είναι άκόμα μέρα κάνει πώς θλίπει άλλο - στις άραγμένες θάρκες, στις φαρμπούλες που φύγουν να ριζούν τα δίχτυα τους, στα πράσινα φύκια που θγάγει ο γιαλός, στα σουποκόκκαλα. Πισα, στο τρεχαντήρι, άκούει τη ζωή που άρχισε κιάλας να γεννά το έβλο. "Όταν το έβλο ζούσε στα ρωμανικά δάση ειχε μιάν ιστορία που ήταν δική του, κατακόνα: έπιανε νερό, έθγαζε φύλλα, έριχνε φύλλα. "Υστερα σαν τόν κόπαν οι άνθρωποι, άρχισαν πιά αυτσί να όρίζουν τη μοίρα του: τσάξιδεψαν από Δούνασθ, στη Μαύρη - θάλασσα, στο Αιγαίο, και τόν φέραν σ' ο Τουρκολιμάνο. "Όμως τώρα που τα μαδέρια μπλέχτηκαν τόν ένα στο άλλο και γνήκαε ακαρί, η τάξη άναποδογύρισε: τώρα άρχίζουν τσά έβλα να μπαίνουν στη ζωή των ανθρώπων.
Μιά κοπέλα με κόκκινο φουστάνι λέει σε μιάν άλλη κοπέλα πλάι στο τρεχαντήρι:
-Ίσαμε τώρα δέν ήθελε να τ' άκούσει. Τι λογίς θά σε ζήσω, μουλίγε, αν σε παντρευτώ; "Όμως τώρα τον πήρε με τόν σουύρη του ο καπτα - Μάρκος. Θά φύγει με τόν τρεχαντήρι. Τη μέρα που θά το ριζούν στο γιαλό τόν τρεχαντήρι θά παντρευθούμε. Νά ναι καλά τόν τρεχαντήρι.
-Έμένα, λέει η δεύτερη γυναίκα, ο άντρας μου ειχάνε συμφωνήσει με τόν καπτα - Μάρκο. Θά τον έπαρινε στο σουύρη. Γι' αυτό παράτησε τόν Κουλουριώτι, κόνε φαρμάδιο που δούλευε, θέλοντας να μπαρκάει με τόν τρεχαντήρι. "Όμως, πές, πσά τόν πιστώ, μάλωσαν με τόν καπετάνιο του. Λόγανε για την άρμασασά του καϊκιού, κ' ο δικός μου δέν

του άρεσε, ειπε λόγο που πρόσβαλε τόν καπετάνιο του. Κι' αυτός τότε, ο καπτα - Μάρκος, ειπε στο δικό μου: «Στόματα σαν καί σένα δέ μου κάνουν. Δέ σε παίρνω στο τρεχαντήρι». Γι' αυτό πόν τρεχαντήρι θά φύγει χωρίς τόν άντρα μου. Πολλή λύπησ μας έφερε τόν τρεχαντήρι.
"Η καπετάνισα, τού καπτα - Μάρκου που έρχαι σε λίγο στο μουράγιο να δει τόν καϊκι τους, φορά καινούργιο χρωματιστό φουστάνι και τσά μαλλιά της που είναι κατάουρα γαλάζιον πολύ. Είναι νύπανητη. Με τόν μελτέμι η θάλασσα στο Τουρκολιμάνο δέν είναι γαλάζια, είναι πράσινη. Έχει πολλά φύκια πράσινα στο θυθό. Τα πράσινα μάτια της καπετάνισας παίρνουν φως απ' τσά πράσινα φύκια.
-Με τόν καϊό για πότε κυρά; την τριγυρίζουν οι γυναίκες των ψαράδων.
-Αν θέλει ο Αη - Νικόλας, ο καπετάνισος μου λέει την Κεριακή.
-Τό καλό τόν σκαρί! Νά σάς ζήσει, κυρά! Τι άρμασασά, τί λαδομπογιές, τί γοργόνα στο δοϊάκι του!...
-Νά σ' τε καλά, γειτόνισες. "Ο Αη - Νικόλας να μας τόν φυλάει.
-Νά ναι καλότ'υχο, κυρά! Είναι καλότ'υχο, κυρά. Για πότε λογαριάζεις να λυτραθείς, να κάνεις τόν γιό στον καπετάνιο σου;
-Είναι απ' τόν καιρό που έλαμπε τη λαδομπογοιά. Σ' έξη ήλιμες, λέει η καπετάνισα και κινιζει λίγο.

"Ο καπτα - Βασιλης κάθεται έκεκι κοντά στο καϊκι, κάνει πώς σεργιανά τις ψαρόθαρκες που σαλπέρουν και περιμένει να ρθει η νύχτα να μείνει πόν καϊκι μονάχο. Τότε, σά μείνει μονάχο με τ' άστρα, ο καπτα - Βασιλης έρχεται κοντά που, άκουμπά σκληρά τσά χέρια του πάνω του σά να δοκιμάζει πώς γερό είναι τόν μαδέρι, πώς πυκνό στρώμα είναι η πισα, η λαδομπογοιά. Μουρμουρίζει μες τσά δόντια λόγια που δέν τ' άκούει κανένας. Σά να μιλά στο έβλο. Καλό τού λέει; Κακό; Τσά μάτια του κοντά στο έβλο που θά πρωτοταξιδιψει γαλιζούν άγρια.
"Η κυρά - Καλή η γυναίκα του, τόν παραμονεύει μιά νύχτα, τόν θλίπει να παραλογά με τόν σπιμένο καϊκι, εκεί κατά την πλώρη του. Πάει αυτ' απ' την πρήμε, περπατώντας στα νύχια της, φέρνει βόλτα τον «Άγιο Κήρυκο» κ' έρχεται σιμά στον άντρα της.
Τόν άκούει που μουρμουρίζει:
-Ας εισαι και γερό! Θά χαθείς! Κ' εσύ θά χαθείς! Γι' αυτό έγινες. Σαν τσά δικά μου τσά κακία...
"Η κυρά - Καλή περπατά στα θότσασα, ο καπετάνισος άκούει τόν λίγο θόρυθο.
-Ποιός είναι; λέει άγριεμένος, σά να τόν πιάσαν σε ώρα κακή.
"Η κυρά - Καλή:
-Έλα, καπετάνιο μου. Έλα, Βασιλη, τού λέει.
Είναι πώλος καιρός τώρα που άνάμεσά τους έχει μπει η άμέ-

τρητη λύπη, τσά ρημάδια απ' τσά τρία κακία που έξέθρασε τόν κύμα. Αυτός έγινε μίκερος και μονόχνωτος και άδικος. Μά εκείνη είναι απ' τις γυναίκες τού ησιού της, τις Αιγαιοπελαγίτισσες, που έχουν μάθει από μάνα σε μάνα να υποφέρουν, να ύπομένουν στις πίκρες της θάλασσας και ν' αγαπούν. Είναι καλή, είναι γεμάτη συμπόνεση. Με θά μπορούσε να τόν θασάξει από μιά γυναίκα.
-Έλα, καπετάνιο, η ώρα πέρασε. Έλα.
Πώς μπορεί να είναι δύναμη έκπαταγήτη ένας λόγος άπλός, άπαιμένος σε τόνο χαμηλό κάπου απ' τσά άστρα, πλάι σ' ένα καϊκι που θά πρωτοταξιδιψει.
-Έρχουμα, ειπε ο άντρας ύπάκουα.
"Ο κούλος ψαράς ειχε κιάλας γυρίζει στο καλόθι. Καθόταν με τσά παιδιά τού καπετάνιοσ και κατά πώς φαίνεται τούς έλεγε κάτι πολύ χαρούμενο. Σ' όλων τσά μάτια έλαμπε η χαρά.
-Καλώς τόν καπτα - Βασιλη, χαίρησε τόν καπετάνιο που έμπαινε.
-Καλοπέρα, λέει αυτός θαρριά και κάθεται.

"Ο κούλος ψαράς κοιτάζει έπιμονα τόν καπετάνιο με τόν σνεφασμένο μούτρο. Σιγά - σιγά αίσθναται να έρχεται, όλοένα, να τόν αναταράξει άγρια: Είναι η δύναμη της εύτυχίας που θέλει να εσπαώσει βίαια και έκδικητικά για να δικαιώσει αυτόν που στάθηκε πάντα δδύναμος άνθρωπος, άντίκρου στον άλλον που έπειδή στάθηκε δυνατός η εύτυχία έξφυγε για πάντα απ' τσά χέρια του.
* -Έδω λάμε με τσά παιδιά για τσά αυριανά μας, λέει ο κούλος ψαράς και κοιτάζει κατάματα τόν καπετάνιο. Για τή χαρά που θάχει άσριο τόν λιμάνι...
(ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ: Η συνέχισ)

ΘΕΑΤΡΟ ΛΥΡΙΚΟ
(Γ' Σεπτεμβρίου - Αβέρωφ)
ΘΙΑΣΟΣ
"ΕΝΩΜΕΝΟΙ ΚΑΛΙΤΕΧΝΕΣ"
Σαίτηρο
ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΑΣ
Μετάφρ. Κ. Καρθαίου
"Εναφή:
Δευτέρα 4 Ιουνίου 9 μ.μ.
Σκηνοθεσία: Γ. Σαραντίδη
Σκηνογραφίες: Γ. Βασιλά
Τό μεγαλύτερο θεατρικό γεγονός της θερινής περιόδου.

Η πνευματική μας κληρονομία

ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΟΥ ΦΡΟΝΗΜΑΤΟΣ

Του Γάλλ. ΠΟΛΥΤΑ

Τα αντικείμενα των σκέψεών μας δεν είναι πολλά και δεν είναι νέα. Ένα είναι τα αντικείμενα. Μία η σκέψις. Πρόκειται να φυλάξουμε την ανεξαρτησία του ελληνικού μας φρονήματος. Τούτο είδα απ' άρχης, καθώς θ' είδατε πολλοί από σας, ότι ξένη θέλησις σκέπτεται και ενεργεί, όπως πνίξει, όπως σβύσει το αίσθημά σας και την θέλησίν σας.

Αυτή η ξένη θέλησις παρουσιάζεται εδώ πέρα πότε με την μορφήν του Ίησουϊτισμού, πότε με εκείνην της Καμαρίλας, πότε με εκείνην των οργάνων της Κυβερνήσεως, τα οποία φοβούνται και δουλεύουν την Καμαρίλα, πότε με όλα αυτά τα διάφορα σχήματα, ενώμιστα και προσπαθεί να στήσει εδώ πέρα τον θρόνον της και να εμποδίσει τον λαόν να εκφράσει ελεύθερα την γνώμην του εις κάθε περίστασιν είτε του τόπου είτε γενικώτερα της Ελλάδος.

Ένα λοιπόν είναι το αντικείμενον—η ανεξαρτησία τῆς φρονήματός μας την όποιαν πρέπει να υπερασπισθοῦμε με κάθε θυσία.

Ο λαός θέλει και ηξεύρει να υπακούει και εις τους νόμους και εις την διοίκησιν της κυβερνήσεώς του, αλλά ούτε έννοιει ούτε θέλει αυτοί οι νόμοι και αυτή η διοίκησις να ενεργούνται, να κινούνται σύμφωνα με την θέλησιν ανθρώπων ξένων, οι οποίοι ούτε ποινούν ούτε επόνεσαν ποτε διά τον τόπον, αλλά εύρηκαν ευκαιρίαν να πτήσουν εδώ τουρκικο πασαλίκι και να φαρμακώσουν τους καλούς καρπούς, τους όποιους έπρεπε να φέρι η ελευθερία.

Ο λαός έννοιει και θέλει να παύσει η αίσχρα δημοκρατία, η όποια άπάτησε τους δυστυχείς κατοίκους της έξοχης, η όποια τους ειπε ότι και ο νόμος του Θεού και οι νόμοι οι ανθρώπινοι συγχωρούν να γυμνωθεί ο πτωχός διά να πλουτίσει ο πλούσιος και η όποια άφοδός τους έγέλασε τους επρόδωσε και όλοένα ετοιμάζεται να τους προδώσει χειρότερα. Αυτά θέλει ο λαός, δι' αυτά ενεργεί άκαταπαύτως, αγωνίζεται, ύψώνει κάθε ήμέραν φωνήν άγασακτήσεως, φωνήν διαμαρτυρήσεως...

Η κυβερνήσις με τους υπαλλήλους της εδώ πέρα κάνει ότι ήμπορει όχι μόνον διά να σβύσει τα γενναία και φιλελεύθερα αίσθηματά, διά να παύσει αυτήν την όρμην του τόπου προς την πρόοδον, αλλά διά να θασαλιεύσουν φρονήματα όλους διόλου ενάντια, φρονήματα τα όποια άν εστερεώνοντο και άν καρποφορούσαν, ήθελε κάμουν να σκιρτήσουν από την χαράν τους οι άσπονδοί έχθροι της Ελλάδος...

...η τύχη του τόπου, τα μεγάλα συμφέροντά του, οι έλπίδες του, οι ελευθερίες του, η ύπόληψις του κρέμονται από κείνους οι όποιοι ούτε έλασαν ποτέ, ούτε ήμπορούσαν να λάβουν την έμπιστοσύνην του τόπου, διότι δειλίτηκαν πάντοτε δοῦλοι των ξένων έχθροι του μεγαλείου του και έπίβουλοι της ελευθερίας του. ...αίσθημασθε από κόνα την ενάργεια των ανθρώπων οι όποιοι ως Ιερόσολοι γυμνώσαν και γυμνώουν κάθε ήμέραν τον ναόν της πατρίδας. Έμεις καλλίτερα από κάθε άλλον γνωρίζουμε τι φρονούν και τι γυρεύουν αυτοί οι άνθρωποι, διότι δεν έλησμονήσαμε τα περασμένα κατορθώματά τους άποκάτου από την Προστασίαν, την όποιαν εκολάκευαν διά να ρουφήσουν το αίμα του λαού και διά να τον παραδώσουν άλυσοδεμένον εις τους ξένους. Και τώρα ύστερα από την Ένωσι, επειδή επρόβλεπαν ότι ο λαός θα τους κλωστήσει, εκόλλησαν εκεί όπου δεν ήπρεπε να πλησιάσουν, παρὰ πατριώτες και άνθρωποι οι όποιοι να έχουν την έμπιστοσύνην του τόπου. Και από κει και τον λαόν φαθερίζουν και άλλους πολύ καλλίτερούς των ύποχερώνουν να σκύουν το κεφάλι εις τη θέλησή τους.

ΕΙΣ ΜΕΓΙΣΤΑΝΑ

Του Διον. ΣΟΛΩΜΟΥ

Δός μουτε άδεια να πατήσω
το παλάτι το χρυσό,
κάποιον ήρθα ν' άπαντήσω—
«μ'ένα Γιώργο προσκυνώ,
»σπάθα πάντα στο πλευρό σου
»νά θαστάς, παρακαλώ,
»και τή φτέρνα σου φιλώ,
»και σά να τανε δικός σου
»νά κυττάς τον ούρανό,
»σε ζητούν Γραικοί και
(Γυγγέλοι
)σαν άθάνατο νερό,
»και το φώς θαρεί και παιζει,
»στο κορμί σου μοναχό—
»τέφρω, λέει καθέννας, χάμου
»και τή φτέρνα σου φιλώ:
»κλώτσησέ με, βασιληά μου,
»άν επιθυμάς να ζω».

ΤΟ ΣΠΙΤΙ

Της Μέλπως ΑΞΙΩΤΗ

Η πόρτα του έχει ρόπτρο. Και είναι ξεθωριασμένη. Από τον τοίχο κρέμεται ένα γρουσουζικό κομμάτι σα ήντρο, σα φυτό. Σ'ην ανθρώπινη άπαχρονισμένο και ξεψυχισμένο. Ο τελευταίος του ιδιοκτήτης είναι παλαιοημερολογίτης. Οι τελευταίοι του ένοικιαστές, δεν ξέρω, βρίσκονται στην ούρα της πόλης κι έχει μπρός του χαντάκι. Ανάβαθο. Και για το ούρος χρησιμεύει και για το σκουπίδι. Κατά την κατοχή θρέθηκε κει γιγμένο κι ένα πολυτελέστατο γυναικίο μεσοφόρι, μουλιασμένο στο αίμα. Τι είτανε, μυστήριο! Βγήκαν και τόδαν όλοι γύρω-γύρω, και ξαναμπήκαν θιαστικοί και διπλομανταλάθησαν. Μύριζε στον άγέρα ο θάνατος.

Είτανε τότε που τα σπίτια είτανε σπάνια σαν τον κομήτη. Που είταν έξυπνο να είχες δέκα, να συναλλάζεις κάθε τόσο, και δεν είχες μήτε κιβούρι. Τότε κάποιος έφώναξε: Ξέρεις έχω σπίτι! Σά νόλεγε έχω έναν Πάπα. Και πέρασε απάνω του και του άλλαξαν τον Άνανία του. Και σου το καταστήσανε σαν που δόστου κι άρμέγεις την άρμη κατοικουδά και την κατάφερες που να μη στέκει όρθή. Άς είνε.

Ήρθε θραδιά όπου κειμόσαντε μέσα στο σπίτι όχτώ, κι ο τελευταίος έφύλαξε θάρδια, ν' άφουγκράζεται τα πατήματα. Σου δίναν νύξη για να τώδερες να πάς: «ρόπτρο θα δεις στην πόρτα, αλλά δε θα τ' άγγιξεις, θα κάμεις μόνο στο ζερβί παράθυρο τακτάς, τακτάς, και θ' άνοιξει η πόρτα». «Σουσάμι, σουσάμι, άνοιξε!» που λέγανε και κότι ώρατα παλιά παραμυθια, και πώς τ' άγαπούν τα παιδιά!

«Τακτάς — σουσάμι άνοιξε» ειπε κι ο Κώστας μιά μέρα κι' έμπηκε.

Ήρθε καθρέφτη κρεμασμένο και πήγε κατευθείαν μπροστά του και στάθηκε κι έλεγε: «Ε μωρέ πώς τα χάσαμε κι' έμεις τα νιάτα μας, δίχως κολάρο και δίχως άγάπη! Άλλά θάρθει η λυτεριά, και τότε κι' έμεις θα χαρούμε». Άλλά πριν νάρθει η λυτεριά ο Κώστας έχτελέστηκε στη Θεσσαλονίκη. Είτανε, λέει, γραμματέας του κάπα-κάπα-έφιλον. Ένας μεγάλος γραμματέας κι' ένας κοντούλης άνθρωπος. Επήγανε τότε στο σπίτι, αλλά το σπίτι δεν τον ήξερε.

«Τακτάς — σουσάμι άνοιξε» ειπε κι η Μαίρη μιά μέρα κι' έμπηκε. Βρήκε κρεβάτι κι' έπεσε. Από τις τρεις μέχρι τρεις κι' είκοσι την άφηκε η δουλειά να πέσει, προλάθε και ρουχάλισε, και πετάχτηκε όλόρθη σα νάταν η ίδια η καρδιά της, ζυπητήρι, και μās το δικαιολόγαγε: «Είμαστε μάχιμοι στρατιώτες, πέφτομε όπου τύχει, κι' όσες στιγμές προλάδομε».

Μιά μέρα πούφευγε ειπε σ' έκείνους που μέναν: «Θά ξαναρθω την Τρίτη». Έβάσταγε και ένα κουβαδάκι, παιγνιδά-

κι της κόρης της. Την Τρίτη την περίμεναν αλλά δεν ξαναπέρασε. Στις 7 1/2 το πρωί πιάστηκε απ' την Ειδική Άσφάλεια. Στην όδον Έλπίδας κόχη ζωντανή. Η Ιατροδικαστική της εξέταση, καταχωρημένη έπίσημα, έχει αύξοντα αριθμό. Είτανε λέει μιά μεγάλη γυναικα και μιά μεγάλη μάνα. Είτανε η Ηλέκτρα Άποστόλου. Επήγανε τότε στο σπίτι, αλλά το σπίτι κι' αυτήν δεν την ήξερε.

«Γιακτάς — άνοιξετε κι' έμένα» ειπε μιά μέρα κι' η Άννα κι' ήρθε. Την κυνηγούσανε χίλιοι νομάτοι. Όπου έβρισκε κούρνιαζε. Σαν το φοριάρικο γατούλι. Το σπίτι έκείνο της φάνηκε σίγουρο. Μās λέει: «Θά πάω να κουβαλήσω αύριο». Όπως θα λέγανε προπολεμικά σπικτάς: «Μετακόμιση έχομε στις τάδες».

Κι' έτσι τότε η Άννα η Άννα έκείνη η ξανθιά, που ήταν 26 χρονών, που ήταν μιά έβραιοπούλα κυνηγημένη, η Άννα ποῦχε τρεις πλήγες στα πόδια απ' την ξυπολισά και τα τρεχαλιτά και δεν είχε κουρέλι να τις κανονίσει, η Άννα η άμορφη απ' τα Τρίκαλα, την άλλη μέρα «έκουθάλισε». Ένα γολάζιο έμαγιέ κατασφαλάκι, και μιά κουτάλα φαγιού έόλινη. Μεταχειρισμένα. Αυτά ήταν τα σάρουχα, τα ζάρουχα, τα μπιλά και οι φαγιάντες της. Κι' όπως όρες-όρες οι άνθρωποι είνε γερότεροι κι' απ' τα θεοιά κι' έμεις είχαμε το κουσάνιο τότε και την άσωπίασμη. Η Άννα με ασάφηνια το εξήγησε: «Είδαν πώς δεν είνε τίποτα, και κάτι φίλοι μουδωσαν αυτά. Μοῦπανε πάντα Άννα, να κάμεις κάπως μιάν άρχη να ξαναφιάξεις το νοικοκυριό σου».

Το τι εγίνηκε από τότε, πράγματα τρομερά. Φύγανε, να ποῦμε, οι γερμανοί, κι' έμεις στομυώσαμε τους δρόμους κι' άνεμίσαμε φλάμπουρα τα κορμιά μας κι' ώσαν τρελλοί λέγαμε ζήτω. Έλεγα κι' γώ ζήτω τότε από τη μιά μεριά, κι' από την άλλη ο νους μου...—στο κατασφαλάκι. Σίγουρο τόχα ότι χρωστούσαμε λιγάκι και σ' έκείνο την άπελευθέρωση.

Μās θάρσει ύστερα ο Δεκέμβρης κι' όπως το κανονίδι του Λυκαθητού λύσσαγε, γώ συλλογιζόμουνα: άραγες θα πετύχει τώρα και το σπικτάκι έκείνο, να μās το λυώσει...—το κατασφαλάκι μας; Ο κάθε άπόστολος κι' ο πόνος του. Κι' όταν η καμπάνα εσήμανε, και τόναν γήινο κομμάτι πρόσταζε στ' άλλο γήινο κομμάτι: «Πλακαλά παύσατε πύρ... Κι' όταν τόσοι μεγά-

... (Συνέχεια στη σελίδα 15)

Ζητήματα του θεάτρου

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΚΑΛΙ

Του Σωκράτη ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΥ

«Οι τί θεάτρο θ' άνανωθεί κι' αυτό, καθώς όλα άνανεώνονται γύρω μας ύστερ' από τούτο τον τρομερό πόλεμο, όλοι το καταλαβαίνουμε και το αιστανόμαστε! Όλοι μιλούν γι' αυτό: κι' έκείνοι που το βλέπουν καθαρά, κι' έκείνοι που το μυρίζονται μόνο. Ός κι' εκείνοι που έχουν συμφέρο να κάνουν νεόρο μονάχα, χωρίς στην ούσια να νοιάζονται και να πιστεύουν σε τίποτα. Είνα κι' αυτό ένα δείγμα πώς κάτι γίνεται».

Το ζήτημα είναι: με ποιόν τρόπο θ' άνανωθεί το θεάτρο. Η άνακείωση τότε θα είναι πραγματική, όταν προέρχεται από έσωτερική προσταγή κι' όταν εκφράζει μιάν αλήθεια βιωμένη. Ένψ όταν λείπει η έσωτερική προσταγή από τους τεχνίτες που θεάτρο-ήθοποιους και συγγραφείς—γιατί οι μόν άκολουθούνε μιά δομένη γραμμή στο βάθος άνεξέλεγκτη, συχνά άνομοια και κάποτε άποσυγκρουόμενη και οι συγγραφείς ύπερτοῦνε δευτικά μιά παραδομένη φόρμα, έμπνεόμενοι απ' αυτή κι' όχι από την αίσθησή τους δι' δηλ. από πρώτο χέρι, τίποτα δε μπορεί να γίνει. Η αλήθεια και η θίωση χάνονται».

Ηθοποιοί και συγγραφείς (φυσικά, μέσα στους ήθσοιούς λογαριάζω και τους σκηνοθέτες) έχουνε μαζί την εθύνη της άνακείωσης του νεοελληνικού θεάτρου. Άλλοτε, όσες φορές έλαμψε η ιστορία του θεάτρου, οι ιδιότητες αυτές ήτανε σχεδόν πάντα, ένωμένες στο ίδιο πρόσωπο. Που να γίνει κάτι τέτοιο στον καιρό μας σε μιάν εποχή άκόμα έπιστημονισμού και έξειδικεύσεως. Όμως το περπάτημα προς το μέλλον δε μπορεί να γίνει χωριστά. Όσοι λέν πώς το θεάτρο θ' άνανωθεί από μόνο το συγγραφέα πέτυχαν έξω. Τι να κάνει ο άνανεωμένος ποιητής, όταν η άνακείωση του δε θρίσκει άναπόκριση, δεν παίρνει όντότητα στο σκηικό της στήσιμο; Τι να κάνει ο ποιητής όταν άπάρχει το έργο και δεν εμφανίζεται στη σκηνή; Άίγιες φορές το άντικρύσαμε αυτό με τους διαφόρους Σαίξπηρ και Μολιέρους κι' Αισχύλους και Ευριπίδους που μās παρουσιάστηκαν; Τούτο πάλι το έπιχείρημά μου είναι σα να φανεράνει πώς μόνο από τη σκηνή πρέπει νάρθει το ξανά-ναιαμα, άφοῦ ο ποιητής κι' όλος ύπρηξε στο έργο, μιά έλειψε από τη σκηνή. Η σκηνή πρέπει να φτάσει. Σωστό' όμως ως ένα σημείο. Ο ποιητής του περασμένου καιρού είναι, μπορεί κανείς να πει, σα να μην υπάρχει. Τον έγγάλαμε στην έπιφάνεια κινημένο από φιλολογική διάθεση και δεν ήταν εύκολο να τον άφομοιώσουμε τεχνικά, για να τον έρημψέουμε καθώς του έπρεπε. Σ' αυτό στάθηκε έμπόδιο η τόσο αντίθετη εποχή μας, η βιομηχανική κ' έπιστημονική. Όταν την ίδια μας την τωρινή ζωή τη χυνοῦμε σε νεκρά καλούδια, πού να θρεθεί η ζωντανία για να ξαναπαλάσουμε ζωές περασμένες. Για να πās προς τα περασμέ-

... (Συνέχεια στη σελίδα 15)

Σύγχρονη ποίηση

ΕΧΕΙΣ ΧΡΕΟΣ...

Του Λέοντα ΚΟΥΚΟΥΛΑ

Έχεις χρέος να μισεις άν το μίσος σου για το δικιο του ανθρώπου δουλεύει να μισεις όποιον πάει στο χωράφι σου και τον τίμιον ιδρώτα σου κλέβει.

Έχεις χρέος να μισεις άν το μίσος σου του φονιά το μαχαίρι στομώνει να μισεις όποιον άσπλαχνα κι' άνομα ών παιδιών σου το γέλιο σκοτώνει.

Έχεις χρέος να μισεις άν το μίσος σου το σκοτάδι της νύχτας κορπίζει να μισεις όποιον κλείνει τα μάτια σου, να μη βλέπεις το φώς που ροδίζει.

Έχεις χρέος να μισεις άν αλλιώτικα απ' το θέαλο χαμό δε γλυτώνεις κι' άν μ' αυτό το θανάσιμο μίσος σου της άγάπης το κάστρο στεριώνεις.

ΔΙΟΥΡΑΜΒΟΣ

Του Τούρκου ΑΝΘΙΑ

Δεν έχει τίμημα η Τιμή, στεφανί, η Λεβεντιά. Και το χρυσάφι τ' ούρανοῦ, και της αύγης τα γιούλια, και τα διαμάντια που φοροῦν ο Αύγερινός κ' η Πούλια το ρόδο, η δάφνη, είναι γι' αυτές στολιδια φτωχικά.

Κ' Έσένα, ω Μάνα του φωτός, Έλλάδα άγαπημένη, —της Λεβεντιάς το γένημα, το κρίνο της Τιμής— με ποιο χρυσό και ποιών ανθών το δάκρυ ο ποιητής θα γράψει ένα διούραμβο στη μαύρη σου Είμαρμένη;

Κάθε σου θήμα στής Τιμής, στής Λεβεντιάς το δρόμο, πάνω σε κάφνες πάτησε και σ' άλγεινά καρφία. Χίλιες φορές άνέθηκες όρθή στο Γολγοθά, κ' είχες για Πίστη σου το φώς και τη Θυσία για νόμο.

Ω κρίνε του ευαγγελισμού της φωτεινής ζωής, την όρ' αυτήν οι άρματωλοί μπροστά μου ζωντανεύουν—αυτοί που δεν άπέθαναν—κ' έντός μου άνασταλεύουν, ίσκιους-ρυθμούς, π' όλο θρηνοῦν και την καρδιά της γης.

Βλέπω τη λαύρα να έξορμά μες απ' την Άγια Λαύρα και στα βουνά, ν' ανταλαει γροικω το καριοφύλλι, π' όρθώθηκε αντιμετώπο στα σύγνεφα τα μαύρα και το σκοτάδι της σκλαβιάς στα τάρταρα έχει στείλει.

ΟΙΚΟΔΟΜΟΙ

Του Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

Έμπρός για τη δουλιά, βαστούν τα χέρια, οι πλάτες. Γκρεμίστε τα λαστά, να πέσουν τα ντουβάρια!

Κι' άν είμαστε φτωχοί, βαστούν τα χέρια, οι πλάτες. Ριχτήτε απ' την άρχη στο έργο σας, άργάτες!

Τα κάων μιά φορά, δεν άντεχαν οι στυλοί. Βοηθήστε με χαρά, τρέψτε, μικροί μεγάλοι.

Δεν είταν για καιρό, ά, δε θά ξαναγίνει. Σέ θέμελο γερό ξαναστεριώστε, φίλοι.

Το σπίτι θα στηθεί καλύτερο από πρώτα. Μην κάθεστε, όλοι όρθοί. σφουγγίστε τον ιδρώτα!

Καρέβλα με νερό θα γίνηκε το θάμα. Μπρός τώρα ένα γορό να σύρουμε όλοι άντάμα!

Ε Π Ε Ι Σ Ο Δ Ι Ο

(Μικρό χρονικό της σκλαβιάς)

Τῷ Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ δρομάκι εἶαν ἴσοχο, σάν ἀπελπισμένο κι' ὄρφανεμένο. Μεγάλες λακκούβες καταμεσὶς του, γεμάτες νερὸ τῆς βροχῆς, θαμποφέγγιζαν κάτω ἀπὸ τὸ ἄρρωστέμενο ἡλιόφωο, πού πόσκιζε νὰ ξεσκίσει τὴν πηχτὴ συννεφία. Στὴν πέρα γωνιά, ἐκεῖ πού ἀρχιζε ἡ ἀσφάλινος τοῦ μεγάλου δρόμου, σωριασμένα σκουπίδια, κουρέλια, χαριά κι' ἀποκαϊτιά καὶ σάπιες φλούδες, ἀνάδιαν τὴ βαριά καὶ ἐπὶ μυρουδιά τους. Τὸ κορίτσι, κοντὰ στὸ παράθυρο, προσπαθοῦσε νὰ συνφέρει κάποιον κουρέλι μετ' τὴ θελόνα του. "Ἐνα χειμωνιάτικο πουλάκι στάθηκε πάνω στὰ σκουπίδια, τοῖμπησε μιά φλούδα καὶ πῆγε νὰ κοιτάξει τὸν κόσμο πάνω ἀπὸ νὰ γερίμένο κεραμίδι.

Ἄπελπισμένο κι' ὄρφανεμένο εἶταν τὸ δρομάκι. Κ' ἔτυχε τότες νάρθει καὶ ν' ἀνασάνει κει δὴ χάμου ὁ ἀνθρώπος πού περπατοῦσε ἀπὸ τὰ βαθιά χαράματα, φέρνοντας λογιῆς λογιῆς φρούγαντα καὶ σαριδιά ἀπὸ τὸ θουνοῦ. Μιά παλιοκασόνα μετ' δύο ρόδες στὸ πλάι εἶταν τὸ ἔχει του. τὴ ζεύκτη μετ' ὁ ἴδιος καὶ τὸ παιδί, ἴσαμ' ἔντεκα χρονῶ, τὴν ἔσπρωχνε ἀπὸ πίσω. Κ' ἴδραναι κι' ἀγομαχοῦσαν κ' οἱ δύο. Τὸ μεγάλο παιδί ἔρεβε δύο μῆνες στὴ φυλακὴ—μέρα τὴ μέρα καρτεροῦσε τὴν ἐχτέλειση, πού θὰ τὸ λύτρωνε ἀπὸ τὰ δεινὰ του. Τὰ θέσανά του εἶταν ἀμολόγητα, τί θελόνας στὰ νύχια καὶ τὴ ἀναμένες φημερίδες στὰ σκέλια καὶ τὴ σούριμο πάνω στὰ χελάκια μετ' τὴν κοιλιά—μὰ κείνο δὲν ἀνοίγει τὸ στόμα του, μήτε πού παραπονιόταν, μήτε πού μετανίωνε γιὰ τίποτε, μόνο καρτεροῦσε ἡσυχὰ τὴν ὥρα πού θαπαίρναν ἔνα τέλος, ὅλα τοῦτα, μ' ἔνα θόλι στὴν καρδιά, μ' ἔνα θόλι στὸ καθάριο μέτωπο τῆς θυσίας. Ὁ χειμῶνας εἶταν θαρῆς, ἡ ντουλάπα μετ' πῆς ψαλιδαμένους φημερίδες ἄδειε, τὸ τζάκι σθηστό—μιά μούχλα καὶ μὰ ὕγρασία, κάτι σάν τὴν ἀνασαιμιά τῆς πείνας εἶχε κατακάσει ἀπάνου σ' ὅλα καὶ δὲν ἔλειγε νὰ ξεσηκωθεί ἀπὸ κείθε. "Ἐτσι ὁ γέρος τ' ἀποφάσισε νὰ πάει νὰ μάσει χόρτα καὶ εὔλα. Τόσο ἔκαναν κάθε μέρα τὸ ἴδιο, ξεκινούσαν γιὰ τὸ θουνοῦ μετ' τὰ πόδια ἐμπόλυτα, μ' ἔνα τσουβάλι στὴν πλάτη, μετ' μιά κασόνια ξεγοφιασμένη σάν τούχαινα νὰ μπορούσαν νὰ βοηθήσουν καὶ τὰ παιδιά, στὸν πηγαμὸ τὰ θάζανε μέσα καὶ τὰ σούρνανε—κ' ὕστερα ἔσπρωχναν καὶ κείνα στὸ γυρισμὸ ἀπὸ πίσω. Μὰ ὁ δρόμος εἶταν μακρῆς—θέ μου, τί ἀτέλειωτους δρόμους ἔχει ἡ γῆ σου! Καὶ κει δὲν τὰ χωράφια προσίνιζαν, τὰ νεράκια μουρμούριζαν, μὰ ἡ συννεφιά εἶταν πάντα θαριά καὶ πηχτή, σὰ μιά πίκρα πού πλάκωνε τὴν καρδιά. Ἐθῆνος σ' ἔπιανε νὰ κοιτᾷ τὰ σπαραγμένα πεδία, τ' ἀποκαϊτιά, τὸς μαύρους λόφους πού ξεμάκρναν ἴσαμε τὴ θάλασσα. Οἱ λατομοὶ ἐσθηθίζαν πῆς ἀνηφορίες, ἐξεγέρσαναν τὶς λαγκαδιές, ἔταν ἄλλης λογιῆς ἀνθρώποι τοῦτο! Γέμιζαν τὰ κά-

ρα τους μετ' τὰ χοντρά ἄλογα ἀπὸ τὸ πρασινο σᾶσο καὶ φεύγανε, φεύγανε πρᾶγουδιώντας. Καὶ τὴν αἰψὴ μέρα ζανα καὶ οὐν ἀφῆναν δέντρο γιὰ δέντρο, μονάχα τὴ γῆς σακατεμένη—καὶ τὴ νύχτα νὰ τὴ δέρνει ἀλύπητα ἡ βροχὴ καὶ, σὰ νὰ μὴ τὴν καταπνίει, σὰ νὰ τὴ θιάζει ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς ἡ ἴδια, μιά θάλασσα ὀμκρία καὶ μιά λάσπη γλιστερὴ πού γέμιζε πατημασιές, σάν ἀνοιχτές λαθωματιές πάνω σ' ἔνα καταπληγιασμένο κορμί. Καὶ τότες τὸ παθος τῶν ἀνθρώπων ἔσμιγε μετ' τὸ πάθος τῆς γῆς—χωριάρι δὲν πρόφτανε νὰ φυτρώσει κι' ὁ πεινασμένος τὸ σὺμάζευε στὸ σακκοῦλι του, τρέμοντας μὴ τὸν ξεκρίνει ἀπὸ πούθεν καὶ τὸν διώξει σάν τὸ τυραγνισμένο σκυλὶ ὁ δυνάστης λότημος. Μὰ, ὅσο καὶ νὰ πείς, εἶταν μιά παρηγοριά αὐτὴ ἡ συμπίνα πού ἔσενε τὸν ἀνθρώπο μετ' τὰ πρᾶματα κ' ἡ πίστη, πὼς κάποια μέρα πίσω ἀπὸ κεινοὺς τοὺς λόφους θ' ἀνέβαινε ἕνας ἡλιος φλογάτος, σάν τὸ πορφύρο τριαντάφυλλο, καὶ θὰ εὐδοῦσε ξανά ἡ πλάση καὶ θὰ ζυμνοῦσαν οἱ πάφοι κι' ἀπὸ στεριές κι' ἀπὸ θάλασσες θὰ ξεκινούσαν τὸ καινούργιο τραγοῦδι μὴν μέρα χαρούμενη, πού δὲ θάχε πιά τελειωμὸ.

Τὸ καροτσάκι θρικόταν παρρημένο οὐρίζα στὸ στενὸ πεζοδρόμιο. Ὁ ἀνθρώπος σφύγγιζε τὸν ἴδρω του μετ' τὸ κουρελιασμένο μανίκι καὶ τὸ παιδί ξεκουραζόταν κοντὰ στὸ παράθυρο, κάτω ἀπὸ τὸ κορίτσι μετ' τὴν ἀσταμάτητὴ θελόνα. Τὸ σακκοῦλι μετ' τὰ χόρτα εἶταν γεμάτο καὶ τὸ καροτσάκι εἶταν γεμάτο—θὰ μπορούσαν ὅπως ὅπως νὰ πῆν περᾶσουν καὶ τὴ μέρα τοῦτῃ καὶ τῶρα πού ἀνακάλυψαν τὸ θουνοῦ ἡ ἐλπίδα δὲν εἶταν χαμένη. Τὸ παιδί ἐξέκρινε κίελας μιά φρέσκια φλούδα πορτοκαλιοῦ στὰ σκουπίδια καὶ χύμηξε νὰ τὴν ἀρπάξει, σὰ νὰ φοδῶταν μὴν τύχει καὶ θρεθεῖ περστικὸς στὸ εἰρημένο δρομάκι καὶ τοῦ τὴν πᾶρει. Κάθισε κει δὴ πέρα καὶ ἐσεκάλιζε θῆρθε κ' ἔνα κόκκινο, πασσαλιμένο παχιά λάσπη καὶ τὸ πλυνε στὴ λακκούβα καταμεσὶς, στὸ νερὸ τῆς βροχῆς, καὶ τὸ τραγάνιζε εὐτυχισμένο. Σ' ἔνα ξεκοιλιασμένο κουτὶ κονσερβάς, φέγγιζε κάτι σάν ὑπόψια λαδιού καὶ τὸ συμάζεψε καὶ κείνο καὶ τὸ δειχνε στὸν πατέρα σάν πλούσιο θρεπτικὸ, σὰ χάρισμα μιάς μοίρας πονόψυχης. Ἐταν μιά σοβαρὴ δουλιὰ νὰ ψάχνει, ὀλοένα νὰ ψάχνει στὸ σωρὸ τὰ σκουπίδια καὶ ν' ἀπλώνει τὸ χέρι ὀλοένα θαθύτερα καὶ νὰ παραπατεῖς ζητώντας τὸ θησαυρὸ, πού δὲν τ' ἀποφάσισε νὰ θρεθεῖ—μὰ κίελας κάτι τοῦλεγε πὼς ὀπαρχει.

Κ' εἶταν ὀλότελα δοσιμένο σὲ τοῦτῃ τὴ δουλιὰ τὸ παιδί καὶ δὲν ἄκουσε τίποτε. Μῆτε ὁ πατέρας πού ξεμάκρναν ἴσαμε τὴ θάλασσα. Οἱ λατομοὶ ἐσθηθίζαν πῆς ἀνηφορίες, ἐξεγέρσαναν τὶς λαγκαδιές, ἔταν ἄλλης λογιῆς ἀνθρώποι τοῦτο! Γέμιζαν τὰ κά-

ουλλογιόταν, πὼς θὰ ἔπρεπε στὸ σπῆτι ν' ἀνάψουν φωτιά νὰ ξεσταθοῦνε καὶ μιά σταλιά καὶ νὰ θράσουν πὰ χόρτα. Κάποιος γείτονας τοὺς εἶχε ζηγήσει τὶς προάλλες πὼς ἔρχινε μέσα στὸ τσουκάλι πεντέξη ἑλιές καὶ τὸ χόρτο ἔπαρνε τὴ μυρουδιά τοῦ λαδιού καὶ νοστιμίζε. Σὰ δύσκολο πρᾶμα νὰ θρεῖ τις ἑλιές! Μὰ μπορεῖ στὸ τέλος ὁ γείτονας νάχε ἀκόμα καμπόσες. "Ὅλα τυχαῖνον—καὶ τὰ πῶ ἀπίστευτα—σὲ τοῦτο τὸν κόσμο καμιά φορά! Δὲ συλλογιόταν ἄλλο τίποτα ἀπὸ πούτο, καθὼς ζεδοταν τὸ καροτσάκι, σάν ἔπιεσαν μονομιάς στὸ δρομάκι οἱ Ἀσσιζῆνοι τροχοὶ κ' ἔνα σούσουρο ἔκαμε τὸ πουλί, πού στεκόταν ἀκόμα στὸ κεραμίδι του, νὰ πετάξει ἄλλοπαρμένο πέρα στὴν ἀσφάλτο, μακριά. Πίσω ἀπὸ τὸ κρύσταλλο, σ' αὐτοκίνητο, ἀστραψε ἕνα φαρδὶ κατακόκκινο πρόσωπο, ὄργισμένο. Καθόταν κ' ἔνα κορίτσι δίπλα του καὶ μασούσε μιά σοκολάτα χαμογελώντας. Τὸ καροτσάκι σείστηκε σύγκορμο, μὰ εἶταν κολλημένο γερὰ σὴν λάσπη καὶ δὲν ἔλειγε νὰ ξεκινήσει ἀπὸ κει. Κι' ὁ ἀνθρώπος ζεμένος ἀγομαχοῦσε καὶ τινάζονταν καὶ κεινοὺς σύγκορμος καὶ στερῶνε τὰ πόδια ὀλοάνοιχτα πίσω καὶ πᾶσκιζε νὰ τραθῆξει μπροστὰ μετ' τὸ φαγωμένο κορμί τερωμένο σάν ἕνα τόξο καὶ τ' ἀρία ἀσπρα πού γένια ξαναγέμισαν ἴδρω μονομιάς καὶ τὰ μάτια του συνέφασαν καὶ δὲ μπορούσαν τίποτα πᾶ νὰ ξεκρίνουν. Τὸ χοντρὸ πρόσωπο μούγκριζε πίσω ἀπὸ τὸ κρύσταλλο καὶ φοβῆριζε καὶ θλαστημοῦσε σ' ἀγνωρῆ γλώσσα εἶχε γίνει πᾶ γαλαζοκόκκινο καὶ γαλάζωνε ὀλοένα κ' ὁ κοντὸς λαίματος ἀνασηκωνόταν ἀνυπόμονος μπροστὰ σὲ τοῦτο τὸ ἐμπόδιο τ' ἀναπάντεχο. Τὸ κορίτσι μασούσε τὴ σοκολάτα του καὶ χασηκογελοῦσε. «Πὶ χαριτωμένους γίνονται αὐτοὶ ὁ Φρίτς, ὅταν θυμῶνε!». Μὰ τὸ πρᾶμα δὲ θάσταξε ποῦ. Ὁ Φρίτς κατέβηκε ἀπὸ τ' αὐτοκίνητο ἀλαφιασμένος οἱ μπότες πού ἀστραψαν καλογουαλιωμένους, ἀστραψαν τὰ μάτια του σκετινὰ καὶ τὰ χεῖλια του μούγκριζαν, μούγκριζαν. Τόπισσε τὸ γεροντάκι λιγνὸ σάν τὸ φρύγανο, καὶ τόπισσε στὸν τοῖχο, πλάι στὸ παράθυρο τοῦ κοριτσιοῦ πού ἀνατρώμαζε καὶ κρύφτηκε μέσα κ' ἄρχισε νὰ πὸ δέρνει τὸ γερον-

τάκι, νὰ τὸ χτυπάει—ὅπου ἔβρσκε, μετ' γροθιές καὶ κλωσῆς κ' ὀλοένα νὰ φρενιάζει περσότερο. Τὸ παιδί σωριάστηκε πάνω στὰ σκουπίδια καὶ θάθηκε νὰ κλαίει φρομαγμένο καὶ νὰ κοιτάζει καὶ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ κοιθήσει ἀπὸ τὸν τόπο του. Τὸ γεροντάκι δὲν ἔβλεπε πᾶρε, δύο ἀσημένιους ἀητούς, ἕνα περιλαίμιο πού ἀνεθοκατέβαινε μπροστὰ του—κ' ἔνωθε δύο χοντρά, ζεσᾶ κομμάτια κατάνε ἴσαμε τὸ μοναστήρι τὸ ἴδιο, ὅπου τραγοῦδιε μέσα σὲ μιά στέρνα κάτω ἀπὸ πυλνοφύλλωτες δάφνες. Τοῦτο τὸ νερὸ, στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, ἔκανε συχνὰ—πικνὰ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τοὺς Τούρκους νὰ σέρνουνται φέρματα κ' εἶχε κάμποσες σπέρθεσθεφει ἀπὸ τὸ αἷμα τους, σάν τὸ νερὸ κείνο τοῦ παραμυθιοῦ, πριχὸ σκοτώσει τὸ δράκκο ὁ ἅγιος ὁ καθάλαρης. Στὰ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ νουτισαρία, ποῖος θάβαινε στὸ νερὸ του νὰ σεθῆσει κοντὰ σὲ κείνο τὸ ζωντανὸ ἀνάμα, ἔξδν ἂν εἶτανε νὰ σκύψει μιά στιγμὴ ἀπάνω τοὶ νὰ ξεδιψᾷ τὰ χεῖλιά του ἢ νὰ φῆσει νὰ δροστατοῦνε τὸ ζωντανὰ του. Βάλε κοντὰ σὲ τοῦτα πᾶς τὸ λάδι καὶ τὸ κερὶ τῆς ἁγίας τῆς τὸ στέλιανε ταχτικά τὰ γυροχώρια ἀπὸ εὐλάθεια γιὰ τὴ χάρι τῆς καὶ γιὰ τὸ καλὸ πού λαβαῖναν ἀπὸ τὴ γειτονιά τῆς. "Ὅλα τοῦτα τᾶψηθῆσαν οἱ Τούρκοι, κάμανε κατοχὴ τὸ νερὸ, πατήσανε τοὺς κήπους, κ' ὄλον ἐκεῖνον τὸν παράδεισο τὸνε πῆραν ἀπὸ τὸ μοναστήρι καὶ τὸνε χαρίσανε στὸν τεκὸ τοῦ Ρεθέμνου. Ἀπὸ κει καὶ μπρὸς, στὸν τόπο κείνον τὸ μυρμιμένο, ἀντὶ γιὰ τοὺς καλογέρους καὶ τοὺς ζωμάχους τοῦ μοναστηριοῦ, ἀντάμωνε τὸς κολίγους τοῦ μουφτῆ, κ' ἀντὶ γιὰ τὶς χριστιανές, πού ροβολούσανε τὰ θράδια ἀπὸ τὰ χωριά γιὰ νὰ θυμᾶσσανε τὸ κόνισμα τῆς ἁγίας, ἔβλεπε τις ξεμουρωμένες νανούμους, πού πηγαῖνανε στυδὸ συντρεῖς νὰ σεργιανίσουνε μέσα στὶς ζινομιλιές.

Τὴ μεγάλη ἀδικία πού τοὺς γένηκε, οἱ Χριστιανοὶ δὲ στέλιανε ποτέ τους νὰ τὴν παραδεχτοῦνε, κ' ἀπὸ καὶρὸ σὲ καὶρὸ θγαίνανε μετ' τὰ μαχαίρια γδυμὰ νὰ συνεριστοῦνε μετ' τοὺς μαγαρισμένους τὸ νερὸ, γιὰ πηχειροῦσανε λογιῆς-λογιῆς τερτίπια νὰ ζημιώσανε τὸ σκουφίκο. Πότες μᾶζανε μέσα στοὺς κήπους καὶ γίδια τους καὶ τοὺς ρημάζανε, πότες ξεδεκόσανε τὸ νερὸ, πότες ντουφεκοῦσανε τοὺς περβολάρηδες ὀπάνω στὴ δουλιὰ τους. Μιά χρονιά, ὁ παπα-Βούλγαρης ἀπὸ πὸ Ἀμᾶρι χῶθηκε μετ' τὸ σκοτάδι στὸ μετόχι καὶ γκρέμιζε μονομυθῆ μετ' τὶς πλάτες του ὄλους τοὺς ἀρμακάδες. "Ἄλλη φορά, ἔκαμε τὸ θάμα τῆς κ' ἡ ἁγία καὶ στράβωσε τρεῖς ἀδάριστους πού χῶσανε τὴ μούρη τους μέσα στὴν ἐκκλησιὰ τὴν ὄρα πού θγάζανε τὰ ἄγια. Πατήσανε ποτέ γινά-

ΤΑ "ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ," - Α. Ε.

Ἀριστείδου 4, Τηλ. 26-374

Γενική ἐπιστημονικὴ καὶ λογοτεχνικὴ βιβλιοθήκη. Φιλοσοφία - Κοινωνιολογία - Πολιτικὴ Οἰκονομία - Ἱστορία - Ἐπιστήμη - Λογοτεχνία.

ΥΠΕΥΘΥΝΕΣ μεταφράσεις ξένων καὶ Ἑλλήνων κλασικῶν. Τὰ καλύτερα ἔργα τῆς διεθνούς λογοτεχνίας. ΠΡΩΤΟΤΥΠΕΣ μελέτες γιὰ τὰ σημερινὰ προβλήματα.

Ἀπὸ τοὺς πρώτους κίλους τῶν ἐκδόσεων ἡς: Τὰ Ἀπαντα ΜΑΡΞ - ΕΝΓΚΕΛΣ - ΛΕΝΙΝ - ΣΤΑΛΙΝ. Μεταφράσεις ἀπὸ τὸ πρωτότυπο, μετ' εἰσαγωγῆς, σημειώσεως, λέξι λόγιον ὄρον κλπ. Θεώρηση τῶν μεταφράσεων ἀπὸ τοὺς δοκιμωτέρους γνῶστες τῆς μαρξιστικῆς—λενινιστικῆς φιλολογίας.

Τὸ ἑλληνικὸ διήγημα

Ο ΠΩΡΓΗΣ ΠΟΥ ΛΕΥΤΕΡΩΣΕ ΤΟ ΝΕΡΟ

Τῷ Π. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ

Δυὸ ντουφ-κιές τόπο ἀπὸ τὴ Μονὴ τῶν Ἀσωμάτων, κατὰ τὸ γέφυρα τοῦ ἡλίου, εἶναι χτισμένο ἕνα ταπεινὸ μὰ ψιλοχάραγο ξωκλήσι ἀφιερωμένο στονομα τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Μιά χοντρή φλέβα νερὸ, πού τινάζεται κάτω ἀπὸ τὸ ἀγιοθῦριδο, πρᾶσινίζει ἕνα γύρο τὰ χῶματα, ποτίζει τοὺς κήπους πού θρᾶσεῦνον πὸ πέρα καὶ φτάνει ἴσαμε τὸ μοναστήρι τὸ ἴδιο, ὅπου τραγοῦδιε μέσα σὲ μιά στέρνα κάτω ἀπὸ πυλνοφύλλωτες δάφνες. Τοῦτο τὸ νερὸ, στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, ἔκανε συχνὰ—πικνὰ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τοὺς Τούρκους νὰ σέρνουνται φέρματα κ' εἶχε κάμποσες σπέρθεσθεφει ἀπὸ τὸ αἷμα τους, σάν τὸ νερὸ κείνο τοῦ παραμυθιοῦ, πριχὸ σκοτώσει τὸ δράκκο ὁ ἅγιος ὁ καθάλαρης. Στὰ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ νουτισαρία, ποῖος θάβαινε στὸ νερὸ του νὰ σεθῆσει κοντὰ σὲ κείνο τὸ ζωντανὸ ἀνάμα, ἔξδν ἂν εἶτανε νὰ σκύψει μιά στιγμὴ ἀπάνω τοὶ νὰ ξεδιψᾷ τὰ χεῖλιά του ἢ νὰ φῆσει νὰ δροστατοῦνε τὸ ζωντανὰ του. Βάλε κοντὰ σὲ τοῦτα πᾶς τὸ λάδι καὶ τὸ κερὶ τῆς ἁγίας τῆς τὸ στέλιανε ταχτικά τὰ γυροχώρια ἀπὸ εὐλάθεια γιὰ τὴ χάρι τῆς καὶ γιὰ τὸ καλὸ πού λαβαῖναν ἀπὸ τὴ γειτονιά τῆς. "Ὅλα τοῦτα τᾶψηθῆσαν οἱ Τούρκοι, κάμανε κατοχὴ τὸ νερὸ, πατήσανε τοὺς κήπους, κ' ὄλον ἐκεῖνον τὸν παράδεισο τὸνε πῆραν ἀπὸ τὸ μοναστήρι καὶ τὸνε χαρίσανε στὸν τεκὸ τοῦ Ρεθέμνου. Ἀπὸ κει καὶ μπρὸς, στὸν τόπο κείνον τὸ μυρμιμένο, ἀντὶ γιὰ τοὺς καλογέρους καὶ τοὺς ζωμάχους τοῦ μοναστηριοῦ, ἀντάμωνε τὸς κολίγους τοῦ μουφτῆ, κ' ἀντὶ γιὰ τὶς χριστιανές, πού ροβολούσανε τὰ θράδια ἀπὸ τὰ χωριά γιὰ νὰ θυμᾶσσανε τὸ κόνισμα τῆς ἁγίας, ἔβλεπε τις ξεμουρωμένες νανούμους, πού πηγαῖνανε στυδὸ συντρεῖς νὰ σεργιανίσουνε μέσα στὶς ζινομιλιές.

σαν οἱ χρόνοι ἴσαμε τὸ Σηκωμὸ τοῦ 66, ὁπότες τὰ πρᾶματα παραζορίζανε, ἀπ' ἀφορμὴ τὰ πολλὰ φονικά πούχανε γενεῖ κ' ἀπὸ τις δύο μεριές. Ὁ πασὰς τοῦ Ρεθέμνου θρεθῆκε τότες στὴν ἀνάγκη νὰ δυναμώσει τὴν ἐξουσία του σὲ κείνα τὰ μέρη κ' ἔστειλε ἕναν μαπστασοῦση κ' ἐξήντα ἐφαπτιγέδες νὰ φυλάγουνε τὸ μετόχι καὶ τὰ γυροχώρια. Ἦρθεν ὁ καραμανίτης, ἔβγαλε μερικοὺς χριστιανούς ἀπὸ τὰ σπῆτια τους νὰ κενέψει τοὺς ἀνθρώπους του καὶ διάταξε νὰ τοὺς κουβαλοῦνε καθημερινῶς δεκαπέντε ὄνιθες κ' ἔνα φορτωμα σταροκούλουρα, κάθε χωριὸ μετ' τὴ σειρά του: Ἀποστόλοι, Ἐθῆνος, Νεφς Ἀμᾶρι... Ἀπόγινε τότες τὸ κακὸ, κ' ὁ γούμενος ὁ Ἀντῆνος πῆρε τὰ μάτια του καὶ πῆγε στὸ Ρεθέμνον νὰ θρεῖ τὸ μουφτῆ νὰ τὰ συβάσσουνε στέργοντας τὸ μοναστήρι νὰγοράσει τὸ νερὸ καὶ τὰ χωράφια πού τοῦχαν ἀρπαγμένα. Ὁ μουφτῆς συβουλεύτηκε μετ' τὸν πασὰ, κ' ἐπειθεῖς εἶχανε κ' αὐτοὶ μπαλιντίσει ἀπὸ τὰνακατῶματα, ὁ πασὰς ἔταξε τοῦ γουμμένου νάρθει μοναχὸς του τὴ μέρα πούχεν ἡ ἁγία τὴ γιορτὴ τῆς νὰ κάμει τὴν κρίση του μπρὸς στὴν πόρτα τῆς.

Πῆγαν ἀποθραδῆς στὸ ξωκλήσι γυναῖκες πού δουλεύανε στὸ μοναστήρι, ξαρχανιάσανε κ' ἀσθεστάσανε τοὺς τοίχους, σκουπίσανε τὰ χῶματα, μωρτοστολίσσανε τὰ θημόθυρα. Τὴν ἄλλη τὴ θαθιᾶν αὐγὴ, τὸ σῆμαντρο χτύπησε, ὕστερα ἀπὸ πόρτα τῆς ἐκκλησίας, κ' ἀπὸ κει καὶ μπρὸς, ὁ πασὰς δὲν εἶχε τὸ λεύτερο μῆδα νὰ ζυγῶσει κατακεῖ, ἔξδν ἂν εἶτανε—μιά φορά τὸ χρόνο—στὴν ἑορτὴ τῆς ἁγίας, 26 τοῦ Ἀλωνάρη, ὁπότεν οἱ καλογέροι μποροῦσανε νάρθουνε ταχινῆτοχινῆ νὰ λειτουργήσουνε στὸ κῆσομαράκι, καὶ νὰ ξεμπερδεῦσανε χωρὶς χασομῆρια. Μὰ τοῦτῃ τὴν ἀμάχη κυλή-

μητὴν ὀχρητὰ τους. Ὁ πασὰς ἔαστηξε ξαφνικά τὸ ἄλογό του, ἔσυρε ἀπὸ ψηλά τὴ ματιὰ του ἕνα γύρο, κ' εὐθὺς τὸ φτεροκόπησε καὶ τὸφερε πάνω σ' ἕνα ἄλωνι, πούχε ἀποκάτω του τὴν ἐκκλησιὰ καὶ τοὺς κήπους. Κοντὰ του πεξέψαν ὁ μουφτῆς κ' ὁ μπαρναχτᾶρης του πού κάρφωσε στὴ μέση τοῦ ἄλωνιοῦ τὸ κοντάρι μετ' τις δύο ἄλογους, πού μαρτυροῦσανε τὴν ἐξουσία τοῦ πασὰ. Ἐἶταν ἕνας ἀντρας κορμάτος, μὰ ἀλαφρῆς πάνω στὸ ἄλογο, ντυμένος στὸ μετᾶξι καὶ στὸ σῦρμα, μετ' κόκκινο ταρπουλοῦσι στὴ μέση καὶ μετ' μαλαματένιο σπαθὶ κρεμασμένο ἀπὸ τὸν ὄμο του. Πάνω ἀπὸ τὴ μεταξωτὴ ζώνη, φοροῦσε τὸ πέτινο σιλαχλίκι μ' ἕνα-δύο σιστόλες καὶ μαχαίρι, ὅλα ἀσημοκάρφωτα καὶ στολισμένα μετ' πέρες. Ἡ ὄψη του εἶτανε μαύρη σάν αἷμα σκοτωμένου, μὰρὰ τὰ γένεια του,—μαύρη θὰ νάταν κ' ἡ ψυχὴ του. Ὁ ἀφέντης του, πού τὸν εἶχε σταλμένο ἀπὸ τὴν Πόλη νὰ μαῖνᾶρει τὸ σηκωμένο νησί, τοῦχε δοσμένα στὸ χέρι τὰ φερμάνια, μετ' τόνωμα ἀνοιχτὸ, νὰ θανατῶνε ὅποιον δὲν προσκυνούσε. Κοντὰ του στεκόταν ὁ μουφτῆς, ξαρμάτωτος αὐτός, τυλιμένος στὸ μεταξωτὸ καφτάνι καὶ μετ' κόκκινο φέσι στὴν κούτρα φασικιωμένο στὸ τουλουτᾶνι. Καὶ πίσω ἀπὸ τοὺς δύο, ἔξδνε μετ' τὸ πέταλό του τῆς καὶ φρούμαζε τὸ ἄλογο τοῦ πασὰ δαγκώνοντας τὸ χαλινάρι πᾶν ἀπ' τὴ ραχὴ τοῦ σείζη, πού τὸσερνε γλυκά πάνω στὸ πλάτωμα νὰ τὸ ξεθυμᾶνει ἀπὸ τὸ δρόμο, χαϊδεύοντας τὸν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὸν ἀσπρολαίμο καὶ τὴν ἀφράτη του τραχηλιά.

Πρῶτοι ζυγῶσαν οἱ Τούρκοι προσεῖτὸ προσκυνῆσαν τὸν πασὰ καὶ σταθῆκανε δεξὰ του, ἔχοντας ἀπὸ πίσω τους τὸ χοντρὸ λαό. Ἦρθε κοντὰ κ' ὁ γούμενος, ἔβαλε τὸ χέρι στὸ στήθος καὶ χαίρετῆσε, καὶ πῆγε ξερβὰ μαζί μετ' τοὺς καλογέρους καὶ τοὺς χωριάτες. Τότες ἀνοῖξε τὸ στόμα του ὁ πασὰς, κοιτάζοντας μιά τὸ μουφτῆ, μιά τὸ γούμενο. —Ἐφέντη μου καὶ γούμενε! Ἐλάτε κοντὰ, δώσετε τὰ χέρια σας! Ἐχὰ νὰ σᾶς πῶ ἕνα λόγο, κ' ἂν ἔχει χατίρι ὁ Σουλτᾶνος, πού βρίσκομαι τὴν ὄρα τοῦτῃ στὸ ποδάρι του, θὰ τὸνε παραδεχτεῖτε χωρὶς δεύτερη κουθέντα. —Μὲ τὴ φώτιση τοῦ Προφήτη! ἀποκρίθησε ὁ μουφτῆς. —Τὸ δικιο εἶναι ἡ τιμὴ σου, πασὰ-ἔφέντη! εἶπε θαρρετὰ κ' ὁ γούμενος. —Τότες ὁ πασὰς, σηκώνοντας τὴ φωνὴ του γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν ὄλοι ἕνα γύρο, εἶπε δυνατὰ: —Τοῦτο τὸ θακούφικο πλερώθηκε ἀκριβὰ κ' ἀπὸ τις δύο μεριές. Φτάνει πᾶ! Ποταχτικοὶ

ΟΙ ΝΕΟΙ ΜΑΣ

ΜΕΓΑΣΤΡΟΦΗ

Γιερνούσαν τὰ χρόνια, Μιά πίκρα στά χείλη, μιά πίκρα θαθεία στην ψυχή μας κ' ἀβάσταχτη τύψη ή μοιραία μας φίλη ή φυγή μας.

Κι' ἀβάσταχτη τύψη, Μ' ἀφήσαμε μόνα μιά μέρα νά φύγουν τὰ πλοία, Νά φύγουν, κ' ὠραίου ντυθήκαμε ἀγῶνα τήν πανοπλία.

Νά φύγουν, κ' ἀπίθια σταθήκαμε ὠραία στήν ἄγια τοῦ ἀγῶνα σκληρότη στήν ἄγια τήν πίστη μας νά φέρουμε νέα πραγματικότητα.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΙΜΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΧΟΥΝΙ

Κι' ὡς γέριναμε, ἀμίλητοι κ' ἀνήμποροι στό χῶμα, προσμένοντας νυχτόμερα, τὸ σίγουρο χαμό, ἄγχιες! Καί σάμπως νάγινες ἕνα πελώριο στόμα, ἡλέχτριες, κ' ὀδήγησες, ξανά στό Σηκωμό.

Ἔγινες Ρήγας! Εὐπνησες κορμιά θαλαστωμένα, ἀνοιξες στήθεια κ' ἔβαλες μέσα παλμό ἱερό! Κόποτε, μνήσκαν ἀλάλας τὰ χεῖλια, πανιασμένα, μὰ τή φωνή δέ σοῦκοθε βόλι θανατερό...

Γεῖά σου χουνί λεβέντικο, γεῖά σου πνοή ζωοδότρα, π' ἀνθίζεις σάν τριαντάφυλλο σέ στόμα παιδικό.

Ἐσένα δέ σέ σίγασε οὔτε φωνή προδότρα, οὔτε ντουφέκι, κ' ἄτιμο αὐτόματο ἔχτρικό.

ΑΚΡΙΒΗ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΘΗΚΗ ΚΑΘΑΡΣΗ;

Τήν Κυριακή, στίς 29 τοῦ Ἀπρίλη, γίνθηκε γιά πρώτη φορά στήν αἴθουσα τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἔπειτα ἀπό τήν ἄχρονη καταθλιπτική σκληρία, ἡ δοκιμασία τῶν φοιτητῶν.

Ἦσαν ὀλοφάνερα στῶν παιδιῶν τὰ πρόσωπα ἡ ἀνομιή κ' ἡ συγκίνηση. Ζανάβλεπαν τή σκληρή αἰθουσα ἀπό τοῦς βαρβάρους Ὀδῶν, Ζανάβλεπαν... Πόσα παιδιά σήμερα λείπουν ἀπ' τῆς ἡρωϊκῆς γραμμῆς τῶν φοιτητῶν. Πόσα κενά. Καί πόσες θυσίες. Πόσα δέ θυμίζουν τὰ οὐρανό τοῦ ὀδηγοῦ στήν αἴθουσα καί στό Πρωτανικό γυμνασίον, ὅπου ἀκόμα ἀγνίζει τὸ αἷμα τῶν φοιτητῶν πού ἀγωνίστηκαν γιά τή λευτεριά. Μά σήμερα ὅσοι ἀξιώθηκαν νά ζήσουν, θά τιμωροῦν ἕνα λεπτό σιγή γιά τοῦς μάρτυρες τῆς λευτερίας. Θά ἀναφέρονται τὰ ὄνομα τῶν πεσόντων καί καίτοις θά ἀπαντοῦσε ἔλεπσαν γιά τήν πατρίδα. Κ' οἱ νέοι, πού μπαίνανε γιά πρώτη φορά στό Πρωτανικό γυμνασίον, θά εἶχαν ὑψηλό παρῶδειγμα καί θά ὀρκίζονταν στούς τιμημένους νεκρούς, ὅτι θ' ἀκολουθήσουν τὸ παρῶδειμά τους...

Μίλησε πρῶτος ὁ κ. Πρωτάνης... Τὰ παιδιά κοιτάχτηκαν κατὰ πλάγια!

Ποῦς μιλᾷει; ρωτᾷει ἕνας νέος φοιτητής. Ὁ Μιστριώτης, ἀπαντᾷει ἕνας παλιός μ' ἀγανάκτηση. Βγήκε τώρα ἀπό τὸν τάφο του καί δέν ἔχει εἶδη...

Μιλᾷει πάλι ἄκρα σιγή... Καί τὰ αἵματα; Κ' οἱ φυλακιστῆς τῶν φοιτητῶν; Κ' οἱ ἀποστολῆς στά Γερμανικά κάτεργα; Κ' ἡ ὑπέροχη θυσία γιά τή λευτεριά, ὁ θάνατός τους; Κ' οἱ ὄλοι ἐκείνοι πού τοῦς ὀδήγησαν στήν κορμῶνα καί στό ἔχτετελεστικό ἀπόπλασμα;

Ἄκρα σιγή... Καμιά ἠθική καθάρση! Τὰ παιδιά ἔργων σκυφτά ἀπό τήν αἴθουσα τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐξῆσαν τήν ἀξίωση ἀπὸ τή δικαιοσύνη κ' ἀντικειμενικότητα τοῦ κ. Μπαλάνου νά κάνει αὐτή τήν ψυχική καθάρση. Νά δειξέι τὸ δρόμο τῆς τιμῆς, πού ἀνοίξαν οἱ παλαιοί φοιτητές, σάν τὸ μόνο δρόμο πού πρέπει νά πύρουν κ' οἱ νέοι. Νά μνημόνευε τοῦς ἡρωϊκοῦς ἀγῶνες γιά τή λευτεριά. Βέβαια οἱ ἡρώες δέ ζητοῦν βραβεῖα. Ἐκάναν τὸ καθήκον τους στήν Πατρίδα! Ἡ μνήμη τους ὅμως εἶναι τὸ ἱερότερο χρέος γιά τήν Πανεπιστημιακή οἰκογένεια κ' ὅμως λησμονήθηκε στήν πρώτη δοκιμασία πού ἔγινε ἔπειτα ἀπὸ τήν ἀπελευθέρωση!

μεριά κ' ὁ Γοργογιώργης. Ἄφριζε ὁ Τούρκος ἀπὸ τὸνα πλευρό, ἀλαφροπέταε ὁ Χριστιανός ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀγγιζε μὲ τὸ δάχτυλό του τὸ ἄλλο κ' ἔτρεχε μαζί του, σάν τὸ θαλασσοπτό κοντά στό τρεχαντήρι.

— Ἀγάντ! Καραγιουσούφη! — Νταγιάντα, Κρητικέ!

Ἦσαν δευτέρη βόλτα, ὁ Τούρκος ὄλο κ' ἔχανε τὸ ἄλλο. Λάχνιζεν ἀποπίσω του μὲ κρεμασμένη γλῶσσα, ἔτρεχε πάνω στὸν ἡσίο πού τοῦοιγνε, σὸ τέλος τοῦφρυγε κ' αὐτός. Τὰ πόδια του κοπήκανε, χαμοαριάζτηκε ἔερδός. Ὁ Γιώργης πέτονταν ἀκόμα κόκκινος στὸν πρῶνὸ ἡλιο, μὲ χυμένα μαλλιά στούς ὤμους, ὁμορφος σά Ρωτόκριτος.

— Σῶνε πιὰ! — πάτησε φωνή ὁ πασάς. — Ἄ μὲ σκάσει τὴ φοράδα.

Σιγάνεψε τὸ πᾶτήμά του, ὁ ἀέρας αὐλάκωσε στὰ μαλλιά του. Σταμάτησε μπρὸς στὸν πασά. ἔφερε τὸ χέρι στὸ στήθος του καί προσκύνησε. Ὁ πασάς ἤθελε ἕνα τσιμπούκι ἀπὸ τὸ σιγαλίκι του καί τοῦ τὸ χάρισε. Γύρισε κ' ὁ γούμενος καί τοῦδωσε τήν εὐλογία του. Ἀκούστηκε πάλι ἡ φωνὴ τοῦ πασά:

— Ποταχτικοὶ τοῦ Σουλτάνου! Τὸ κρίμα νάνα στὸ λαίμό σας! Ντροπιάζετε τὸ Ντοθλέτι καί ζημιώσετε τὸν τεκέ τοῦ Προφήτη μὲ τὸ ταμᾶχι σας... Μουρτή-ἔφεντη, τίς πεντακόσιες λίρες θά σοῦ τίς μετρήσει ὁ χαζίνης. Καί σὺ, γού-

μενε, ξέρε το' ὅτι σοῦ χάρισε ἡ καλή μου γνώμη μὴν τὸ πάρεϊς γιά δική σου πτηθειοσύνη. Ἐνας εἶναι ὁ Θεός κ' ὁ Μουχαμέτης ὁ Προφήτης του!

Ἦδησε πάνω σ' ἕνα ξεκούραστο ἄλλο, οἱ δικοὶ του τρέξιν ἀποπίσω του, ἡ στράτα τοῦς ἔκατάπτε. Βόλανε τότες χάμω τὴ μούρη τους οἱ Τοῦοκοί, καί φοβερίζοντας μὲ στὸν κόρφο τους, ροβολοῦσαν γιά τὰ γυαλιά τους.

Ἦδησε πάλι ὁ πασάς, ὁ ἡλιος μεσουράνιζε πιά, ἡ πλάση πεντοβόλοσε γιά τοῦς κερδισμένους, τὰ μπαστάνια γυαλιζάνε κοντά τους. Ὁ γούμενος σήκωσε ψηλά τὸ κεφάλι του, μύρισε τὸν ἀέρα κ' ἀναδάκρυσε. Γύσω του μελίσσιαζε πανηγυρῶν τῆς ὁ λαός, οἱ γυναικῆς ἀναθαρρήσανε νά κατεβοῦν ἀπὸ τὰ γυροπλάγια, παιδιά καί σκυλιά πηδοῦσαν καί ξεφωνίζανε. Μερικοὶ ἄντρες εἶγανε στή μέση τους τὸ Γοργογιώργη καί ψὰν ἀποκαμάρωναν χωρίς νὰ τοῦ μιλοῦνε. Ἔστεκε κ' αὐτὸς χωρὶς μιλιὰ, μὲ μάτια γαυπηλωμένα, κ' ὀπὸ τὸ κούτελό του στάλαζεν ὁ ἱδρώτας στὸ χῶμα πού λευτέρωσε ἡ ἀξία του. Βρόντησε ἡ φωνὴ τοῦ νομμένου:

— Ἀδελφοί! Πᾶνε νά δοξάσουν τὸ Θεό καί νά φχαριστήσουμε τὴν ἀγία!

ΘΕΑΤΡΟ

Ἡ Ἀλιόνη Μπέτση ἐξοφλεῖ τὸ Σήμερον Μῶμ.

Τὸ ἔργο πού παίζεται στὸ «Ρέξ» εἶναι τῆς γνωστῆς σειράς τῶν ἑλαφρῶν χωνευτικῶν κατασκευασμάτων. Οὔτε καλύτερο, οὔτε χειρότερο τοῦ εἶδους του. Ὅπως καί τὰ περισσότερα φίλων τῆς τρεχομένης παραγωγῆς Ἄκρη κ' ἐκείνη ἡ σκηνὴ, ἡ μόνη ἀξίολογία τοῦ ἔργου, ὅπου ἡ Μπέτση, γιά ν' ἀπογοητεύει τὸν θαυμαστή της, τὸν φέρνει στὸ κατὰ δεκαπέντε χρόνια ἰεώτερο μπουντουάρ της καί τὸν προδίδει τὰ μυστικά καί τὰ σύνεργα τῆς φτιαχτῆς καλλονῆς της, ἀκόμη κ' αὐτὴ ἡ σκηνὴ δέν εἶναι τοῦ Μῶμ. Εἶναι ὀλίγια παρμένη ἀπὸ τὴν ἀνάλογη καί τὴν περιφύγη τῆς «Αἰσθητικῆς» τοῦ Φλωμπέρ, ὅπου ἡ Μαρί Ἀρνού ξεπλέχει τὰ γκριζὰ μαλλιά της ἐμπρὸς στὸ Φρεντερικ Μορά γιά νὰ τὰ δεῖ αὐτὸς καί νὰ καταλάβει...

Τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου, ὅπως κ' αὐτὸ τὸ ἴδιο με τὴν χιλιετηρίδα, δέν εἶναι πού τῆς χιλιετηρίδας, ἀλλὰ οὔτε καὶ μιλοῦν: ὀρῶνται! Βρίσκονται σ' ἕνα ἀδιάπτωτο συναγνισμό ἐγγαστριμῶθον πού πεθαίνουν ἀπὸ θῆλιο θάνατο ἡ φαρσφυλάκων σὲ ὦρα καταγιάδας. Νομίζεις πὼς ὁ καθένας ἠθοποιὸς εἶναι θέσβαιος γιά ἕνα μόνον πράμα: ὅτι ὁ ἀπέναντί του εἶναι ἀπαραίτητα κ' ἀνάστα κούφρος. Καί φωνάζει πυροσβεστικὰ ἐνῶ δέν ὀπάχει οὔτε κούφρος οὔτε πυρκαγιά στὰ πέρ. Τί συμβαίνει; Ἄλυτο μυστήριον!

Οἱ ἠθοποιοὶ κλυδωνίζονται καί βυθίζονται μέσα στὴ σκοτεινὴ αὐτὴ θάλασσα τῆς παρανόησης. Ἡ κ. Μεταξᾶ, ὁ κ. Διαμαντόπουλος, ἠθοποιοὶ μὲ ἀνατρίρητο τοῖλάντο, μεταβάλλονται σὲ ἀνυπόφορα ἐξαμθλώματα ἠθοποιίας. Ὁ μόνος πού ἐπιπλεῖ ἀκόμη καί

τὰ ἐπίθελανε τὴ ρωσικὴ δραματολογία τοῦ περασμένου αἰῶνα στὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη. Ὁ ἴδιος βίαιος μᾶς εἶχε παρουσιάσει, ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἀπελευθέρωση, τὸ πασίγνωστο ἔργο τοῦ Γκέρκου «Στὸ Βυθό». Καί τὰ δυὸ αὐτὰ ἔργα σφαιροστήκανε, παρερμηνεύτηκαν, ἔγιναν ἀγνωρίσια καί τελικὰ γελοιοποιήθηκαν κατὰ τρόπο ἐκπληκτικό κ' ἀνεξήγητο.

Τὸ ἔργο πού παίζεται στὸ «Ρέξ» εἶναι τῆς γνωστῆς σειράς τῶν ἑλαφρῶν χωνευτικῶν κατασκευασμάτων. Οὔτε καλύτερο, οὔτε χειρότερο τοῦ εἶδους του. Ὅπως καί τὰ περισσότερα φίλων τῆς τρεχομένης παραγωγῆς Ἄκρη κ' ἐκείνη ἡ σκηνὴ, ἡ μόνη ἀξίολογία τοῦ ἔργου, ὅπου ἡ Μπέτση, γιά ν' ἀπογοητεύει τὸν θαυμαστή της, τὸν φέρνει στὸ κατὰ δεκαπέντε χρόνια ἰεώτερο μπουντουάρ της καί τὸν προδίδει τὰ μυστικά καί τὰ σύνεργα τῆς φτιαχτῆς καλλονῆς της, ἀκόμη κ' αὐτὴ ἡ σκηνὴ δέν εἶναι τοῦ Μῶμ. Εἶναι ὀλίγια παρμένη ἀπὸ τὴν ἀνάλογη καί τὴν περιφύγη τῆς «Αἰσθητικῆς» τοῦ Φλωμπέρ, ὅπου ἡ Μαρί Ἀρνού ξεπλέχει τὰ γκριζὰ μαλλιά της ἐμπρὸς στὸ Φρεντερικ Μορά γιά νὰ τὰ δεῖ αὐτὸς καί νὰ καταλάβει...

Τὸ σημερινὸ φύλλο μᾶς κυκλοφορεῖ μὲ μιά ἑβδομάδα καθυστέρηση. Μόλις κηρύχθηκε ἡ ἀπεργία τῶν τυπογράφων δηλώσαμε, πρὸς τὴν διεύθυνση τοῦ ἐργοστασίου γραφικῶν τεχνῶν «Ὁζων Τ. Πικραμένους» (πύρην «Πυροσός»), ὅπου τυπῶντονται, πὼς δεχόμεστε τὰ δίκαια ἐργατικά αἰτήματα καί εἰμαστε πρόθυμοι νὰ καταβάλουμε τὴ διαφορά. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, εἰκοσιόχτ' ἑκατομμύρια ἀποδέχτηκαν τὰ ἐργατικά αἰτήματα. Ἡ διεύθυνση ὅμως τοῦ παραπάνω τυπογραφείου, ὅπως κ' ὀρισμένων ἄλλων, κράτησε ἀδιάλυκτὴ στάση ἀπέναντι τῶν ἐργατῶν. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸ, τὸ περιοδικὸ μᾶς τυπῶνεται, ἀπὸ τὸ σημερινὸ φύλλο, σὲ ἄλλο τυπογραφεῖο.

Ἐπιπλέον, ὀλοφάνερα ὅπως τὸ Κράτος ἐνδιαφερεθῆ γιά τὸ ζήτημα τοῦ χαρτιοῦ, νὰ κρατήσουμε, παρὰ τὴν ἀντίθετη διάθεσὴ μας, τὴν τιμὴ τοῦ περιοδικοῦ μᾶς στὰ σημερινὰ ὑψηλὰ ἐπίπεδα. Ἐξέρομε τίσο βαρεῖα εἶναι ἡ θυσία αὐτὴ πού ζητοῦμε ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες μᾶς, δέν ὀπάχει ὅμως ἄλλος τρόπος ν' ἀντιμετωπισθῆ ἡ κατάσταση.

Ἐπειτα, λοιπόν, ὀλοφάνερα ὅπως τὸ Κράτος ἐνδιαφερεθῆ γιά τὸ ζήτημα τοῦ χαρτιοῦ, νὰ κρατήσουμε, παρὰ τὴν ἀντίθετη διάθεσὴ μας, τὴν τιμὴ τοῦ περιοδικοῦ μᾶς στὰ σημερινὰ ὑψηλὰ ἐπίπεδα. Ἐξέρομε τίσο βαρεῖα εἶναι ἡ θυσία αὐτὴ πού ζητοῦμε ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες μᾶς, δέν ὀπάχει ὅμως ἄλλος τρόπος ν' ἀντιμετωπισθῆ ἡ κατάσταση.

Ἐπειτα, λοιπόν, ὀλοφάνερα ὅπως τὸ Κράτος ἐνδιαφερεθῆ γιά τὸ ζήτημα τοῦ χαρτιοῦ, νὰ κρατήσουμε, παρὰ τὴν ἀντίθετη διάθεσὴ μας, τὴν τιμὴ τοῦ περιοδικοῦ μᾶς στὰ σημερινὰ ὑψηλὰ ἐπίπεδα. Ἐξέρομε τίσο βαρεῖα εἶναι ἡ θυσία αὐτὴ πού ζητοῦμε ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες μᾶς, δέν ὀπάχει ὅμως ἄλλος τρόπος ν' ἀντιμετωπισθῆ ἡ κατάσταση.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Ἦσαν ἀπὸ τὰ διάσημα ἔργα πού ἐπιθέλανε τὴ ρωσικὴ δραματολογία τοῦ περασμένου αἰῶνα στὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη. Ὁ ἴδιος βίαιος μᾶς εἶχε παρουσιάσει, ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἀπελευθέρωση, τὸ πασίγνωστο ἔργο τοῦ Γκέρκου «Στὸ Βυθό». Καί τὰ δυὸ αὐτὰ ἔργα σφαιροστήκανε, παρερμηνεύτηκαν, ἔγιναν ἀγνωρίσια καί τελικὰ γελοιοποιήθηκαν κατὰ τρόπο ἐκπληκτικό κ' ἀνεξήγητο.

Τὸ ἔργο πού παίζεται στὸ «Ρέξ» εἶναι τῆς γνωστῆς σειράς τῶν ἑλαφρῶν χωνευτικῶν κατασκευασμάτων. Οὔτε καλύτερο, οὔτε χειρότερο τοῦ εἶδους του. Ὅπως καί τὰ περισσότερα φίλων τῆς τρεχομένης παραγωγῆς Ἄκρη κ' ἐκείνη ἡ σκηνὴ, ἡ μόνη ἀξίολογία τοῦ ἔργου, ὅπου ἡ Μπέτση, γιά ν' ἀπογοητεύει τὸν θαυμαστή της, τὸν φέρνει στὸ κατὰ δεκαπέντε χρόνια ἰεώτερο μπουντουάρ της καί τὸν προδίδει τὰ μυστικά καί τὰ σύνεργα τῆς φτιαχτῆς καλλονῆς της, ἀκόμη κ' αὐτὴ ἡ σκηνὴ δέν εἶναι τοῦ Μῶμ. Εἶναι ὀλίγια παρμένη ἀπὸ τὴν ἀνάλογη καί τὴν περιφύγη τῆς «Αἰσθητικῆς» τοῦ Φλωμπέρ, ὅπου ἡ Μαρί Ἀρνού ξεπλέχει τὰ γκριζὰ μαλλιά της ἐμπρὸς στὸ Φρεντερικ Μορά γιά νὰ τὰ δεῖ αὐτὸς καί νὰ καταλάβει...

Τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου, ὅπως κ' αὐτὸ τὸ ἴδιο με τὴν χιλιετηρίδα, δέν εἶναι πού τῆς χιλιετηρίδας, ἀλλὰ οὔτε καὶ μιλοῦν: ὀρῶνται! Βρίσκονται σ' ἕνα ἀδιάπτωτο συναγνισμό ἐγγαστριμῶθον πού πεθαίνουν ἀπὸ θῆλιο θάνατο ἡ φαρσφυλάκων σὲ ὦρα καταγιάδας. Νομίζεις πὼς ὁ καθένας ἠθοποιὸς εἶναι θέσβαιος γιά ἕνα μόνον πράμα: ὅτι ὁ ἀπέναντί του εἶναι ἀπαραίτητα κ' ἀνάστα κούφρος. Καί φωνάζει πυροσβεστικὰ ἐνῶ δέν ὀπάχει οὔτε κούφρος οὔτε πυρκαγιά στὰ πέρ. Τί συμβαίνει; Ἄλυτο μυστήριον!

Οἱ ἠθοποιοὶ κλυδωνίζονται καί βυθίζονται μέσα στὴ σκοτεινὴ αὐτὴ θάλασσα τῆς παρανόησης. Ἡ κ. Μεταξᾶ, ὁ κ. Διαμαντόπουλος, ἠθοποιοὶ μὲ ἀνατρίρητο τοῖλάντο, μεταβάλλονται σὲ ἀνυπόφορα ἐξαμθλώματα ἠθοποιίας. Ὁ μόνος πού ἐπιπλεῖ ἀκόμη καί

τὰ ἐπίθελανε τὴ ρωσικὴ δραματολογία τοῦ περασμένου αἰῶνα στὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη. Ὁ ἴδιος βίαιος μᾶς εἶχε παρουσιάσει, ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἀπελευθέρωση, τὸ πασίγνωστο ἔργο τοῦ Γκέρκου «Στὸ Βυθό». Καί τὰ δυὸ αὐτὰ ἔργα σφαιροστήκανε, παρερμηνεύτηκαν, ἔγιναν ἀγνωρίσια καί τελικὰ γελοιοποιήθηκαν κατὰ τρόπο ἐκπληκτικό κ' ἀνεξήγητο.

Τὸ ἔργο πού παίζεται στὸ «Ρέξ» εἶναι τῆς γνωστῆς σειράς τῶν ἑλαφρῶν χωνευτικῶν κατασκευασμάτων. Οὔτε καλύτερο, οὔτε χειρότερο τοῦ εἶδους του. Ὅπως καί τὰ περισσότερα φίλων τῆς τρεχομένης παραγωγῆς Ἄκρη κ' ἐκείνη ἡ σκηνὴ, ἡ μόνη ἀξίολογία τοῦ ἔργου, ὅπου ἡ Μπέτση, γιά ν' ἀπογοητεύει τὸν θαυμαστή της, τὸν φέρνει στὸ κατὰ δεκαπέντε χρόνια ἰεώτερο μπουντουάρ της καί τὸν προδίδει τὰ μυστικά καί τὰ σύνεργα τῆς φτιαχτῆς καλλονῆς της, ἀκόμη κ' αὐτὴ ἡ σκηνὴ δέν εἶναι τοῦ Μῶμ. Εἶναι ὀλίγια παρμένη ἀπὸ τὴν ἀνάλογη καί τὴν περιφύγη τῆς «Αἰσθητικῆς» τοῦ Φλωμπέρ, ὅπου ἡ Μαρί Ἀρνού ξεπλέχει τὰ γκριζὰ μαλλιά της ἐμπρὸς στὸ Φρεντερικ Μορά γιά νὰ τὰ δεῖ αὐτὸς καί νὰ καταλάβει...

Τὸ σημερινὸ φύλλο μᾶς κυκλοφορεῖ μὲ μιά ἑβδομάδα καθυστέρηση. Μόλις κηρύχθηκε ἡ ἀπεργία τῶν τυπογράφων δηλώσαμε, πρὸς τὴν διεύθυνση τοῦ ἐργοστασίου γραφικῶν τεχνῶν «Ὁζων Τ. Πικραμένους» (πύρην «Πυροσός»), ὅπου τυπῶντονται, πὼς δεχόμεστε τὰ δίκαια ἐργατικά αἰτήματα καί εἰμαστε πρόθυμοι νὰ καταβάλουμε τὴ διαφορά. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, εἰκοσιόχτ' ἑκατομμύρια ἀποδέχτηκαν τὰ ἐργατικά αἰτήματα. Ἡ διεύθυνση ὅμως τοῦ παραπάνω τυπογραφείου, ὅπως κ' ὀρισμένων ἄλλων, κράτησε ἀδιάλυκτὴ στάση ἀπέναντι τῶν ἐργατῶν. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸ, τὸ περιοδικὸ μᾶς τυπῶνεται, ἀπὸ τὸ σημερινὸ φύλλο, σὲ ἄλλο τυπογραφεῖο.

Ἐπιπλέον, ὀλοφάνερα ὅπως τὸ Κράτος ἐνδιαφερεθῆ γιά τὸ ζήτημα τοῦ χαρτιοῦ, νὰ κρατήσουμε, παρὰ τὴν ἀντίθετη διάθεσὴ μας, τὴν τιμὴ τοῦ περιοδικοῦ μᾶς στὰ σημερινὰ ὑψηλὰ ἐπίπεδα. Ἐξέρομε τίσο βαρεῖα εἶναι ἡ θυσία αὐτὴ πού ζητοῦμε ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες μᾶς, δέν ὀπάχει ὅμως ἄλλος τρόπος ν' ἀντιμετωπισθῆ ἡ κατάσταση.

Ἐπειτα, λοιπόν, ὀλοφάνερα ὅπως τὸ Κράτος ἐνδιαφερεθῆ γιά τὸ ζήτημα τοῦ χαρτιοῦ, νὰ κρατήσουμε, παρὰ τὴν ἀντίθετη διάθεσὴ μας, τὴν τιμὴ τοῦ περιοδικοῦ μᾶς στὰ σημερινὰ ὑψηλὰ ἐπίπεδα. Ἐξέρομε τίσο βαρεῖα εἶναι ἡ θυσία αὐτὴ πού ζητοῦμε ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες μᾶς, δέν ὀπάχει ὅμως ἄλλος τρόπος ν' ἀντιμετωπισθῆ ἡ κατάσταση.

Ἐπειτα, λοιπόν, ὀλοφάνερα ὅπως τὸ Κράτος ἐνδιαφερεθῆ γιά τὸ ζήτημα τοῦ χαρτιοῦ, νὰ κρατήσουμε, παρὰ τὴν ἀντίθετη διάθεσὴ μας, τὴν τιμὴ τοῦ περιοδικοῦ μᾶς στὰ σημερινὰ ὑψηλὰ ἐπίπεδα. Ἐξέρομε τίσο βαρεῖα εἶναι ἡ θυσία αὐτὴ πού ζητοῦμε ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες μᾶς, δέν ὀπάχει ὅμως ἄλλος τρόπος ν' ἀντιμετωπισθῆ ἡ κατάσταση.

τὰ ἐπίθελανε τὴ ρωσικὴ δραματολογία τοῦ περασμένου αἰῶνα στὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη. Ὁ ἴδιος βίαιος μᾶς εἶχε παρουσιάσει, ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἀπελευθέρωση, τὸ πασίγνωστο ἔργο τοῦ Γκέρκου «Στὸ Βυθό». Καί τὰ δυὸ αὐτὰ ἔργα σφαιροστήκανε, παρερμηνεύτηκαν, ἔγιναν ἀγνωρίσια καί τελικὰ γελοιοποιήθηκαν κατὰ τρόπο ἐκπληκτικό κ' ἀνεξήγητο.

Τὸ ἔργο πού παίζεται στὸ «Ρέξ» εἶναι τῆς γνωστῆς σειράς τῶν ἑλαφρῶν χωνευτικῶν κατασκευασμάτων. Οὔτε καλύτερο, οὔτε χειρότερο τοῦ εἶδους του. Ὅπως καί τὰ περισσότερα φίλων τῆς τρεχομένης παραγωγῆς Ἄκρη κ' ἐκείνη ἡ σκηνὴ, ἡ μόνη ἀξίολογία τοῦ ἔργου, ὅπου ἡ Μπέτση, γιά ν' ἀπογοητεύει τὸν θαυμαστή της, τὸν φέρνει στὸ κατὰ δεκαπέντε χρόνια ἰεώτερο μπουντουάρ της καί τὸν προδίδει τὰ μυστικά καί τὰ σύνεργα τῆς φτιαχτῆς καλλονῆς της, ἀκόμη κ' αὐτὴ ἡ σκηνὴ δέν εἶναι τοῦ Μῶμ. Εἶναι ὀλίγια παρμένη ἀπὸ τὴν ἀνάλογη καί τὴν περιφύγη τῆς «Αἰσθητικῆς» τοῦ Φλωμπέρ, ὅπου ἡ Μαρί Ἀρνού ξεπλέχει τὰ γκριζὰ μαλλιά της ἐμπρὸς στὸ Φρεντερικ Μορά γιά νὰ τὰ δεῖ αὐτὸς καί νὰ καταλάβει...

Τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου, ὅπως κ' αὐτὸ τὸ ἴδιο με τὴν χιλιετηρίδα, δέν εἶναι πού τῆς χιλιετηρίδας, ἀλλὰ οὔτε καὶ μιλοῦν: ὀρῶνται! Βρίσκονται σ' ἕνα ἀδιάπτωτο συναγνισμό ἐγγαστριμῶθον πού πεθαίνουν ἀπὸ θῆλιο θάνατο ἡ φαρσφυλάκων σὲ ὦρα καταγιάδας. Νομίζεις πὼς ὁ καθένας ἠθοποιὸς εἶναι θέσβαιος γιά ἕνα μόνον πράμα: ὅτι ὁ ἀπέναντί του εἶναι ἀπαραίτητα κ' ἀνάστα κούφρος. Καί φωνάζει πυροσβεστικὰ ἐνῶ δέν ὀπάχει οὔτε κούφρος οὔτε πυρκαγιά στὰ πέρ. Τί συμβαίνει; Ἄλυτο μυστήριον!

Οἱ ἠθοποιοὶ κλυδωνίζονται καί βυθίζονται μέσα στὴ σκοτεινὴ αὐτὴ θάλασσα τῆς παρανόησης. Ἡ κ. Μεταξᾶ, ὁ κ. Διαμαντόπουλος, ἠθοποιοὶ μὲ ἀνατρίρητο τοῖλάντο, μεταβάλλονται σὲ ἀνυπόφορα ἐξαμθλώματα ἠθοποιίας. Ὁ μόνος πού ἐπιπλεῖ ἀκόμη καί

τὰ ἐπίθελανε τὴ ρωσικὴ δραματολογία τοῦ περασμένου αἰῶνα στὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη. Ὁ ἴδιος βίαιος μᾶς εἶχε παρουσιάσει, ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἀπελευθέρωση, τὸ πασίγνωστο ἔργο τοῦ Γκέρκου «Στὸ Βυθό». Καί τὰ δυὸ αὐτὰ ἔργα σφαιροστήκανε, παρερμηνεύτηκαν, ἔγιναν ἀγνωρίσια καί τελικὰ γελοιοποιήθηκαν κατὰ τρόπο ἐκπληκτικό κ' ἀνεξήγητο.

Τὸ ἔργο πού παίζεται στὸ «Ρέξ» εἶναι τῆς γνωστῆς σειράς τῶν ἑλαφρῶν χωνευτικῶν κατασκευασμάτων. Οὔτε καλύτερο, οὔτε χειρότερο τοῦ εἶδους του. Ὅπως καί τὰ περισσότερα φίλων τῆς τρεχομένης παραγωγῆς Ἄκρη κ' ἐκείνη ἡ σκηνὴ, ἡ μόνη ἀξίολογία τοῦ ἔργου, ὅπου ἡ Μπέτση, γιά ν' ἀπογοητεύει τὸν θαυμαστή της, τὸν φέρνει στὸ κατὰ δεκαπέντε χρόνια ἰεώτερο μπουντουάρ της καί τὸν προδίδει τὰ μυστικά καί τὰ σύνεργα τῆς φτιαχτῆς καλλονῆς της, ἀκόμη κ' αὐτὴ ἡ σκηνὴ δέν εἶναι τοῦ Μῶμ. Εἶναι ὀλίγια παρμένη ἀπὸ τὴν ἀνάλογη καί τὴν περιφύγη τῆς «Αἰσθητικῆς» τοῦ Φλωμπέρ, ὅπου ἡ Μαρί Ἀρνού ξεπλέχει τὰ γκριζὰ μαλλιά της ἐμπρὸς στὸ Φρεντερικ Μορά γιά νὰ τὰ δεῖ αὐτὸς καί νὰ καταλάβει...

Τὸ σημερινὸ φύλλο μᾶς κυκλοφορεῖ μὲ μιά ἑβδομάδα καθυστέρηση. Μόλις κηρύχθηκε ἡ ἀπεργία τῶν τυπογράφων δηλώσαμε, πρὸς τὴν διεύθυνση τοῦ ἐργοστασίου γραφικῶν τεχνῶν «Ὁζων Τ. Πικραμένους» (πύρην «Π

Ελευθερα Γράμματα

ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ

ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΜΕ ΤΟ ΤΡΑΜ

5 ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ 1943

Της Σοφίας ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Του Γιάννη ΡΙΤΣΟΥ

Του Ν. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

Μπορεί να πεθαίνουν οι νεκροί. Όχι όμως οι νεκροί του άγωνα. Εκείνοι ζούν όσο ζεί κι' ο άγώνας, όσο και μιά μόνο καρδιά πάλλει για τον ίδιο σκοπό. Και ζούν πιο έντονα από πρώτα. Όχι στην ψυχρή μνήμη της ιστορίας παρά μέσα σε μας που τους είδαμε να πεθαίνουν.

«Ένα μόνο ζητώ από σας, αδέρφια μου. Μην αφήσετε άδεια, τη θέση μου στον άγώνα της λευτεριάς. Όσο βρίσκεται κι' ένας Γερμανός στην Ελλάδα, χτυπάτε.»

Και τ' αδέρφια πυκνώνουν τις φάλαγγες που ο θάνατος αραιώνει. Η πατρίδα πλουτίζεται τώρα στη σκέψη της με την πολυαγαπημένη μορφή που χάσαν.

«Δε βέλω να κυλήσει ούτε ένα δάκρυ από τα μάτια σας. Με το κεφάλι ψηλά, έκδικηθείτε το Σάββα. Πεθαίνω με το τραγούδι γιατί είμαι αίγιουρος για τη ίκη.»

Μαζί με τα ρούχα του τουφεκιμένου, ή ριγμένο στην τύχη, μέσα από την τραγική κλούβα που πάει τον ήρωα στην κρεμάλα, το σημάδι φαίνεται στο στίτι. Και σταματά το δάκρυ σε α' μάτια της μάνας και κάνει θεριό την καρδιά π' αδερφού για τον τύραννο.

Η Άννα είταν μιά δειλή κοπέλα κι' αγαπούσε πολύ τον Πέτρο. Μά ο Πέτρος εί'αν αγωνιστής κι' είχε μπει μέσα στο χρυσό κύκλο της μέθης όπου θάνατος δεν υπάρχει. Η λευτεριά είχε σφραγίσει τη μαίρα του και δεν άκουε παρά τη φωνή της. Κι' ή Άννα που είχε βάλει πάνω απ' όλα τον Πέτρο ζούσε με την ψυχή στο στόμα. «Θά'μω τον σκοτώσουν!» Και τής τον σκότωσαν. Έλεγα πως βήταν συντριμμένη, αγαχτισμένη για τη θυσία. Και δε θυμάμαι νάζησα πιο χρυσή μέρα από κείνη που την αντίκρισα... Δε φορούσε μαύρα. Μ' ένα γαλάζιο φόρεμα, με τα ξανθά της μαίλια στους ώμους, στεκόταν σε μιά γωνιά με μιά άραβίδα στο χέρι. Η Γ-ζια την είχε αρπάξει ανάμεσα από βροχή, βόλια από έναν νεκρό Γερμανό. Είχε διπλή τώρα μέρα της τη φλόγα του Πέτρου. Με τον ήρωικό θάνατό του την είχε βάλει κι' αυτή στο χρυσό κύκλο της μέθης.

— Πώς έτσι Άννα;

— Τι θές; Να χάσω για πάντα τον Πέτρο; Μου τότε τη στερνή ώρα στο νοσοκομείο; Μη μ' αφήσεις, Άννα, να πεθάνω. Πάλαψε μαζί με τους άλλους να μην είναι μάταιος ο θάνατός μας.

Η Άννα δεν καταλάβαινε πρώτα πως τα περιήφανα κι' έ-ξολλα εκείνα παιδιά πολεμούσαν για τους νεκρούς, για το έργο που είχε σφραγίσει το αίμα. Τώρα κατάλαβε.

Η άμειλιχτη παρουσία των νεκρών συνεχίζει με το δικό μας χέρι τον άγώνα της λευτεριάς. Κι' οι άγώνες που κάνουν οι νεκροί δεν άποτυχαίνουν ποτέ.

Βραδιάζει. Τα πρόσωπα κουρασμένα. Το φως κουρασμένο. Οι φωνές πιο μακρυνές, γιομότες μνήμη και σιωπή. Δυο-τρία παιδιά παίζουν κάτω απ' τις σκονισμένες πιπεριές κλωτώντας ένα άδικο κουτ' τσιγάρα. Έδω στη στάση λίγος κόσμος. Δε σκόλασαν ακόμα απ' τη δουλειά. Μιά αντιφεγγιά κυκλαμινιά στα τζάμια. Μιά σιωπηλή κόπελλα πλάι μας. Κρατάει μέσα στα μάτια της λίγο όνειρο έτσι που μιά μάννα κοσφάει ένα δέμα για το γιό της που βρίσκεται στη φυλακή κάπου τρεις μήνες τώρα. Νά κι' αυτός που ψαγουλεύει μ' άνοιγτη παλάμη απ' έξω την τσέπη του. Αίγει κι' μέσα μιάν έπιμεσί-δα. Λέν υποσει να την εφει-πλώσει φανερά και να διαβάσει. Άμια πτάσει στίτι του. Τά κοπέλι, η ή φως ο κόσμος. «Πήσεξε η ή νηπύσινε την πέσα. Έξοσεια Πάσε αλλη σκίσανε σίμερα. Συλοκόπησαν κι' άλλους. Τι πέσε; Νά, θέβια. Λημοκρατία»

Τα πρόσωπα ξεχνιούνται. Νά, το τσάι. Μένουν μονάνα τα βασανισμένα νεύρα πάνω στα νόντα να συλλογιούνται το μόνο τους. Γινώδε κατά μέσα τη ματιά. Ψαγουλεύεις. Μιά μέρα έβουγε Λοιπό: «Α, τίποτα. Ποίνας τώρα κείνος ο νυμνός γώρος. «ο άνιδιοτελής», όπου καρδιά και στοχασμός δίνουν τα χέσια εκεί που το χτες και το αύριο σμίχουν σ' ένα χαμόνελο, κ' ή ψυχή ξενασάινει ξεπληρώνοντας με μιά φούγτα άστρα όλα της τά γοέη; Κι' ακόμα πάσα πέσα, ποδναι ή άνυποψία αυτού του γώρου. ή πριν απ' τη γνώση, άπλότητα, τα πράγματα σκέτα χωρίς βαθμούς και συγκρίσεις, ζεστά μέσα στην ύλασή τους, άδαιρέτα στην πράξη μας.»

Θάγει μπουνάτσα, κάτω, ή θέλασσα. Ένα πανί ψαρόβαρ-κας θά χαζεύει στον δόζοντα. Ένα ποτήρι νερό που λάμπει στο πράσινο τραπεζάκι της άκρογιαλιάς. Λίγη χαρά. Η ώρα που πέφτει τρυφερή-τρυφερή, ήσυχη, σαν τη στάχτη του τσιγάρου στη βραδινή θέλασσα...

Κάποιος ανέβηκε στο τραμ. Λιοκαμμένο πρόσωπο. Παράξενα ρούχα. Δυο σταγόνες αίμα νωπό στο σακάκι του. Κοινοζυγώνει το γέρο-εισπράχτορα.

—Γι'ά μείνω; Δεν έχω να πλερώσω, λέει.

—Από που έρχεσαι;

—Απ' την Έλ-Ντάμπα.

—Και ρωτάς, λεβάντη μου; Και δε ντρέπεσαι να με ρωτάς; Κάτσε γυϊόκα μου. Δυο-τρεις θέσεις γοιστάρες; Ούλο το τραμ δικό σου. Άπλωσε και τα πόδια σου. Σε χτύπησαν; Τι δε μιλάς;

Του θάξει ένα τσιγάρο στο στόμα. Του τανάθει.

—Φχαριστώ, λέει το παιδί. Φχαριστώ, παπού.

—Τό λοιπόν, έτσι, συρματό-πλενμα, έ;

—Ναι, συρματόπλεγμα. ή ά καρδιά λεύτερη. Δω πέσα δεν έχει συρματόπλενμα, μά...

— Έχει κ' έδω, έχει...

—Εκεί απ' το πωϊ ώς το θράδι, δίναν και παίοναν τα τραγούδια του άγώνα μας. «Ως κ' οι Άσπαδες. «Ω... Έξοσει... να κάθε που ή άς δίνανε παντζάρια δεν έτοιμα κανέναν.»

—Τι άπεογία πείνας;

—Όνι. Μά με το κοκκινόζουμι θάφαμε τις σημαίες μας.

—Α γά... νελάει ο νεο-εισπράχτορας κάτω απ' τ' άσπρο μουστάκι του. Φεγγοβολάει το πρόσωπό του σάμπως έξογικό τοπείο γιομάντο στους-νασοπέτρες κάτω άπ'ονα άνοι-ξιάτικο άσπρο συνηθάκι.

Γελάνε κι' όλα γύρω. Ξέ-θαρρεούνται. Ένα κοριτσάκι ως όκτώ χρονώ τριβεται στα γόνετα του Έλνταμπίτη.

—Είνας κι' ο πατέρας μου κεί πέσα. Μπάς και τον είδες;

—Πώς τότε λένε;

—Γι'ώργο.

—Ού, και θέβλια, τότε ξέσω τον πατέρα σου το Γι'ώργο. «Οποι νάναι άθροει.»

Τέσσα. Τέσσα. «Στο καλό, στο καλό.» «Φχαριστώ.»

—Στο καλό, κι' όπω είπαμε λέει ο νεο-εισπράχτορας θά το κόψουμε το συρματόπλεγμα.

—Τό κοιμένο λονοιάζει.

Κατεβαίνουμε απ' το τσάι. Τι καθάσιο το θσάδι. Κόη το παιδί να. Τόν γνωριτανε. Πόσοι φίλοι. Θέ μου. Πώς αγαπώνται τοίτοι οι άνθρωποι. Τρεις-πέντε-δέκα, του σφίγουνε τα χέσια. Δεν προφάνει ποιδ χέσι να πρωτοχουπώσει. Ένας γλόμπος ανάθει μονομίας πάνω τους, φωτίζονται τα τίμια, σοβασά και γκοψδικά τους πρόσωπα.

Τι όμορφη βραδιά. Έχει και φεγγάρι. Νά, για κίττα. Το φεγγάρι. Μαλαματένια βέρα στο δάχτυλο της βραδιάς και στην ψυχή μας. Ο όρκος μας στον κόσμο.

Η μεγάλη διαδήλωση δεν είχε τελειώσει ακόμη. Εκεί κοντά κάπου προς τα άναχτορα ρίχτηκε το σύνθημα στο λαό. Τα θηματά μας αφήσανε έναν παράξενο θόρυβο στους διαδρόμους του ύπουργείου. Οι διαδηλωτές πλησιάζανε. Κι' άξαφνα, εκεί που κανέναν μας δεν το περίμενε νιάσαμε τα παράθυρα να κλείνουν με πάταγο. Νά γίνεται στους διαδρόμους σκοτάδι. Κι' ένας θόρυβος, ένας θάρυς άσυνήθιστος θόρυβος, που έμοιαζε σε ένα γκρεμίζόντουσαν κόσμο και κόσμοι.

— Πολιτική έπιστράτευση έ;

Χρειάστηκε να περάσουνε αρκετά δευτερόλεπτα, όσο να καταλάβω ότι το πράγμα αυτό που άκουγότανε δεν ήτανε καταγίδα. «Οι το πράγμα αυτό, που φυσούσε, και θρόνταγε και συγκλό-νιζε το τετραγώνο χίριο από τα θεμέλια του ήτανε ο λαός. Κι' έβλεπε κανέναν μέσ' απ' τις γυλι-λιες, να σηκώνονται στον άέρα χέρια και ξύλα και πέτοες, άνακατεμένα με σκιαμένα πυοκάμισα και με μαλλιά γυναικών, που τηδούσανε, θλιοι μαζί, να σπάσουνε τα παράθυρα. Κι' οι πρώτοι διαδηλωτές, ο ένας τους άπάνω απ' τον άλλο, κουβάρια-κουβάρια, κυλήσανε μέσα. Οι καρέκλες και τα τηλεφώνια χόρδανε στον άέρα.»

— Τό διάταγμα της Πολιτικής Έπιστράτευσης! Τό διάταγμα της Πολιτικής Έπιστράτευσης!

Τρέχουμε από κοντά οι ύπαλληλοι. Τους άγκαλιάζουν. Πάρτε. Πάρτε κι' αυτά. Καταστάσεις. Διαταγές της Κομαντατούρας Φωτιά! και καίγονται κατά σωρούς τα χαρτιά άπόξω στο δρόμο. Σε λίγο τα πασάθυρα κρέμονται. Ο άνεμος στροβιλίζει τα μισοκαμμένα χαρτιά πάνω απ' τις στέγες.

— Προσοχή! Άπό δω! Προσε-χτε παιδιά! Μην πιπάτε το αίμα! Οι τελευταίοι διαδηλωτές, ξεκοιμένοι, τρυπώνουμε κατά μπουλούκια στα γύρω τους στίτια. Καμίνια γερμανικά που σταματάνε άπόξω. Υποκόπανοι που σπάζουν τις πόρτες.

— Οξω! Όλοι έξω! Έμπρός! Παρακολουθάμε προσεχτικά τρυπώνουμε και μεις μέσα σ' ένα Ισόγειο. Άνοιγουμε τα τζαμιλικά της πόρτας και τρυπώνουμε θλιοι στο θάθος, αφήνοντας τον προβάλαμο να φαίνεται άδειος. Χτυπάνε. Φωνάζουνε. Ξεαπρέχουνε στο άπέναντι στίτι. Βλέπουμε τους υποκοπάνους να πέφτουνε σ' ένα τσούρμιο κεφάλια. Τα θήματα άραώνουν. Ξεμυτίζουμε στον προβάλαμο. Φύγανε. Περιμένουμε λίγο ακόμα. Ένας-ένας, δυό-δυό, τοίχο-τοίχο. Σκύβα στο πεζοδρόμιο με προφύλαξη και πείρνω στα χέρια μου μιά χαρτινη ματωμένη σημαία. Ένα άσπρο χαρτί γραμμένο με κάρβουνο. Το διπλώνω προσεχτικά. Μοι φαίνεται πως είναι ζεστό. Το βάζω στην τσέπη μου. Μοι φαίνεται πως χτυπάει μιά μεγάλη καρδιά μες στην τσέπη μου.

